

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БУЛАЄВ ВІКТОР ПЕТРОВИЧ

УДК 351.741:007:316.776(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

081 «Право»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **В. П. Булаєв**

Науковий керівник: **Костюк Володимир Леонідович**, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Булаєв В. П. Адміністративно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

У дисертації досліджено нормативно-правове регулювання та діяльність інформаційних служб системи МВС України, форми й засоби збирання, аналізу, обробки та надання інформації, види і форми взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень й обміну інформацією. Розглянуто особливості взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними та недержавними засобами масової інформації, проаналізовано найкращі світові практики діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і шляхи впровадження такого досвіду в Україні. Надано пропозиції щодо організаційно-правового вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України.

Акцентовано, що актуальність теми дослідження зумовлена нагальною потребою в широкому інформуванні громадськості про результативність роботи державних інституцій, зокрема в попередженні правопорушень і протидії їм. Одним із головних органів, на який покладено таку функцію, є МВС України, що останніми роками спрямовує зусилля на налагодження зворотного зв'язку з інститутами громадянського суспільства, забезпечення відкритості й прозорості власної діяльності, зокрема за напрямом дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Визначено, що нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб МВС України становить взаємозалежну сукупність адміністративно-правових та інформаційних норм, які спрямовані на

формування та реалізацію комунікаційно-інформаційної політики МВС України й здебільшого стосуються питань організації та функціонування інформаційних підрозділів МВС України, а також зовнішньоорганізаційних відносин щодо висвітлення основних завдань, поставлених перед Міністерством. Запропоновано авторську класифікацію системи нормативно-правових актів, що регламентують діяльність інформаційних підрозділів МВС України, окреслено їхні особливості.

Встановлено місце та роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства, що дало змогу сформулювати дефініцію поняття адміністративно-правового статусу останніх, визначити його структуру й особливості діяльності цих підрозділів. Доведено, що специфічними ознаками діяльності інформаційних служб МВС України є такі: особливий предмет – інформаційні відносини на внутрішньодержавному, міждержавному й недержавному рівнях з метою профілактики правопорушень і створення соціально престижного іміджу правоохоронних органів; обсяг роботи інформаційних служб МВС України не обмежений завданнями однієї служби чи навіть напрямом діяльності МВС України; заходи, у яких беруть участь інформаційні служби МВС України, мають важливе суспільне й політичне значення, а отже, за сферою діяльності та інтересів інформаційні служби МВС України, а саме Департамент комунікації, є номенклатурою, підпорядкованою безпосередньо керівнику МВС України; їхня діяльність має чітку правову регламентацію з визначенням відповідних процедур; наділені відповідним правовим інструментарієм.

Сформульовано зміст діяльності інформаційних підрозділів МВС України, який полягає в адміністративній діяльності посадових осіб зазначених підрозділів у встановленому законом порядку із застосуванням принципів, методів, способів, правил, схем й алгоритмів, за якими здійснюють пошук даних, їх збирання, обробку, накопичення та зберігання,

що спрямована на висвітлення об'єктивної, достовірної, своєчасної інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України в обсязі, достатньому для належної поінформованості всіх зацікавлених суб'єктів діяльності відповідної державної інституції та формування позитивного іміджу останньої.

Проаналізовано види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією. Зміст такої взаємодії полягає в спільній, узгодженій за часом, місцем і заходами діяльності органів та підрозділів МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо розроблення єдиної правової позиції стосовно фактів і подій, у вирішенні яких брали участь ці учасники.

Виокремлено два основні рівні відносин інформаційних служб МВС України й засобів масової інформації – зовнішній і внутрішній.

Схарактеризовано форми й методи взаємодії інформаційних служб МВС України з представниками засобів масової інформації в період підготовки до забезпечення масового заходу, у процесі забезпечення публічного порядку під час його проведення та після завершення.

Увагу акцентовано на організаційно-правових аспектах удосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України, які полягають у: формуванні сучасної інформаційно-комунікаційної політики МВС України за європейськими принципами діяльності державних інституцій із застосуванням найкращих практик збирання, обробки та подання інформації; створенні багатоцільових і багатофункціональних інформаційних систем висвітлення діяльності органів та підрозділів МВС України; зміцненні кадрового потенціалу інформаційних підрозділів МВС України шляхом запрошення до роботи професійних журналістів; подальшій розбудові інформаційної мережі, створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків; удосконаленні чинного законодавства щодо визначення правових й організаційних форм висвітлення інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України;

оптимізуванні форм і методів захисту інформації для унеможливлення несанкціонованого доступу до останньої, з огляду на завдання та функції, покладені на МВС України.

Розглянуто найкращі світові практики діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і можливості впровадження такого досвіду в Україні. Сформульовано висновок, що комунікаційна політика, упроваджена в різних державах, має власні принципи, завдання, правила, заходи, кодекси поведінки. На цій підставі запропоновано комплекс правових й організаційних заходів з удосконалення діяльності інформаційних підрозділів МВС України.

Ключові слова: інформаційні служби системи МВС України, Департамент комунікації МВС України, нормативно-правове регулювання, інформаційно-комунікаційна політика МВС України, здійснення комунікації, профілактика правопорушень, обмін інформацією, взаємодія.

SUMMARY

Bulaev V. P. Administrative and legal regulation of the information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 081 – the Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

The dissertation examines the legal regulation and activities of information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, forms and means of collecting, analyzing, processing and providing information, types and forms of interaction with other law enforcement agencies for crime prevention and information exchange. Peculiarities of interaction of information services of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with state and non-state mass

media are considered, the best world practices (experience) of activity of information services of law enforcement bodies and ways of its introduction in Ukraine are analyzed. Proposals on organizational and legal improvement and development of information services of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are given.

It is emphasized that the urgency of the topic is due to the urgent need to widely inform the public about the effectiveness of state institutions, in particular in the fight and prevention of crime. One of the main bodies is the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, an important area of which is to widely inform the public about the effectiveness of state institutions, which has recently paid much attention to building feedback with civil society institutions, openness and transparency in the process and citizen.

It is determined that the normative-legal regulation of information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is an interdependent set of administrative-legal and information norms, which are aimed at formation and implementation of communication and information policy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Organizational relations, the implementation of coverage of the main tasks set before the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, etc. The author's classification of the system of normative-legal acts, which regulate the activity of information subdivisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, is proposed and their peculiarities are determined.

The place and role of information services of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the implementation of communication in the information society, which allowed to formulate the concept of administrative and legal status of the latter, to outline its structure and determine the features of these units. It is proved that the specifics of the information services of the Ministry of Internal Affairs are: special subject – information relations at the domestic, interstate and non-state levels in order to prevent offenses and create a socially prestigious image of law enforcement agencies; the scope of work of information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is not limited by the

framework of any one service or even the direction of activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; events involving information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are of great social and even political importance, and therefore, in the field of activity and interests of the information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, namely the Department of Communication is a nomenclature – the activity has a clear legal regulation with the definition of appropriate procedures; endowed with appropriate legal tools.

The content of activity of information divisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine which consists in administrative activity of officials is formulated of these units in the manner prescribed by law using the principles, methods, techniques, rules, schemes and algorithms for searching for data, their collection, processing, accumulation and storage, which is aimed at covering objective, reliable, timely information about the results of activities bodies and subdivisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the amount sufficient for the formation of awareness of all stakeholders of the relevant state institution and the formation of a positive image of the latter.

The types and forms of interaction of information services of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with other divisions of law enforcement agencies on information exchange are clarified. The content of such interaction is the joint, coordinated in time, place and activities of the bodies and departments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with other law enforcement agencies to develop a common legal position on the facts and events in which these participants participated.

There are two main aspects of the relationship between the information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the media – external and internal.

Forms and methods of interaction of information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with representatives of mass media in the period of preparation for providing a mass event, at maintenance of a public order during its carrying out and after completion are described

Significant attention is paid to organizational and legal aspects of improving and developing the information services of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which are to form a modern information and communication policy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on European principles of state institutions and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; creation of multi-purpose and multifunctional information systems for covering the activities of bodies and units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; strengthening the human resources of the information units of the Ministry of Internal Affairs by inviting professional journalists to work; further development of the information network and creation of conditions for the effective functioning of information accounting; improvement of the current legislation in terms of determining the legal and organizational forms of coverage of information on the results of the activities of bodies and departments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; improvement of forms and methods of information protection and impossibility of unauthorized access to the latter, taking into account the tasks and functions assigned to the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

The best world practices of law enforcement information services and the possibility of its implementation in Ukraine have been clarified, which allowed us to conclude that the communication policy that stands out in many countries has its own principles, goals, decisions, rules, measures, codes of conduct. This made it possible to propose a set of legal and organizational measures to improve the activities of information units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: information services of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Department of Communication of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, normative-legal regulation, information-communication policy of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, communication, crime prevention, information exchange, interaction.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Булаєв В. П. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 153–162. URL: <http://elar.naiaua.kiev.ua/jspui/handle/123456789/13491>.

2. Булаєв В. П. Діяльність інформаційних служб системи МВС України з профілактики правопорушень. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 108–114.

3. Андреев Д. В., Булаєв В. П. Організаційні принципи участі інформаційних служб МВС України у процесах деокупації окремих регіонів України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 203–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_20 (особистий внесок дисертанта становить – 50 %).

4. Булаєв В. П. Засади інформаційно-комунікативної політики МВС та Національної поліції України в контексті реформування сектору безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 132–141. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/23.pdf>.

5. Булаєв В. П. Аспекти координації діяльності й інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 120–127.

6. Булаєв В. П. Інформаційно-комунікативна політика Національної поліції та МВС України. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/3. С. 69–15. (Словацька Республіка).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Булаєв В. П. Щодо оптимізації партнерських відносин між Національною поліцією та громадськістю як пріоритетний напрям діяльності

правоохоронних органів України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 30–32. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7957/1/Конференція_30.11.2018.pdf.

8. Булаєв В. П. Найбільш поширені порушення авторських прав журналістів. *Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 груд. 2017 р.). Київ: Кандиба Т. П., 2018. С. 178–181.

9. Булаєв В. П. Правовая основа взаимодействия органов Национальной полиции со средствами массовой информации. *Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения*: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Казахстан, Караганда, 26 окт. 2018 г.). Караганда: Караганд. акад. МВД Респ. Казахстан им. Б. Бейсенова, 2018. С. 40–41.

10. Булаев В. П. Взаимодействие подразделений Национальной полиции с общественностью в сфере обеспечения публичной безопасности и порядка как направление деятельности правоохранительных органов Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика*: тез. докл. VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Республика Беларусь, Могилев, 23 апр. 2020 г.) / редкол.: Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) и др. Могилев: Могилев. ин-т МВД, 2020. С. 197–199.

11. Булаєв В. П. Взаємодія інформаційно-комунікативних служб системи МВС України з правоохоронними підрозділами щодо запобігання правопорушень. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, 28–29 трав. 2020 р.): у 2 т. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 150–152.

12. Взаємодія органів Національної поліції із ЗМІ щодо забезпечення публічного порядку: метод. рек. / В. Л. Костюк, Д. В. Андреев, В. П. Булаєв,

В. В. Литвин та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 36 с. (особистий внесок дисертанта становить – 25 %).

13. Організація роботи підрозділів превентивної діяльності Національної поліції із забезпечення безпеки і порядку під час проведення чергових виборів депутатів обласних, районних, міських, селищних рад: мет. рек. / В. Л. Костюк, В. П. Булаєв. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020 с. (особистий внесок дисертанта становить – 50 %).

14. Діяльність інформаційних служб МВС України щодо профілактики правопорушень: метод. рек. / В. П. Булаєв, В. Л. Костюк, О. М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 63 с. (особистий внесок дисертанта становить – 35 %).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	14
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ	
СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ	26
1.1. Стан наукових досліджень з проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України ..	26
1.2. Нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України	42
1.3. Аналіз становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України	55
1.4. Місце та роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства	74
Висновки до розділу 1	106
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ	
СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ.....	109
2.1. Форми і засоби збору, аналізу, обробки та надання інформації інформаційними службами системи МВС України	109
2.2. Види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень та обміну інформацією.....	128
2.3. Особливості взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними та недержавними ЗМІ	145
Висновки до розділу 2	173

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ.....	177
3.1. Організаційно-правові аспекти вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України	177
3.2. Найкращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і впровадження їх в Україні	196
Висновки до розділу 3	210
ВИСНОВКИ	213
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	218
ДОДАТКИ.....	242

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗМІ – засоби масової інформації

КК – Кримінальний кодекс

КМУ – Кабінет Міністрів України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

ЄС – Європейський Союз

ЦК – Цивільний кодекс

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства, яке активно впроваджує європейські стандарти забезпечення прав і свобод людини та громадянина, потребує перегляду більшості підходів у діяльності державних інституцій. Одним із важливих завдань є широке інформування громадськості про результативність роботи цих інституцій. Не є винятком і Міністерство внутрішніх справ (МВС) України, яке останніми роками спрямовує зусилля на налагодження зворотного зв'язку з інститутами громадянського суспільства, забезпечення відкритості та прозорості власної діяльності, зокрема за напрямом дотримання прав і свобод людини й громадянина.

Актуальним напрямом діяльності МВС України є також формування позитивної громадської думки та залучення суспільства до співпраці з Національною поліцією і МВС України. Унаслідок адміністративно-правової неврегульованості діяльності підрозділів комунікації, взаємодії Національної поліції та МВС України з громадськістю та засобами масової інформації (ЗМІ) неможливо реалізувати провідну ідею інформаційної політики МВС України, що полягає в налагодженні партнерських відносин правоохоронців з населенням.

Згідно зі статистичними даними Департаменту комунікації МВС України, протягом 2019 року Департамент забезпечував щоденне надання ЗМІ повідомлень й аналітичних матеріалів про оперативну обстановку в державі, розкриття найбільш тяжких і резонансних злочинів, вилучення зброї, вибухівки, наркотичних речовин, стан безпеки дорожнього руху, викриття зловживань у сфері земельних відносин, викриття посадових злочинів тощо. Відповідні матеріали розміщували на офіційному вебпорталі МВС України та відповідних сайтах головних управлінь МВС України [52].

Відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої розпорядженням

Кабінету Міністрів України (КМУ) від 15 листопада 2017 року № 1023-р, сучасні виклики й загрози, насамперед гібридні, спричинені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних факторів, що потребують системного реагування, адекватної трансформації сектору національної безпеки, зокрема органів системи МВС України. Тому завданнями Стратегії є створення безпечного середовища для розвитку вільного суспільства, забезпечення високої ефективності діяльності органів системи МВС України, зміцнення суспільної довіри до неї на підставі визначальної ролі громадянина в розбудові України як безпечної європейської держави. Одним із підходів до реалізації завдань Стратегії є інформатизація діяльності, що передбачає підвищення ефективності роботи і взаємодії органів системи МВС України шляхом максимального використання інформаційно-комунікаційних технологій [163].

Актуальність питань підвищення рівня інформаційного забезпечення правоохоронної системи й використання стратегічних комунікацій зумовлена насамперед глобальними змінами в інформаційному середовищі, що відбулися внаслідок настання ери цифрових технологій, суттєвого пришвидшення процесів диджиталізації та розвитку можливостей мережі Інтернет [172].

Вирішення питання налагодження зворотного зв'язку між МВС України та громадянським суспільством знаходиться в площині формування та реалізації дієвої інформаційно-комунікаційної політики, яка потребує інституційного, організаційного, фінансового й наукового забезпечення.

Важливе значення інформаційно-комунікаційна діяльність Національної поліції та МВС України має в умовах перехідного періоду становлення громадянського суспільства. За цих обставин аналізована сфера діяльності МВС України стає чинником формування нового типу відносин

«держава–суспільство» й відмови від моделі безвідповідальності державних органів.

Отже, у діяльності Національної поліції та МВС України постало актуальне завдання щодо аналізу: нормативно-правової бази державної інформаційно-комунікаційної політики, права висвітлення та коментування діяльності органів державної влади, зокрема Національної поліції і МВС України; взаємодії Національної поліції та МВС України з громадськістю; особливостей діяльності пресслужб Національної поліції й МВС України як джерела офіційної інформації; принципів планування і діяльності пресслужб на підставі нормативних документів, наукової та методичної літератури й іноземного досвіду, а також головних функцій і завдань пресслужби, що є основою проєктування й побудови організаційної структури підрозділів комунікації Національної поліції та МВС України.

Аналіз законодавства, наукових джерел, статистичних матеріалів, правозастосовної практики дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України потребує якісно нових підходів до розуміння цього виду діяльності. Зазначені обставини засвідчують актуальність обраної теми дисертації, її теоретичну та практичну значущість.

Окреслені теоретичні та практичні аспекти досліджено в працях таких науковців: В. Авер'янова, І. Арістової, О. Бандурки, В. Бродовського, О. Джафарової, О. Дрозда, Т. Кагановської, І. Казанчук, Р. Калюжного, І. Катеринчука, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, Б. Кормича, О. Кузьменко, К. Левченко, М. Лошицького, О. Миколенка, О. Музичука, В. Настюка, О. Остапенка, О. Синявської, В. Сокурєнка, М. Тищенко, С. Шатрави та ін.

Попри наявність наукових досліджень у сфері забезпечення інформаційної діяльності правоохоронних органів, теоретичні й методологічні питання функціонування інформаційних служб системи МВС

України залишаються недостатньо вивченими, а деякі аспекти, у зв'язку з прийняттям нового законодавства, потребують сучасних досліджень і нових висновків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Обраний напрям дослідження відповідає Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленій Указом Президента України 12 січня 2015 року № 5; Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501; Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287; Стратегії розвитку органів системи МВС України до 2020 року, затвердженій розпорядженням КМУ від 15 листопада 2017 року № 1023-р. Робота відповідає пп. 5.11, 6.9, 12.13 Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі теоретичних положень юридичної науки, норм чинного законодавства України та практики його застосування визначити сутність й особливості адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України, а також сформулювати пропозиції та рекомендації щодо їх подальшого вдосконалення на підставі як національного, так і міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі основні *завдання*:

- проаналізувати стан наукових досліджень з проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України;
- окреслити нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України;

- визначити етапи становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України;
- схарактеризувати місце й роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства;
- розглянути форми й засоби збирання, аналізу, обробки та надання інформації інформаційними службами системи МВС України
- окреслити види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією;
- з’ясувати особливості взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними й недержавними ЗМІ;
- дослідити організаційно-правові засади вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України;
- розглянути найкращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і можливість їх упровадження в Україні.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері формування та реалізації державної інформаційно-комунікаційної політики МВС України з іншими державними й недержавними суб’єктами.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано спеціальні методи юридичної науки. За допомогою *порівняльно-правового (компаративного)* методу було схарактеризовано стан наукових досліджень з проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України (підрозділ 1.1). Також було використано загальнонаукові методи пізнання: *системний і структурний* – під час розгляду процесу становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України, ролі їх у здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства (підрозділи 1.3, 1.4). Застосування *функціонального* методу дало

змогу дослідити форми й засоби збирання, аналізу, обробки та надання інформації інформаційними службами системи МВС України (підрозділ 2.1). Завдяки *системно-структурному* методу здійснено характеристику підходів до нормативно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України (підрозділ 1.2). *Структурно-логічний* метод допоміг з'ясувати види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією, а також виокремити певні особливості такої діяльності (підрозділи 2.2, 2.3).

Вагоме значення в дослідженні мали й загальнофілософські методи. Використання методів *аналізу* та *синтезу*, *індукції* та *дедукції*, *абстрагування* дало змогу визначити організаційно-правові аспекти вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України (підрозділ 3.1). За допомогою методу *правового прогнозування* розглянуто можливості впровадження в Україні найкращих світових практик діяльності інформаційних служб правоохоронних органів (підрозділ 3.2).

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, акти МВС України й Національної поліції України, що визначають порядок організації та функціонування інформаційних підрозділів МВС України.

Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять матеріали офіційної статистичної звітності, довідки, звіти про стан практичної діяльності інформаційних підрозділів МВС України, а також інші аналітичні матеріали з проблем дослідження і власний практичний досвід здобувача.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що запропонована наукова робота є першою спробою сформулювати комплексне уявлення про сутність та особливості адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. За результатами здійсненого дослідження сформульовано й обґрунтовано низку нових наукових положень і висновків, а саме:

уперше:

– доведено, що інформаційні служби МВС України є одним із суб'єктів комунікативної діяльності, що полягає в обміні інформацією між учасниками зазначеної діяльності з метою інформування всіх зацікавлених суб'єктів про стан і перспективи діяльності МВС України, а також підтримання необхідного зворотного зв'язку між адміністративним апаратом, управлінськими структурами, суспільством й окремими громадянами;

– обґрунтовано тезу, згідно з якою специфіка діяльності інформаційних служб МВС України полягає в їхньому особливому предметі – інформаційні відносини на внутрішньодержавному, міждержавному й недержавному рівнях з метою профілактики правопорушень і створення соціально престижного іміджу органів та служб, які належать до складу МВС України. Водночас зазначені відносини є предметом адміністративного права, оскільки виникають між суб'єктами публічної влади й іншими державними та недержавними інституціями, регламентуються адміністративно-правовими нормами й мають управлінське, публічно-сервісне спрямування;

– запропоновано підхід до визначення правового статусу інформаційних служб МВС України, який зумовлений його приналежністю як структурного підрозділу органів і підрозділів МВС України. Доведено, що обсяг роботи інформаційних служб МВС України не обмежений однією службою чи навіть напрямом діяльності МВС України, а передбачає застосування комплексного підходу під час виконання завдань працівниками інформаційних служб МВС України на різних рівнях із залученням міжвідомчих і навіть міждержавних інтересів. Це означає, що заходи, у яких беруть участь інформаційні служби МВС України, мають важливе суспільне й політичне значення, а отже, за сферою діяльності та інтересів інформаційні служби МВС України, а саме Департамент комунікації, є номенклатурою, підпорядкованою безпосередньо керівнику МВС України;

– перелік складових систематизації нормативно-правових актів, якими врегульована діяльність інформаційних служб системи МВС України;

удосконалено:

– визначення низки понять, які дають змогу надати комплексну характеристику адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб МВС України, зокрема: «комунікативні відносини», «комунікаційно-інформаційні процедури», «адміністративно-правові обмеження та заборони в комунікаційно-інформаційній діяльності МВС України» тощо;

– організаційну структуру Департаменту комунікації МВС України, у зв'язку з чим уточнено його завдання та функції, а також обґрунтовано необхідність оптимізації взаємодії та раціонального розподілу повноважень між структурними підрозділами МВС України щодо забезпечення комунікативної діяльності;

– основні ознаки адміністративно-правових засад державної комунікаційної політики, суб'єктом реалізації якої є інформаційні підрозділи МВС України, що є результатом суспільного запиту стосовно двостороннього симетричного обміну інформацією між МВС України й населенням і ґрунтується на принципах діяльності МВС України, забезпечується певним порядком реалізації, якому притаманні: 1) обов'язковість; 2) публічний (відкритий) характер; 3) стабільність і прогнозованість дій, визначених політикою для досягнення завдань, що стоять перед МВС України у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку; 4) визначення основних завдань, напрямів їх реалізації, яких мають дотримуватися всі суб'єкти запобігання та протидії правопорушенням у сфері забезпечення публічного порядку й безпеки; 5) узгодженість інтересів усіх суб'єктів комунікативної діяльності у сфері запобігання та протидії правопорушенням з метою дотримання прав і свобод людини й громадянина в діяльності правоохоронних органів;

– зміст і призначення адміністративно-правових обмежень у діяльності інформаційних служб МВС України, які спрямовані на недопущення загострення конфліктів між прихильниками різних політичних сил, що

негативно позначається на стані забезпечення публічної безпеки й порядку; небезпечного посилення дії різних чинників на забезпечення національної безпеки; висвітлення інформації, яка може зашкодити як державним, так і приватним інтересам; оприлюднення інформації з обмеженим доступом та низка інших;

дістали подальшого розвитку:

– визначення мети державної інформаційно-комунікаційної політики МВС України, яку запропоновано тлумачити як створення та підтримання інформаційного простору на всій території держави шляхом висвітлення діяльності органів і підрозділів МВС України з профілактики правопорушень і створення соціально престижного іміджу відповідних суб'єктів;

– положення історико-правового аналізу створення та розвитку інформаційних служб МВС України, зокрема поетапність розвитку служби, її місце в системі МВС України, системність змін щодо завдань і повноважень;

– зміст взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією, а також зі ЗМІ й громадськістю, у межах якої виокремлено внутрішній та зовнішній рівні;

– окреслення першочергових заходів, спрямованих на покращення адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб МВС України в умовах європейської інтеграції держави на підставі найкращих світових практик діяльності інформаційних служб правоохоронних органів, передусім досвіду держав – членів Європейського Союзу (ЄС).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема основні положення та висновки дисертації використовують і можуть бути використані в:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності

інформаційних служб системи МВС України (акти впровадження Науково-дослідного інституту публічного права та Національної академії внутрішніх справ);

– *правотворчості* – для внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність інформаційних служб системи МВС України;

– *правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення практичної діяльності інформаційних служб системи МВС України щодо подальшої комунікації зі ЗМІ (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність інформаційних служб системи МВС України);

– *освітньому процесі* – під час проведення занять, підготовки навчальної літератури з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність поліції», а також проведення занять із зазначених дисциплін у Національній академії внутрішніх справ. Окремі положення та висновки дисертаційного дослідження враховано в навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Національної академії внутрішніх справ).

Особистий внесок здобувача. В опублікованих працях власні теоретичні розробки дисертанта становлять наукову новизну одержаних результатів дослідження. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих робіт, у дисертації не використовуються. У методичних рекомендаціях особистий внесок дисертанта становить 25–35 %, у статтях – 50 %.

Апробація результатів дослідження. Ключові положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 30 листопада 2018 року); «Публічне та приватне право у формуванні компетентності

юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності» (м. Київ, 15 грудня 2017 року); «Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения» (Казахстан, м. Караганда, 26 жовтня 2018 року); «Борьба с преступностью: теория и практика» (Республіка Білорусь, м. Могилів, 23 квітня 2020 року); «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах» (м. Дніпро, 28–29 травня 2020 року).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (226 найменувань на 24 сторінках) і шести додатків (на 18 сторінках). Загальний обсяг роботи – 259 сторінок, обсяг основного тексту дисертації – 217 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

1.1. Стан наукових досліджень з проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України

Інформація – це підґрунтя демократії. Якщо люди не знають, що відбувається в їхньому суспільстві, якщо дії тих, хто ними править, приховані, то вони не мають змоги відігравати важливу роль у такому суспільстві. Водночас інформація потрібна не тільки людям – це ще й важлива складова успішної влади. Неефективний уряд намагається приховати свою діяльність. Це сприяє процвітанню марнотратства й корупції. Амартія Кумар Сен, економіст, лауреат Нобелівської премії, влучно зауважив, що в країні з демократичною формою правління та порівняно вільною пресою ніколи не було голоду. Інформація надає можливість населенню пильнувати за діями уряду, вона є підґрунтям для інформаційно обґрунтованих дискусій щодо останніх [102].

У контексті зазначеного питання модернізації державної інформаційної політики на сучасному етапі розвитку Української держави є надзвичайно актуальним. Цю тему досліджують не тільки фахівці – науковці, управлінці та політики, а й широкий загал громадськості, оскільки сучасне трактування завдань державної інформаційної політики безпосередньо стосується інтересів кожного правоздатного громадянина України. Слід визнати, що неналежна увага до розвитку інформаційної сфери зрештою призвела до наявних нині проблем українського суспільства. Більшість експертів у сфері медіа визнали факт недосконалості й низької ефективності державної інформаційної політики [27, с. 97].

Питання, пов'язані з адміністративно-правовим регулюванням діяльності інформаційних служб системи МВС України, безперечно є актуальними. Вони привертають увагу представників державних органів, зокрема правоохоронців, і громадян як представників громадянського суспільства. Науково-теоретичному вивченню інформаційно-комунікативних процесів у державі, змісту адміністративно-правового регулювання й інформаційних відносин між державними органами та суспільством присвячено наукові праці українських й іноземних фахівців у галузі загальної теорії держави і права, інформаційного й адміністративного права. Дослідниками порушеного питання можна вважати всіх зацікавлених осіб, які пов'язані з діяльністю інформаційних служб системи МВС України.

Водночас слід констатувати наявність наукових напрацювань щодо масової інформації як загальної комунікаційної складової між громадянами всередині суспільства та державою. Наукові роботи з досліджуваної проблематики мають загальну спрямованість на масову інформацію та охоплюють окремі проблемні положення, однак майже не порушують проблемних питань щодо адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. Така ситуація дає підстави стверджувати, що вивчення проблеми діяльності інформаційних служб системи МВС України та її адміністративно-правового регулювання є важливим й актуальним для сучасної науки і державних органів, зокрема МВС України та Національної поліції.

Процес становлення та розвитку інформаційного простору України зумовив появу значної кількості ЗМІ, що формують певну систему та мають власну структуру. Систему ЗМІ в межах цієї дисертаційної роботи необхідно розглянути для забезпечення об'єктивного та змістовного аналізу стану наукових досліджень з проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України й визначення місця відомчих масмедіа. Цей аналіз буде здійснено за такими напрямками: розгляд

системи ЗМІ України; характеристика відомих масмедіа в системі масової інформації України.

Система ЗМІ, на думку А. Москаленко, – це сукупність відповідних компонентів, які виникли в різні історичні періоди (преса, кіно, радіомовлення, телебачення, інші аудіовізуальні комунікації) та є її структурною стороною [106, с. 7].

ЗМІ становлять переважну частину масової комунікації, яку В. Волович тлумачить як процес розповсюдження соціальної інформації за допомогою системи ЗМІ на велику і розміщену в різних місцях аудиторію, що є особливим видом соціального спілкування – масового [182, с. 327].

Комунікування здійснюють у масштабах суспільства, воно полягає в обміні потоками інформації від джерела інформації до її споживача та є найважливішою умовою суспільного розвитку й організації.

ЗМІ утворюють порівняно самостійну систему, якій притаманна багатоманітність компонентів (зміст, засоби, форми, методи, кадри, функції тощо) і певні рівні організації та формування (у країні, регіоні, на виробництві тощо). Цілісність системи ЗМІ, слушно зазначає В. Жиленков, не її природною властивістю, а є наслідком відображення інформаційних потоків у суспільстві, що втілюються в прямому та зворотному зв'язку [183, с. 350]. Цілісність системи ЗМІ засвідчує єдність функцій, які вони виконують під час своєї діяльності.

Значний внесок у вивчення адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів зробили науковці в галузі теорії управління, адміністративного права та процесу. Аспектам проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України та діяльності ЗМІ присвячено праці В. Авер'янова, І. Арістової, І. Белякова, В. Брижка, В. Гавловського, В. Здоровеги, Р. Калюжного, М. Касьяненка, О. Копиленка, Б. Кормича, О. Крупчана, В. Ліпкана, К. Маркелова, П. Мельника, В. Миронченка, Н. Новицької, С. Петкова, В. Попова, А. Тривайла, О. Фролової, П. Цимбала, В. Цимбалюка,

О. Шепелева, В. Шкарупи, Ю. Яцишина та ін. Засади державної інформаційної політики, зокрема правоохоронних органів, вивчали І. Бачило, А. Венгеров, О. Гриценко, В. Я. Малиновський, Г. Почепцов, В. Шкляр та ін.

Функції системи ЗМІ досліджували В. Коробейников, Б. Грушин [46], А. Петроченко [123, с. 70], О. Грищенко, В. Шкляр [45] та інші вчені. Широкий спектр підходів до функцій ЗМІ зумовлений вибором критеріїв типологізації завдань діяльності ЗМІ, на яких ґрунтується визначення їхніх функцій.

Дослідник І. Ненов виокремлює такі функції ЗМІ: 1) інформування; 2) розповсюдження та формування культури; 3) агітаційно-пропагандистська; 4) освітня [110, с. 79].

Слушною видається позиція В. Трофименка, який визначає п'ять основних функцій ЗМІ:

- інформування, що обумовлює зростання обсягу знань і зміни в складі знань індивіда, якому передають інформацію і який виконує роль суб'єкта управління. Знання (рівень інформованості) є важливим чинником, що детермінує поведінку індивіда в суспільстві, характеризує його діяльність, соціальну активність тощо;

- виховання, що позначається на формуванні інтенсивності або спрямованості певного типу настанов (ціннісних орієнтацій) в індивіда, представника аудиторії, якій передають інформацію;

- організація поведінки, що збігається з припиненням, зміною або інспіруванням будь-якої дії індивідом, представником аудиторії, на яку передають інформацію;

- створення певного емоційно-психологічного тону аудиторії. Зміни комплексу психологічних, фізіологічних та інших характеристик (утоми, роздратованості, погіршення настрою) досягають різними шляхами, зокрема за допомогою ефектів відволікання, розсіювання чи перенесення уваги, створення ситуації для виходу почуттів, переживання тощо);

– комунікації, що зумовлює підсилювання, підтримання чи, навпаки, послаблення зв'язків між індивідами, представниками аудиторії, на яку поширюють інформацію, а також між представниками аудиторії та соціальними інститутами суспільства [197, с. 116–118].

На нашу думку, поміж усіх перелічених провідною є функція інформування, оскільки вона створює необхідні умови для реалізації інших функцій.

На думку Б. Фірсова, інформувальний текст навчає, орієнтує, формує уявлення та образи, цінності й настанови, програмує діяльність людини [199, с. 103].

Водночас А. Петроченко вважає, що систему ЗМІ можна класифікувати за способом подання інформації на:

1) електронні ЗМІ, що охоплюють телебачення, радіомовлення та вебсайти;

2) друковані ЗМІ (преса) [123].

Специфічні властивості й характерні комунікативні форми з компонентів системи ЗМІ, вважають О. Грищенко та В. Шкляр, впливають із їхньої технічної сутності й особливостей. Зокрема, властивість синхронного й безмежного розповсюдження інформації, відтворення живого мовлення та акустичних картин дійсності, високий ступінь оперативності, формування в слухачів ефекту співучасті, присутності на місці події та вища, порівняно з пресою, сила емоційного впливу на людину, багатоманітність можливостей прийомів передач за будь-яких умов визначають основні риси радіомовлення [45].

Натомість В. Хелемендик зазначає, що в умовах сьогодення переосмислюються і трансформуються суттєві ознаки друкованих органів, а саме:

– обґрунтованість актуальної інформації специфічними шляхами, публікуванням додаткових повідомлень, фотографій, ілюстрацій;

- тенденції до узагальнення, масштабності на підставі подання інформації шляхом відповідного відбору фактів, організації їх за допомогою добірок, рубрик, сторінок, а також матеріалів оглядового характеру;
- поглиблення аналізу, глибоке проникнення в сутність головних подій, прагнення оцінити їх, виявити внутрішній механізм;
- публікація випереджальної інформації, наприклад, про перспективи, майбутнє тощо [202, с. 18–21].

Звісно, друкованим виданням притаманні й інші властивості (художня забарвленість, емоційність тощо), проте в умовах діяльності системи ЗМІ вони змінюються, набувають «газетного» стилю. Подані у специфічній радіотелевізійній формі, новини стимулюють інтерес читацької аудиторії до газетної інформації. У читача посилюється бажання отримати узагальнену, масштабну оцінку подій і явищ соціальної дійсності.

Об'єктивно слід зазначити, що друковані видання хоча й залишаються важливим елементом комунікації, проте останніми роками втрачають свої позиції, порівняно з електронними видами надання інформації. Згідно зі статистичними даними, випуск видавничої продукції (загальні дані) в Україні 2010 року становив: 1) періодичні та продовжувані видання: кількість назв – 2822, кількість номерів – 14 032, річний тираж – 338 033 прим.; 2) газети (з додатками): кількість назв – 2347, кількість номерів – 102 763, річний тираж – 3 168 879 прим. Уже 2019 року ці показники були такими: 1) періодичні та продовжувані видання: кількість назв – 2527, річний тираж – 106 625 прим.; газети (з додатками): кількість назв – 1651, річний тираж – 1 478 147 прим. [52].

Звуки, зображення, що передають за допомогою радіомовлення і телебачення, – миттєві, і тому постає проблема тривалого їх збереження в пам'яті людини. Друковане слово залишається як документ соціальної реальності, її відображенням. Саме в цьому, на нашу думку, полягає вагомість фактора, який забезпечує дієвість виступів преси.

Роль телебачення, радіомовлення [133, с. 55–57], преси [200, с. 38] визначена тим, що вони:

а) максимально оперативно ставлять у фокус уваги різних соціальних груп окремого регіону чи країни загалом питання, яке має суспільний інтерес;

б) як канали обміну різними поглядами є ефективними для посилення сформованих у населення настанов і переконань;

в) дають переважну кількість відомостей, за якими люди формують свої судження, тож швидше змінюють власну думку на очікувану;

г) сприяють формуванню необхідної громадської думки, її стабільності завдяки регулярності розповсюдження повідомлень і повторності матеріалів.

На думку В. Бірбраєра, підхід до друкованих масмедіа (зокрема відомчих) як до підсистеми масової комунікації потребує розгляду ЗМІ в Україні в контексті об'єктивного аналізу стану цілісного суспільного організму. Друковані масмедіа доцільно вивчати в гносеологічному розрізі як можливість для повідомлення, а в прикладному – як організацію впорядкованого явища функціонування преси в суспільстві. Відбувається такий процес: з одного боку, суспільство, яке має потреби в друкованих масмедіа, створює соціальні інститути, які надають йому інформацію; з іншого – соціальні інститути використовують силу комунікативного впливу на суспільство, адже вони належать до системи органів управління [19, с. 20–26].

У процесі суспільного функціонування друкованих масмедіа Д. Тернер виокремлює напрям впливу преси на суспільство, який констатує існування руху, пов'язаного з інтересами аудиторії як підсистеми суспільства [193, с. 68–69]. Ідеться про зворотний зв'язок, за якого аудиторія жадає задоволення своїх потреб і керується двома мотивами: по-перше, бажанням читати цікаві матеріали; по-друге, відчувати вплив на діяльність соціальних інститутів. Таким шляхом через засоби масової комунікації,

зокрема друковані, аудиторія впливає на потреби суспільства, сприяє виникненню нових соціальних інтересів.

На думку О. Бандурки, специфіка діяльності правоохоронних органів полягає в постійній протидії злочинності, і тому відображення їхньої діяльності – це «кримінальна» тема. На підставі численних досліджень вдалося виявити, що до «кримінальної» теми прикута пильна увага ЗМІ України. На противагу тенденція минулих років, коли зміст газети міг і не відображати реального читацького інтересу, нині в умовах ліквідації заборонених тем і боротьби за аудиторію газета прагне максимально задовольняти її запити. Тому кількість у ЗМІ матеріалів на теми, пов'язані з роботою поліції, є об'єктивним показником рівня громадської уваги до цього органу [120, с. 168].

Основним критерієм для відбору інформації передусім є її сенсаційність, унаслідок чого відбувається однобоке висвітлення певних подій. Брак знань деяких журналістів у сфері права не дає змоги об'єктивно та фахово формулювати судження, давати оцінки подіям.

Автори часто апелюють не до розуму, а до емоцій аудиторії; українці рідко вони цитують правові норми й положення, майже не наводять витяги з матеріалів реальних кримінальних проваджень, передусім – вироків, обмежуючись здебільшого лише повідомленням про призначене покарання. З іншого боку, під час розкриття теми засобами художньої публіцистики застосовують метафори, історичні паралелі, асоціації, засоби гумору, що збагачує бачення таких складних соціальних проблем, як розкриття злочину, усебічне його розслідування, винесення справедливих вироків тощо [120, с. 169–171].

Результати соціологічних досліджень засвідчують, що журналістські матеріали кримінального спрямування мають вищий попит. Так серед осіб, що цікавляться соціально-політичними новинами країни та світу, 78 % опитаних відповіли, що віддадуть перевагу новинам, у яких буде наявна інформація кримінального спрямування (додаток А опитування 4).

Попри те, що ЗМІ часто висвітлюють кримінальну тематику, зокрема роботу правоохоронних органів, докладних матеріалів, ґрунтовних як за обсягом, так і за глибиною порушеної проблеми, обмаль. Наприклад, більшість публікацій про діяльність правоохоронних органів у пресі є незначними за обсягом повідомленнями, що займають до 10 % площі газетної сторінки, натомість 84 % респондентів зауважили, що є необхідність у збільшенні масиву інформації, яку публікують у ЗМІ, щодо діяльності Національної поліції з розкриття злочинів, насамперед резонансних (додаток А опитування 1). Слід також констатувати, що недержавні й державні видання здебільшого однаково висвітлюють інформацію про діяльність правоохоронних органів. Водночас у недержавних періодичних друкованих виданнях, на відміну від державних, таку тематику вважають більш значущою.

У публікаціях різних видань позитивна оцінка правоохоронних органів та окремих її працівників є недостатньо конкретною, стриманішою за емоційною насиченістю, на противагу публікаціям критичної спрямованості [169]. Крім того, позитивна оцінка переважно не пов'язується з будь-якими змінами в її кадрах, організації та законодавчій регламентації діяльності. У публікаціях, що містять негативну оцінку, навпаки, увагу акцентують на недоліках, які стосуються організації діяльності правоохоронних органів.

Із цього приводу О. Бандурка, О. Джафарова зазначають, що переважна більшість публікацій негативного спрямування містить критику загальну, а не окремих осіб. Таким чином, доходимо висновку, що критика преси спрямована насамперед на правоохоронні органи загалом, що, безумовно, знижує, а подеколи – і продукує їхній негативний імідж [12].

З-поміж негативних особистісних рис працівників правоохоронних органів, на думку О. Порфімовича, найчастіше йдеться про: некомпетентність, низький рівень культури, розв'язаність, уседозволеність, недоброзичливість, пасивність, непрофесіоналізм, неохайний зовнішній

вигляд. Серед позитивних рис працівників правоохоронних органів у публікаціях ЗМІ увагу акцентують на оперативності, працездатності, професіоналізмі [134].

Ураховуючи громадську зацікавленість в отриманні інформації про діяльність правоохоронних органів, ЗМІ висвітлюють таку інформацію, проте вибірково – переважають сенсаційні новини. Таким чином, людина споживає інформацію про діяльність правоохоронців без будь-яких зусиль щодо її отримання (наприклад, перегляд телепередач) [169, с. 85].

Оскільки ЗМІ спрямовують гостру критику на правоохоронні органи, формується негативний їх імідж, унаслідок чого знижується рівень професійної правосвідомості працівників. Тому будь-яку позитивну інформацію сприймають прикрашеною, необ'єктивною.

Така ситуація, на наше переконання, актуалізує необхідність започаткування відомчих джерел інформування громадськості про діяльність правоохоронних органів, що спрямовуватимуть зусилля на відновлення довіри населення, а також формування поваги населення до діяльності органів державної влади, а отже, високого рівня професійної правосвідомості [25].

Результати вивчення ринку ЗМІ України засвідчило, що ефективності висвітлення певного аспекту суспільного життя та діяльності державних органів, зокрема і правоохоронних, досягають шляхом створення власних медіа. За таких умов максимальний результат правового інформування населення про діяльність органу влади можна забезпечити в найстисліші строки за мінімальних організаційних умов і матеріальних витрат [20].

Закономірний інтерес аудиторії до кримінальних подій (34 % респондентів відповіли, що новини про кримінальні події будуть цікавити їх більше, ніж будь-яка інша тематика) (додаток А опитування 2), а також потреба усвідомлення кожним можливостей забезпечення особистої безпеки зумовили прийняття рішення щодо створення саме відомчих друкованих видань як національного, так і регіонального рівнів, на шпальтах яких

переважатимуть інформація про діяльність відомства й матеріали роз'яснювально-профілактичного спрямування.

Історія відомчих ЗМІ розпочалася ще до проголошення незалежності України. Поліція та жандармерія Російської імперії (до складу якої належали й землі сучасної України) мала власні періодичні друковані видання: «Правительственный вестник», «Разведчик», «Военный сборник», «Вестник полиции», «Верность», «Стражник и городской», у яких висвітлювали події з поліцейської служби, публікували відповіді на письмові запити, стимулювали дискусії щодо необхідності здійснення реформ. Крім того, у них оприлюднювали офіційні тексти нових законів і циркулярів. Для загального розвитку й виховання нижчих чинів губернські жандармські управління виписували газети та журнали [91, с. 303].

За радянських часів функціонування відомчих ЗМІ поживалося, передусім завдяки певній інформатизації суспільства й державній політиці, яка була спрямована на утвердження позитивного іміджу професії правоохоронця, вони мали високий авторитет і були популярними. Саме тому не можна розглядати відомчі ЗМІ як суто пострадянське явище, ізольоване від світового масмедійного поля. Відомчі ЗМІ стали визнаними в усіх цивілізованих країнах засобами комунікації, які для певного кола читачів чи групи населення стали єдиними. Наведемо лише декілька прикладів відомчих ЗМІ іноземних країн: журнал «Civique» (наклад – 130 тис. примірників), заснований МВС Франції; журнал «Gend'info» (наклад – 65 тис. примірників), заснований Головним управлінням жандармерії Франції [218]; журнал «Police: the voice of the service» (наклад – 30 тис. примірників), заснований Об'єднаним центральним комітетом Федеральної поліції Великої Британії та Уельсу [221]; журнал «Illinois state police magazine» (наклад – 45 тис. примірників), який видає Управління поліції штату Іллінойс (США) [219].

Політика ЗМІ радянських часів, що чинила тоталітарний вплив на свідомість громадян, не є прийнятною, проте в аспекті популяризації

діяльності правоохоронців деякі елементи, адаптовані до умов сьогодення, може бути ефективно використано нині.

Останніми роками жвавою є дискусія щодо необхідності змін у медіапросторі України [5]. 78 % респондентів вважають своєчасним реформування національної масмедійної системи з метою адаптування її до реалій сьогодення. Акцентують на необхідності докорінних трансформацій у державному телерадіомовленні та пресі. Однак слід зауважити, що жодна цивілізована країна не може дозволити собі позбутися власного ретранслятора.

Як обґрунтування доцільності функціонування відомчих ЗМІ, зокрема преси, наведемо кілька аргументів. По-перше, на думку М. Гелетко, історія відомчої преси в Україні триває вже понад 100 років [39, с. 10]. По-друге, спеціалізовані друковані видання, наприклад, журнал «Рідна школа» (Міністерство освіти та науки України), газета «Надзвичайна ситуація» (Міністерство надзвичайних ситуацій України), відомча преса МВС України й інші варто розглядати як механізм поліпшення ефективності діяльності, засіб для розповсюдження позитивного, прогресивного досвіду організації роботи чи з питань освіти, сільського господарювання, ліквідації та попередження надзвичайних ситуацій, у протидії злочинності, чи з інших питань [24]. Механізми є економічно вигіднішими, порівняно з виданням і розповсюдженням будь-яких методичних та науково-практичних рекомендацій міністерства чи відомства. Тож видається, що відомчі ЗМІ потребують реформування, проте не ліквідації. Схвально ставляться до спеціалізованих періодичних видань 73 % респондентів, 96 % з яких вважають, що інформацію слід публікувати через електронні ЗМІ, соціальні мережі тощо (додаток А опитування 4).

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», органи державної влади зобов'язані надавати масмедіа повну інформацію про свою діяльність через відповідні

інформаційні служби [159]. Для правоохоронних органів цими службами є інформаційні служби, підрозділи по роботі з населенням та громадськими формуваннями, акредитовані при МВС України або його регіональних управліннях журналісти. Правоохоронні органи зобов'язані інформувати ЗМІ про діяльність, стан публічного порядку й заходи щодо його підтримання. Своєю чергою представники ЗМІ надають цю інформацію населенню. Від того, наскільки надана інформація точна, достовірна й відповідає вимогам об'єктивності та своєчасності обговорення проблеми, залежить ефективність формування позитивної громадської думки.

Перевагами діяльності саме відомчих ЗМІ, порівняно з незалежними (невідомчими), є знання проблематики та конкретики відомства, оперативність у висвітленні заходів, що організовує відомство.

Діяльність відомчих ЗМІ у процесі формування громадської думки й водночас підвищення рівня професійної правосвідомості для досягнення об'єктивності подання інформації має бути багатоплановою. Результатом такої діяльності мають стати підвищення рівня ефективності взаємодії правоохоронних органів і населення, а також якості проведення роботи за правовиховним напрямом та формування правосвідомості. Такі заходи слід проводити за декількома напрямами, а саме: діяльність інформаційних служб МВС України; розроблення та випуск в ефір електронних масмедіа з визначеною періодичністю програм, спрямованих передусім забезпечити оперативне висвітлення діяльності правоохоронних органів; інформаційне наповнення і технічне забезпечення відповідних вебсайтів; інформаційна підтримка друкованих й електронних масмедіа, що не є відомчими, проте висвітлюють «кримінальну» тематику; проведення інформаційними службами МВС України та його регіональних управлінь брифінгів (щотижневих) для журналістів.

Розглянемо роль і сутність кожного із цих напрямів. Дослідниця Н. Малушкіна пропонує характеристику інформаційних служб МВС України як суб'єкта інформаційної державної політики, що повинен здійснювати свої

функції, орієнтуючи діяльність ЗМІ на формування високого рівня правової та моральної свідомості населення, забезпечуючи активну правову поведінку громадян, залучення їх до боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку [92, с. 7–8]. Так само необхідність створення комунікаційних служб як інформаційної ланки між населенням і правоохоронними органами обстоюють О. Бандурка, О. Джафарова, О. Ярмиш та ін. [12, с. 117–118].

На думку О. Порфімович, комунікаційні служби МВС України та головних управлінь МВС України виконують роль «фільтрів» під час взаємодії ЗМІ з безпосередніми виконавцями дій з охорони публічного порядку, затримання злочинців тощо, а також з керівництвом МВС України. ЗМІ прагнуть отримати сенсацію, а комунікаційні служби МВС України тим часом оберігають закритість системи внутрішньої національної безпеки. Комунікаційні служби МВС України подають інформацію дозовано, з такої позиції, щоб з неї можливо було мінімізувати небажані для системи висновки. Тому О. Порфімович зображує процес протилежного векторного руху ЗМІ та комунікаційних служб МВС України, що спрямований на тиск, взаємопроникнення, однак взаємодія їх є позитивно [134, с. 13].

Отже, діяльність відомчих ЗМІ безпосередньо ґрунтується на співпраці з комунікаційно-інформаційними службами МВС України та його обласних управлінь.

Інформаційні служби МВС України призначені забезпечити надання інформації суспільству стосовно діяльності органів правопорядку; вивчати й аналізувати думку суспільства щодо діяльності органів правопорядку; співпрацювати з усіма ЗМІ, що зацікавлені у висвітленні роботи МВС України; забезпечити спілкування органів правопорядку із суспільством та ЗМІ шляхом проведення брифінгів, пресконференцій тощо); висвітлювати різноманітні заходи правоохоронних органів (конкурси на найкращого фахівця, привітання ветеранів, допомога сім'ям загиблих тощо).

Специфіка діяльності відомчих ЗМІ полягає не тільки у впливі на свідомість працівників правоохоронних органів, а й в інформуванні

населення про їхню діяльність. Інформування через ЗМІ може передбачати різні форми: публікації та виступи в газетах і журналах; сюжети в теле- й радіоновинах, участь представників правоохоронних органів у різноманітних теле- та радіопрограмах, передачах тощо.

В умовах стрімкого інформаційного розвитку увагу слід акцентувати на необхідності інформаційного забезпечення діяльності відомчих вебсайтів, які ми розглядаємо як ЗМІ. У цьому напрямі відомчий вебсайт здійснює такі функції:

- відстеження та аналіз розміщених у невідомчих інтернет-виданнях матеріалів стосовно діяльності правоохоронних органів, внесення пропозицій щодо реагування на відповідні критичні публікації;

- розповсюдження комп'ютерними мережами матеріалів інформаційних служб МВС України та відомчих ЗМІ;

- надходження з областей та розміщення на інтернет-сайті МВС України інформації про розкриття резонансних і тяжких злочинів, організацію охорони публічного порядку в період проведення масових заходів тощо;

- комп'ютерна обробка та архівування фотоматеріалів, підготовка їх і надання ЗМІ, зокрема через мережу «Інтернет»;

- інтерактивне вивчення громадської думки стосовно довіри населення до МВС України й окремих підрозділів правоохоронних органів.

У контексті аналізу питання адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України слід зазначити, що сучасні відомчі ЗМІ є складною за структурою і функціями системою, управління якою за своїм змістом повинно врахувати різноманітність і специфічність поставлених перед правоохоронними органами завдань, насамперед ту обставину, що вони з-поміж решти ЗМІ найтісніше мають взаємодіяти з населенням, об'єктивно відображаючи діяльність правоохоронних органів України.

Отже, розглянувши стан наукових досліджень проблем адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України, можна сформулювати такі висновки.

Комплексних досліджень, присвячених організації та функціонуванню інформаційних служб МВС України та їхній ролі у формуванні та реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави загалом і в частині висвітлення діяльності органів і підрозділів МВС України, досі не здійснено.

Обґрунтовано положення, згідно з яким інформаційна діяльність органів і підрозділів МВС України є складною за структурою та функціями системою публічно-правових відносин, що врегульовані здебільшого нормами адміністративного й інформаційного права та мають безпосередній органічний взаємозв'язок із колом і характером державно-владних повноважень, утілені в компетенції посадових та службових осіб інформаційних підрозділів МВС України щодо реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави з метою реалізації останніми основних завдань, поставлених перед МВС України.

Відомчі ЗМІ створюють у зв'язку з необхідністю об'єктивного відображення діяльності правоохоронних органів з метою відновити довіру населення до них, а також формувати повагу населення до діяльності державних органів, сприяючи підвищенню рівня професійної правосвідомості.

ЗМІ МВС України в системі масмедіа є структурною ланкою між правоохоронними органами й населенням України як споживачами продукту, якому забезпечено право на інформацію про діяльність державних органів, причому слід зазначити, що завдання об'єктивного висвітлення діяльності правоохоронних структур розглядають як один з пріоритетних напрямів діяльності відомчих масмедіа.

Функціонування відомчих ЗМІ має бути спрямована на ефективну взаємодію з громадськістю, інформування суспільства про діяльність органів правопорядку, унаслідок чого буде зростати рівень довіри населення до правоохоронної системи.

1.2. Нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України

Важливе значення для з'ясування правового становища інформаційних служб має нормативно-правове їх забезпечення.

У нових умовах роботи Національної поліції України, коли основу її діяльності становлять профілактика та прогнозування правопорушень і злочинів, відбувається збільшення потоку інформації, після збирання та аналізу якої формують певні висновки щодо причин учинення правопорушень, факторів, які можуть позначатися на їх учиненні, тощо.

Стосовно питань, пов'язаних з нормативно-правовим регулюванням суспільних відносин у сфері масової інформації, серед представників національної та іноземної науки не сформованого єдиної думки.

Питання нормативно-правового регулювання таких відносин висвітлювали В. Волович, М. Гелетко, О. Джафарова, М. Любар, А. Москаленко, О. Порфімович, В. Ребрий, Д. Тернер, Ю. Фінклер, О. Ярмиш та інші вчені.

Проаналізувавши наукові дослідження, можна констатувати наявність діаметрально протилежних думок серед науковців у різних галузях права, які вивчали порушену проблематику [206]. Дискусія триває передусім з приводу забезпечення прав і свобод під час підготовки та розповсюдження масової інформації. Аргументом є непорушність прав людини та громадянина за міжнародними стандартами [102].

Науковці, що є прибічниками правового регулювання, аргументують свою позицію правовими нормами, що встановлюють права, обов'язки й відповідальність надавачів і споживачів інформації [189]. Опоненти правового впливу на суспільні відносини, що виникають у сфері свободи масової інформації, обґрунтовують свій підхід обмеженнями, які закріплює законодавець для нормативного врегулювання прав і свобод [134].

У демократичних країнах, де дотримання прав і свобод громадян є пріоритетом діяльності державних інституцій, упродовж певного проміжку часу превалювала думка про неможливість такого впливу, втручання, наявність небезпеки правового регулювання питань, пов'язаних із підготовкою та розповсюдженням інформації всередині суспільства. У разі створення штучних бюрократичних перепон шляхом видання нормативно-правових актів, продукування та розповсюдження інформації, свобода слова та надання інформації обмежуються. Вони потрапляють у межі, які може бути використано на користь нечесних політичних партій чи політиків. За таких обставин свобода втрачає сенс, оскільки вона обмежена. Тобто свобода стає фікцією, оскільки право її обмежує.

Що більша кількість правових норм (законів) регулює свободу, то ця свобода стає обмеженішою, а її реалізація – скрутнішою. Вирішити таку ситуацію нескладно: якщо право обмежує свободу масової інформації, то необхідно уникати правової регламентації цієї сфери суспільних відносин. Саме такий шлях обрали американські юристи, які в Біллі про права 1689 року проголосили свободу масової інформації безумовним правом. У ст. 1 цього історичного документа зазначено: «Конгрес не повинен видавати законів... що обмежували б свободу слова чи преси...» [16; 18].

Ідеться про абсолютну свободу (слова або друку), водночас абсолютної свободи бути не може, цей постулат доводив свого часу Ш. Монтеск'є, означивши: «Свобода однієї людини закінчується там, де починається свобода іншої». Очевидно, що свобода в абсолютному вияві призводить до несвободи. Ця проста, однак вкрай важлива думка французького мислителя, безумовно, може бути застосована й у сфері свободи масової інформації. Намагаючись реалізувати свою свободу, суб'єкти інформаційних відносин будуть постійно обмежувати свободу один одного. Отже, брак чітких правових норм, що регламентують права, обов'язки й відповідальність суб'єктів (носіїв) свободи, а також способи її реалізації, зведуть нанівець і власне свободу.

Водночас якщо діяльність не матиме нормативно-правової регламентації, це призведе до неконтрольованих процесів і хаосу. Свобода підготовки й поширення масової інформації має бути організована за певними правилами та нормативно-правовими актами для уникнення масованого впливу на суспільство й запобігання зловживанням свідомістю людей. Аргументом на користь правового регулювання слугує необхідність відмежування та унеможливлення в будь-яких виявах зловживання свободою, встановлення правові форми реалізації свободи. Свідченням цього є і положення ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року, ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [70].

Діяльність усіх державних органів передбачає впорядковане й чітке нормативно-правове регулювання. Не є винятком і діяльність інформаційних служб системи МВС України, оскільки вони є невід'ємною складовою правового правоохоронного органу.

Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин становить теоретичне та практичне підґрунтя діяльності інформаційних служб системи МВС України, які залучені до процесу збирання, підготовки й надання інформації суспільству у сфері правоохоронної діяльності. На такі служби покладено неабияку відповідальність за інформування суспільства, зокрема про діяльність правоохоронних органів і події кримінального чи надзвичайного характеру. Наслідком є суспільна думка та сприйняття чи несприйняття діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення правопорядку.

Останніми роками збільшилася кількість факторів, що можуть провокувати загострення криміногенної обстановки в Україні. У зв'язку із цим збільшилися потік інформації, що надходить на адресу правоохоронних органів, і кількість оперативних документів, які потребують негайного виконання. Згідно з результатами опитування, 65 % респондентів відмітили збільшення потоку інформації на 50 %, що надходить і потребує обробки в

процесі службової діяльності (додаток А опитування 5). Зріс обсяг довідкових картотек, банків даних, які досягли тієї межі, коли наявні технічні засоби й технології потребують удосконалення та адаптування до новітніх умов, аби оперативно й у повному обсязі обробляти інформацію, що надходить.

Нині в діяльності Національної поліції та МВС України актуальними є питання аналізу нормативно-правової бази державної інформаційно-комунікаційної політики, права висвітлення і коментування діяльності органів державної влади, зокрема Національної поліції та МВС України, взаємодії Національної поліції та МВС України з громадськістю, особливості діяльності пресслужб Національної поліції та МВС України як джерела офіційної інформації, що є основою проектування та побудови організаційної структури підрозділів комунікації Національної поліції та МВС України.

Проблеми формування інформаційно-комунікаційної політики Національної поліції та МВС України й громадянського суспільства потребують інституційного, організаційного, фінансового та наукового забезпечення. Важливу роль у демократичному суспільстві відіграють пресслужби. Однією з основних ланок комунікації між МВС України, державними органами та суспільством є пресслужби міністерства. Зазначене в опитуванні засвідчили 83 % респондентів (додаток А опитування 6). Вони відображають інформацію про діяльність органів державної влади, зокрема Національної поліції та МВС України, для громадян, своєчасно реагують на події, важливі для населення.

Важливого значення проблема інформаційно-комунікаційної діяльності Національної поліції та МВС України набуває в перехідний період становлення громадянського суспільства. За цих умов інформаційно-комунікаційна діяльність правоохоронних органів важлива насамперед як чинник формування нового типу відносин «держава–суспільство», відмови від моделі безвідповідальності державних органів.

Із цього приводу Р. Б. Тарасенко зазначає, що докладне інформування громадськості про діяльність Національної поліції та МВС України забезпечує сприйняття суспільства як рівноправного партнера держави. Формування інформаційних потоків про діяльність Національної поліції та МВС України сприяє функціонуванню інститутів громадянського суспільства, створює умови для їх успішного розвитку [189].

Для задоволення інформаційно-комунікаційних потреб підрозділи Національної поліції та МВС України створюють інформаційні пресслужби, системи, мережі, бази й банки даних. Успішна інформаційна діяльність Національної поліції та МВС України є запорукою розвитку незалежної держави.

Від спроможності Національної поліції та МВС України доводити до громадськості інформацію про свою діяльність безпосередньо залежить підтримання їхнього іміджу. Об'єктивне інформування населення про діяльність правоохоронних органів сприяє становленню громадянського суспільства, насамперед через формування відповідних громадських настроїв і вподобань.

Досліджуючи процес взаємодії Національної поліції та МВС України з громадськістю, слід розглянути чинну нормативно-правову базу, що регулює процеси формування та реалізації державної інформаційно-комунікаційної політики в Україні із зазначених питань.

Інформаційно-комунікаційна політика Національної поліції та МВС України унормована Конституцією України [71], законами України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [159], «Про Національну поліцію» [156], «Про звернення громадян» [153], «Про інформацію» [155], «Про державну таємницю» [140], «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [139], «Про доступ до публічної інформації» [141], «Про захист персональних даних» [152], «Про друковані засоби масової інформації

(пресу) в Україні» [142], «Про телебачення і радіомовлення» [164], «Про інформаційні агентства» [154], Положенням про Міністерство внутрішніх справ України [146] та іншими нормативно-правовими актами України, причому її не може бути обмежено.

Конституція України [71] надає широкі можливості для участі громадськості в діяльності влади, її інститутів, сприяє значній її підзвітності народові, прозорості та відкритості, спрямованості на потреби людини.

Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» покладає головну функцію щодо інформування суспільства про діяльність органів влади на ЗМІ [159]. Згідно зі ст. 1 цього Закону, висвітлення діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування в Україні передбачає одержання, збирання, створення, поширення, використання і зберігання інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про роботу цих органів. ЗМІ органу державної влади чи органу місцевого самоврядування – це ЗМІ, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади або орган місцевого самоврядування і який цілком або частково утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів [159].

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [159], інформація про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування ЗМІ може отримувати від цих органів безпосередньо або через їхні інформаційні служби чи бути зібрана працівниками ЗМІ. Інформаційні служби (інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, пресслужби, пресцентри, управління і відділи підрозділів комунікації, пресбюро, прессекретарі та пресаташе з відповідним апаратом) органів державної влади й органів місцевого самоврядування збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають

інформацію про діяльність цих органів у повному обсязі ЗМІ, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю» [140].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», для висвітлення діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування їхні інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації:

- випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), пресрелізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо;
- проведення пресконференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади й органів місцевого самоврядування для працівників українських та іноземних ЗМІ;
- підготовка та проведення теле- і радіопередач;
- забезпечення публікацій (виступів) у ЗМІ керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
- створення архівів інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування;
- інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України [159].

Органи Національної поліції та МВС України мають право засновувати або бути співзасновниками друкованих чи аудіовізуальних ЗМІ в порядку, встановленому законодавством України (ст. 7 Закону) [159]. Відповідно до ст. 20 Закону [159], діяльність Верховної Ради України, Президента України, КМУ, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Верховного Суду України, Конституційного Суду України висвітлюється в друкованих ЗМІ загальнодержавної та зарубіжної сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між органами державної влади й редакціями цих друкованих ЗМІ. У друкованих ЗМІ регіональної та місцевої (обласні,

міські, районні) сфери розповсюдження оприлюднюють відомості про діяльність органів державної влади, що спеціально готує та надсилає їм державне інформаційне агентство за рахунок коштів, виділених у державному бюджеті на зазначені завдання.

Інформацію про діяльність Національної поліції та МВС України можуть отримувати через їхні інформаційні служби, до яких, зокрема, належать Департамент комунікації МВС України, Департамент комунікації Національної поліції України та їхні територіальні підрозділи.

Згідно зі ст. 9 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, поліція:

- здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією і законами України;
- забезпечує постійне інформування органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки й порядку;
- забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом;
- може оприлюднювати (поширювати) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках і в порядку, визначених законом;
- нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюють на вебпорталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюють у випадках і в порядку, визначених законом;
- проєкти нормативно-правових актів, що стосуються прав і свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному МВС України [156].

Згідно з Положенням про Міністерство внутрішніх справ України, у порядку та способи, передбачені законом, МВС України інформує органи державної влади й громадськість про результати своєї діяльності у сфері

захисту прав і свобод людини та громадянина, охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, протидії злочинності, захисту економіки й об'єктів права власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, безпеки дорожнього руху [146].

Відповідно до Закону України «Про звернення громадян», громадяни України мають право «звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, ЗМІ, посадових осіб у межах їхніх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їхньої статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення».

За статистичними даними Департаменту комунікації МВС України, протягом 2019 року до апарату МВС надійшло 13 398 письмових звернень громадян (2018 року – 11 807), переадресовано до Міністерства з Верховної Ради України – 31 (40), КМУ – 1241 (508), Офісу Президента України – 266 (171), інших органів – 700 (433). Керівництво Міністерства взяло на контроль 1465 звернень із загальної кількості тих, що розглянуті МВС упродовж звітного періоду. До приймальні МВС на особистий прийом протягом 2019 року звернулося 2098 громадян, за аналогічний період 2018 року – 2137 [52].

Протягом першого півріччя 2020 року до апарату МВС України надійшло 11 773 письмових звернення громадян (аналогічний період 2019 року – 5564), переадресовано до МВС України з Верховної Ради України – 34 (20), КМУ – 1561 (90), Офісу Президента України – 113 (80), інших органів – 6823 (172). До приймальні МВС України на особистий прийом (до введення карантинних заходів) у першому півріччі 2020 року звернулося 529 громадян, за аналогічний період минулого року – 1039 [53].

Закон України «Про інформацію» закріплює право громадян на інформацію та закладає правові засади інформаційної діяльності. У ст. 1

цього Закону інформацію визначено як «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі». Стаття 6 цього Закону визначає засади державної інформаційної політики як сукупності основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації [155].

У ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» запропоновано визначення і тлумачення публічної інформації, яка «відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформації, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом [141].

Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» визначає поняття державної підтримки ЗМІ як сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури; державних ЗМІ; організації фінансово-економічної та іншої державної підтримки ЗМІ [139].

Не підлягає обов'язковому наданню інформація, що є державною таємницею. Види такої інформації визначено в Законі України «Про державну таємницю», у якому зазначено, що державна таємниця – це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки й охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди життєво важливим інтересам України та які визнані в порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні з боку держави [140].

На підставі проаналізованих нормативно-правових актів підрозділи Національної поліції та МВС України зобов'язані надавати ЗМІ повну

інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади й органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», не чинити на них жодного тиску й не втручатися в їхній виробничий процес. ЗМІ можуть проводити власне дослідження, аналіз діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

На нашу думку, негативним чинником інформаційно-комунікаційної сфери Національної поліції та МВС України може бути приховування та необ'єктивне подання інформації щодо власної діяльності [24].

Метою роботи пресслужб територіальних підрозділів Національної поліції, департаментів комунікацій Національної поліції та МВС України є: висвітлення діяльності органу влади в ЗМІ та формування на цій підставі позитивного іміджу органу влади; створення єдиного інформаційного потоку до органу влади й від нього.

Прессекретар територіального підрозділу Національної поліції взаємодіє з прессекретарями місцевих державних органів і громадських організацій, формує внутрішнє інформаційне поле. Це поле є налагодженими комунікаційними лініями для передання оперативної інформації. У зовнішній сфері знаходяться ЗМІ, органи державної влади різних рівнів, громадські й політичні організації, комерційні організації. Основним завданням пресслужб територіальних підрозділів Національної поліції, департаментів комунікацій Національної поліції та МВС України є роз'яснення громадянам, як державна комунікаційна політика та цільові програми впливають на їхнє життя.

Завдяки цьому діяльність пресслужб територіальних підрозділів Національної поліції та департаментів комунікацій Національної поліції та МВС України стає загальнодоступною, що своєю чергою сприяє розумінню суспільством певних дій держави й органів місцевого самоврядування. Перебуваючи в постійному контакті зі ЗМІ, працівники пресслужб роз'яснюють позитивні аспекти дій Національної поліції та МВС України,

виправляють недостовірну або помилкову інформацію про їхню діяльність. Проте це не може бути єдиним напрямом їхньої роботи. Тому, на наше переконання, працівникам пресслужб необхідно враховувати, що вони відповідальні за імідж як Національної поліції та МВС України перед громадськістю і журналістами, так і ЗМІ та журналістів в очах влади [22].

Функціональні принципи роботи пресслужб територіальних підрозділів Національної поліції, департаментів комунікацій Національної поліції та МВС України передбачають:

- інформування громадян щодо поточної діяльності й перспектив;
- забезпечення гласності, відвертості діяльності Національної поліції та МВС України;
- сприяння реалізації законодавства;
- аналіз й експертизу суспільно-політичних процесів, моніторинг ЗМІ;
- сприяння становленню інститутів громадянського суспільства.

Діяльність пресслужб територіальних підрозділів Національної поліції, департаментів комунікацій Національної поліції та МВС України багатофункціональна. Вона має щонайменше два функціональні аспекти, кожен з яких визначає її спорідненість з різними видами соціальної практики. У своїй сукупності ці два функціональні аспекти й утворюють специфічну систему праці працівника пресслужби. З одного боку, діяльність працівника пресслужби має масово-інформаційну спрямованість, що наближує її до журналістики. Саме через діяльність її фахівців зі збирання, обробки, компонування, поширення масової інформації виявляється сутність їхньої роботи як особливого виду журналістської діяльності.

Поняття «масова» стосовно інформації означає:

- спрямованість на масу (суспільство, народ, регіон тощо) за відсутності безпосереднього контакту незалежно від величини й просторового розосередження аудиторії;

- відповідність потребам цієї маси в інформації, забезпечення її відомостями, якими вона може оперувати як власними в різних сферах життя;

- прагнення до створення єдиної позиції маси щодо питань, які стосуються її, інтеграції її в соціальну спільність і формування єдиної активної позиції щодо цього кола питань;

- доступність інформації для маси (в аспекті доступу до відомостей), простота форми, що сприяє простому засвоєнню;

- можливість постійного, стабільного й регулярного здобуття інформації аудиторією;

- відкриту можливість для всіх тих, хто прагне взяти участь у продукуванні й обговоренні інформації [69].

Отже, серед функцій пресслужб державних органів можна виокремити основні: комунікативні, ідеологічні, просвітницькі, довідкові й організаторські.

Оскільки пресслужба є сполучною ланкою між Національною поліцією, МВС України та громадськістю в сучасних умовах відкритого суспільства, на неї покладено функції моніторингу й аналізу громадської думки. Така функція виявляє безпосередню спорідненість діяльності пресслужби з маркетингом, соціологією та зв'язками з громадськістю. Реалізація цієї функції спрямована всередину органу влади [24].

Ще однією важливою функцією пресслужби є підготовка й відпрацювання оперативної інформації, що має стати об'єктом виступів ЗМІ та громадськості. Як фахівці у сфері масової комунікації працівники пресслужб зобов'язані відстежувати таку інформацію та якнайшвидше ініціювати їх упровадження в загальний інформаційний фон [25].

Стосовно питання нормативно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України можна дійти таких висновків.

Визначено, що нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб МВС України становить взаємозалежну сукупність

адміністративно-правових й інформаційних норм, які спрямовані на формування та реалізацію комунікаційно-інформаційної політики МВС України, здебільшого стосуються питань організації та функціонування інформаційних підрозділів МВС України, а також зовнішньоорганізаційних відносин щодо реалізації висвітлення основних завдань, поставлених перед МВС України. Запропоновано авторську класифікацію системи нормативно-правових актів, які регламентують діяльність інформаційних підрозділів МВС України, визначено їхні особливості.

Свобода підготовки та поширення масової інформації має бути організована за певними правилами, урегульована нормативно-правовими актами для уникнення масованого впливу на суспільство й запобігання зловживанню свідомістю людей. Аргументом на користь правового регулювання слугує необхідність відмежування та унеможливлення в будь-яких виявах зловживання свободою, а також встановлення правових форм реалізації свободи.

Діяльність усіх державних органів передбачає впорядковане й чітке нормативно-правове регулювання. Не є винятком і діяльність інформаційних служб системи МВС України, оскільки вони є невіддільною складовою правоохоронного органу.

1.3. Аналіз становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України

Комунікування є однією з найважливіших потреб людини, що перебуває в соціумі, оскільки шляхом передання інформації відбувається взаємодія окремих членів і груп соціуму. Упродовж століть людство розробило правила й порядок, які діють в окремих країнах або ж стали загальноприйнятими.

На думку К. Ігошева, В. Устинова, повторюваність явища безпосередньо залежить від відтворення умов: що точніше й повніше вони можуть бути відтворені в подальшому історичному чи природному процесі, то повніше й точніше мають повторюватися й відповідні явища [66, с. 6]. Отже, аналіз історії правового регулювання взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ й населенням безпосередньо пов'язане з використанням історичного досвіду в сучасних умовах.

Правоохоронні органи завжди приділяли належну увагу інформаційному забезпеченню своєї діяльності. Згадки про роботу в царині підтримання громадського порядку, покарання вбивць, злодіїв і розбійників трапляються в періодичних виданнях різних періодів. Правоохоронні органи намагалися максимально використовувати ЗМІ на власну користь – для формування позитивного іміджу, забезпечення підтримки громадськості.

У різних країнах між правоохоронними відомствами та громадянами завжди поставало чимало суперечностей. Наприклад, однією з основних проблем діяльності поліцейських відомств була і є необхідність застосування примусу.

Послабленню гостроти проблеми мало сприяти привернення уваги не тільки до підготовки поліцейських, а й до навчання громадян взаємодіяти з поліцією.

Водночас люди завжди цікавилися, як зберегти життя, майно, уберегтися від грабіжника, а також хто охороняє їхній спокій і захищає в суспільстві усталені моральні традиції, християнські заповіді, доводить провину зловмисників. Тому журналісти відвідували органи поліції, збирали й передавали інформацію про кримінальні події, ознайомлювали читацьку аудиторію з діяльністю працівників органів внутрішніх справ.

За тим, щоб публікації не спричиняли надмірного громадського резонансу, стежила попередня цензура, яка існувала до 1906 року. Її скасування, а також проголошення свободи слова та друку сприяли стрімкому посиленню критики державних установ, передусім – МВС, у ЗМІ.

Публікації в газетах і журналах дискредитували поліцію та її службовців [60].

З 1865-го до 1905 року взаємодія МВС і засобів масової комунікації була врегульована Тимчасовими правилами про цензуру й друк, а також Положенням про облаштування таємної поліції в імперії. Загалом їхній зміст зводився до надання ширших прав МВС у нагляді за періодичними виданнями та літературою. Для цього в системі МВС України було виокремлено на правах структурного підрозділу Головне управління у справах друку [173].

Закон «Про доповнення Тимчасових правил про цензуру і друк», який встановлював можливість зупинення випуску будь-якого видання, було прийнято 1873 року. До 1905 року Головне управління у справах друку видало 562 циркуляри, які забороняли висвітлення в пресі певних питань внутрішньої та зовнішньої політики [209, с. 19–20].

Указ «Про періодичні видання» від 26 листопада 1905 року регламентував правила, які визначали «застосування щодо преси адміністративного впливу з відновленням порядку розгляду судом справ про вчинені шляхом друкованого слова діяння» [62, с. 1–10]. Упродовж лише п'яти років, з 1906-го до 1911 року, стверджує Т. Желудкова, було заборонено 978 газет і журналів, а з 1907-го до 1910 року – вилучено з друку 1236 книжок [58, с. 30–34].

Більшовики усвідомлювали вагоме значення ЗМІ для формування громадської думки, тому майже з перших днів існування Рада Народних Комісарів приймає декрет «Про пресу» від 27 жовтня 1917 року. Для припинення злочинів проти народу, учинених шляхом використання преси, декретом РНК від 20 січня 1918 року було запроваджено революційний трибунал друку [49, с. 432–434].

Взаємодія правоохоронних органів зі ЗМІ в перші роки радянської влади передбачала два напрями: по-перше, забезпечити адміністративному друку доступність для широких мас, по-друге, працівників міліції

«спрямувати в загальний друк». Із січня 1918 року почав виходити друком «Вісник НКВС», перейменований згодом у «Владу Рад». Крім того, при НКВС видавали журнали «Комунальне господарство» і «Пожежна справа». Їхні автори, зокрема, надавали допомогу керівникам органів внутрішніх справ у виконанні наказу НКВС від 6 червня 1922 року «Про ввічливе поводження міліції з населенням». У цьому документі вперше пропонувалося працівникам міліції під час виконання своїх службових обов'язків «поважати права громадян і бути в спілкуванні з ними уважними та ввічливими».

Однак, маючи в розпорядженні власні періодичні друковані органи, відомство не зосереджувалося винятково на них: не тільки прагнуло вийти на загальнодержавну арену масової інформації, а й уважно відстежувало публікації, уживаючи щодо них необхідні заходи реагування. Акцентуючи на важливості взаємодії із пресою, начальник адміністративного відділу Ленінградського губернського виконкому у своєму наказі від 1923 року зазначав: «Дізнання за газетними замітками завершувати в найстисліший строк». У циркулярі НКВС РРФРР № 347 від 4 жовтня 1928 року було зауважено про важливість постійного використання газет та інших періодичних видань з метою залучення населення до діяльності з попередження злочинів [60].

З 6 червня 1922 року Декретом РНК з метою об'єднання всіх видів цензури друкованих органів було створено Головне управління у справах літератури і видань (Головліт) при Наркоматі освіти. Як головний цензурний орган Головліт проіснував до 1990 року – до часу прийняття Закону СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації», яким було проголошено скасування цензури. Водночас було вжито заходів для запобігання передчасному оприлюдненню в пресі матеріалів і відомостей, що знаходилися на стадії розроблення. Наказ № 23 НКВС від 21 вересня 1923 року забороняв працівникам надсилати в пресу без дозволу будь-які матеріали про діяльність управління. Винних могли переслідувати в судовому порядку [177].

Певну увагу приділяли гласності в роботі правоохоронних органів, зміцненню зв'язків з громадськістю. Так, у період чистки в міліції 1921 року в пресі з'явилися оголошення з пропозиціями до населення подавати відгуки про роботу працівників міліції [119, с. 36].

На раді губернських виконкомів України від 10 липня 1922 року, зазначав А. Малигін, було порушено питання про заснування в ЗМІ спеціальних рубрик, які висвітлювали б діяльність правоохоронних органів [93, с. 97], а в наказі по міліції та карному розшуку УРСР від 13 грудня 1923 року визначено необхідність подбати про широке опублікування та вивішування на помітних місцях усіх (за винятком таємних) інструкцій, вказівок і наказів керівних органів щодо роботи міліції та карного розшуку.

У квітні 1928 року II Всеросійський з'їзд адміністративних працівників, розглянувши роботу міліції, визначив можливість ознайомлювати трудящих з усім, що виходить за межі таємно-розшукової діяльності. Бажаним визнано було ознайомлювати населення з рівнем злочинності в певній місцевості й окремими її видами, динамікою та безпосередніми причинами, що впливають на неї, а також оголошувати про деяких злочинців. З цією метою пропонувалося активніше використовувати можливості ЗМІ, публікувати в газетах прикмети розшукуваних злочинців, своєчасно попереджати громадян про сезонні злочини з висвітленням профілактичних заходів [26, с. 6].

На підставі рішень II Всеросійського з'їзду адміністративних працівників було прийнято постанову «Про результати обстеження міліції і органів карного розшуку». У ній акцентовано на необхідності зміцнення зв'язків міліції з громадськістю в боротьбі з порушеннями громадського порядку, запровадженні в практику регулярних звітів працівників перед трудящими, висвітлення їх роботи в пресі.

Навіть у 30–50-х роках зв'язки правоохоронних органів зі ЗМІ не припинялися, хоча й мали однобічну спрямованість на підставі підпорядкування.

1935 року власна преса з'явилася в омських міліціонерів. У музеї омської міліції збереглися екземпляри за 1952 рік відомчої міліцейської газети «На варті» – органу політчастини Управління міністерства державної безпеки Омської області та Управління міліції м. Омська. На четвертій сторінці, де зазвичай розміщують вихідні дані, містився напис: «Газета тільки для працівників міліції». Газета «На варті» виходила друком до 1968 року. Її колектив зробив вагомий внесок у виховання, навчання, мобілізацію особового складу на виконання оперативно-службових завдань, пропаганду міліцейської служби [60].

Після смерті Й. Сталіна відбулося пом'якшення цензури, у країні з'явилися нові газети й журнали. Керівництво МВС СРСР та його главків прагнуло надати роботі відомства прозорості, тож використовувало друк як засіб постійного впливу на особовий склад, формування авторитету серед населення, а зусилля творчої інтелігенції спрямовувало на створення привабливого образу працівника органів внутрішніх справ у літературі, живописі й кіно.

В одній із книг про історію радянської міліції, присвяченій питанням розвитку профілактичної роботи серед населення, ідеться про те, що в 1950-ті роки «кожен працівник міліції, виконуючи вказівки МВС, став і пропагандистом, й агітатором». Вони виступали перед населенням з доповідями й бесідами з різних питань, писали статті про організацію здорового дозвілля, боротьбу з хуліганством тощо. За оцінками фахівців, така робота сприятливо позначалася насамперед на участі населення в протидії злочинності [60].

Журнал «Радянська міліція» протягом тривалого часу був єдиним виданням, присвяченим суто діяльності міліції, і саме тому став надзвичайно популярним у Радянському Союзі. Відгуки на опубліковані в ньому

матеріали надходили до редакції журналу і МВС СРСР звідусіль, авторами були як відомі діячі, так і звичайні громадяни. Журнал відігравав роль єдиного засобу активного спілкування міліції з населенням.

У цей період редакції газет, радіо й телебачення почали активніше висвітлювати діяльність органів внутрішніх справ, засвідчувати нерозривний зв'язок міліції з громадянами, сприяли підвищенню її авторитету, систематично публікували матеріали, які формували в громадян почуття відповідальності за сумлінне виконання законів.

Згодом Міністерство охорони громадського порядку УРСР поклало на міліцію обов'язок регулярно забезпечувати надходження до ЗМІ фактичних матеріалів, що відображають найважливіші тенденції та процеси правоохоронної діяльності, уникаючи випадкових фактів [60].

У цьому контексті П. Михайленко, В. Довбня зазначали, що організаційно-правові засади діяльності міліції було врегульовано приписами прийнятого 1962 року Положення про радянську міліцію. У документі йшлося про необхідність підтримання міліцією постійного зв'язку «із широкими масами трудящих і громадськими організаціями» та працювати «в тісній взаємодії з добровільними народними дружинами з охорони громадського порядку» [101, с. 29].

Уже на початку 60-х років XX ст. у роботі з пресою брали участь як начальники низових підрозділів, так і вище керівництво міністерства. Серед працівників органів внутрішніх справ було чимало прихильників якомога активнішого використання преси в інтересах служби [60].

У дослідженні Р. Мулукаєва, А. Скилягіна йдеться про те, що спільна постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю» від 23 липня 1966 року містила вказівку на введення до системи Міністерства охорони громадського порядку розшукових апаратів, які мали організувати діяльність з активним залученням громадян, друкованих органів, радіо, телебачення [107, с. 73].

На всіх етапах розвитку СРСР у сфері охорони правопорядку необхідність зміцнення зв'язків з громадськістю схвалювали всі керівники. Однак лише після призначення на посаду міністра внутрішніх справ М. Щолокова з'явилися спеціально створені із цією метою підрозділи. До цього часу відповідальні за пресу працівники правоохоронних органів виконували свої обов'язки як додаткове навантаження.

У серпні 1968 року М. Щолоков видав розпорядження «Про невідкладні заходи щодо зміцнення органів міліції та підвищення їх авторитету». Міністр вважав, що без підтримки громадськості протидіяти злочинності складно й неефективно. Він першим з керівників міністерства зосередив увагу на потребу через ЗМІ підвищувати авторитет відомства для населення, вимагав активніше «працювати над іміджем міліції». Ішлося про те, що органи внутрішніх справ мають представляти люди не тільки всебічно освічені, а й духовно багаті, високоморальні.

Упродовж 60-х років XX ст. міліція працювала в украй складних умовах. Нагальною стала необхідність глибокого й усебічного реформування відомства. Міністерства охорони громадського порядку СРСР знову акцентувало на необхідності зміцнення зв'язків органів внутрішніх справ зі ЗМІ для пропаганди складної та почесної роботи міліції. В умовах бурхливого розвитку ЗМІ та посилення їхнього впливу в суспільстві це мало виняткове значення. Натомість чимало керівників підрозділів недооцінювали можливості преси, радіо й телебачення, ухилялися від контактів з редакціями, зрідка виступали й не дбали про те, щоб про роботу підрозділів писали кваліфіковані фахівці та журналісти. Передусім це стосувалося районних відділів внутрішніх справ, які недостатньо використовували місцеву й багатотиражну пресу, радіовузли колгоспів і радгоспів з метою розкриття злочинів, розшуку злочинців, що переховувалися, встановлення свідків і потерпілих. Водночас значна кількість місцевих ЗМІ недостатньо висвітлювали проблеми юриспруденції, роль міліції за такими важливими напрямками, як слідство, карний розшук. Низькою була і якість матеріалів.

Тож постало завдання щодо зміцнення взаємодії зі ЗМІ, створення масової загальносоюзної газети й відновлення видання відомчих республіканських, які регулярно спілкувалися б із читачами щодо широкого кола питань діяльності органів внутрішніх справ [60].

Уже наприкінці 60-х років в УВС Києва були працівники, відповідальні за зв'язок зі ЗМІ. Завдання, що стояли в той час перед ними, були простішими, ніж ті, які вирішують пресслужби в умовах сьогодення, проте внесок цих працівників у справу формування позитивного іміджу працівників міліції та протидію злочинності був справді вагомим.

Однак для всебічного висвітлення на радіо й телебаченні відповідальної та почесної роботи міліції, її нерозривного зв'язку з народом слід було організувати активнішу й цілеспрямованішу роботу як республіканських та місцевих комітетів з радіомовлення і телебачення, так і міністерств союзних й автономних республік, крайових та обласних управлінь внутрішніх справ.

З метою посилення пропаганди роботи органів внутрішніх справ засобами радіо й телебачення головам республіканських, крайових та обласних комітетів з радіомовлення і телебачення СРСР необхідно було вжити заходів з організації регулярних передач, присвячених діяльності органів внутрішніх справ, радянської міліції та громадськості щодо зміцнення правопорядку та протидії злочинності. У планах роботи суспільно-політичних, молодіжних, літературно-драматичних і музичних редакцій слід було передбачити підготовку передач, які сприяли б формуванню поваги до мужньої і благородної праці міліції, мобілізації громадськості на попередження правопорушень, протидію злочинності.

Для координації роботи з пропаганди засобами Всесоюзного радіомовлення та Центрального телебачення діяльності органів внутрішніх справ, участі громадськості в охороні правопорядку було вирішено створити громадську редакційну раду, на яку було покладено обов'язок з розроблення тематики передач, присвячених діяльності органів внутрішніх справ, і

надання методичної допомоги місцевим органам радіомовлення і телебачення в забезпеченні необхідних для цих передач матеріалів.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 12 квітня 1968 року «Про порядок розгляду пропозицій, скарг, заяв громадян» було встановлено обов'язок посадових осіб державних і громадських органів розглядати пропозиції громадян незалежно від форм подання, зокрема через ЗМІ, протягом місяця [112].

Наступною важливою віхою в нормативному визначенні співпраці правоохоронних органів зі ЗМІ й населенням став наказ МВС УРСР від 14 травня 1975 року № 119. Після його оприлюднення ЗМІ активізувалися щодо висвітлення діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, проблем профілактики правопорушень. Було вирішено певні організаційні питання, у редакціях визначено журналістів, які писали б на правову тематику, а в правоохоронних органах призначено працівників, відповідальних за зв'язки зі ЗМІ. Для поліпшення взаємодії ЗМІ та правоохоронних органів насамперед пропонували розробляти спільні тематичні плани публікацій і передач, надавати журналістам практичну допомогу в підготовці матеріалів, своєчасно інформувати редакції про заходи, ужиті за критичними виступами, а також не допускати передчасного розголошення даних розслідування та розшифровки методів оперативної роботи [113].

Низку нормативних актів було присвячено залученню ЗМІ до боротьби з окремими видами злочинів (бандитизмом, спекуляцією, службовими зловживаннями, хабарництвом, розтратами тощо), а також такими негативними явищами, як безгосподарність, пияцтво тощо.

У зв'язку з тим, що на місцях відчутним став брак єдиного нормативного акта про роботу громадських формувань, які створювали трудові колективи для боротьби з правопорушеннями, за ініціативою МВС УРСР 1978 року з Уккранпрофом у республіці було прийнято положення, що регламентувало діяльність рад профілактики зі зміцнення правопорядку в

трудових колективах. Серед інших документів, прийнятих у той час, слід зазначити про постанови ЦК КПРС від 20 листопада 1986 року «Про подальше зміцнення соціалістичної законності та правопорядку, посилення охорони прав і законних інтересів громадян», від 2 квітня 1988 року «Про стан боротьби зі злочинністю у державі та додаткові заходи щодо запобігання правопорушенням», постанову Верховної Ради СРСР від 6 серпня 1989 року «Про рішуче посилення боротьби зі злочинністю».

Новий етап у взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ пов'язаний зі створенням в МВС УРСР Пресбюро. Мета його діяльності, завдання, питання організації та функціонування закріплювало Положення про Пресбюро МВС УРСР. З-поміж головних завдань Пресбюро слід виокремити такі: організація та підтримання взаємодії з пресою, радіо, телебаченням, сприяння опублікуванню матеріалів служб МВС УРСР в ЗМІ, сприяння ЗМІ у написанні творів про діяльність ОВС. Це був своєрідний орган МВС УРСР, з яким журналісти, перш ніж опублікувати матеріал, мали його узгодити. У цей період прийнято низку рішень, які стосувалися підпорядкування Пресбюро. Відповідно до вказівки від 27 липня 1984 року № 80, пресбюро (пресгрупи) передавали в оперативне підпорядкування політорганів МВС УРСР «з метою усунення паралелізму та впорядкування роботи щодо взаємодії з творчими органами й засобами масової інформації». З 1985 року Пресбюро МВС УРСР і пресгрупи УВС було введено до складу інспекторських підрозділів [115], однак менше ніж за рік наказом МВС УРСР від 14 березня 1986 року Пресбюро було виведено зі складу інспекторського управління МВС УРСР.

Зміни в суспільстві, що відбувалися наприкінці 80-х років ХХ ст. й були пов'язані з початком демократизації всіх сфер життя, закономірно зумовили незворотні зміни у взаємодії правоохоронних органів із ЗМІ та населенням.

Колегія МВС УРСР від 19 травня 1989 року, розглянувши питання про заходи щодо реалізації рішень комісії ЦК КПРС з питань правової політики,

прийняла рішення про створення пропагандистських груп у кожному ОВС для підвищення активності участі правоохоронних органів у роботі з правового виховання населення. У червні 1989 року міністр внутрішніх справ своїм наказом затвердив Положення про Відділ взаємодії із засобами масової інформації. На підставі цього наказу було створено новий в організаційному та функціональному аспектах підрозділ, якому надавали широкі можливості щодо розв'язання проблем взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ. Він був самостійним структурним підрозділом центрального апарату, наділеним правами юридичної особи, а свою діяльність у ЗМІ здійснював у тісному контакті з іншими підрозділами. На відділ було покладено обов'язки щодо організації та проведення пресконференцій, брифінгів для журналістів, консультування з питань, віднесених до відання МВС УРСР, забезпечення випуску пресбюлетеня, пресінформації, пресрелізів про діяльність правоохоронних органів, стан громадського порядку, боротьби з правопорушеннями тощо. Працівники відділу зобов'язані були аналізувати матеріали ЗМІ, узагальнювати їх і надсилати на адресу керівництва МВС УРСР, главків для вжиття заходів. Відділ взаємодії зі ЗМІ також контактував з Головлітом СРСР й організаційно забезпечував роботу громадської редакційної ради МВС УРСР тощо. 3 серпня 1990 року при відділі взаємодії зі ЗМІ МВС УРСР було створено телестудію.

На розвиток взаємодії правоохоронних органів і ЗМІ, населення, трудових колективів суттєво вплинули такі нормативно-правові акти: Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» (червень 1990 року) [111], «Про радянську міліцію» (березень 1991 року) [114], Декларація прав і свобод людини (вересень 1991 року) [48]. У першому було закріплено принципи діяльності ЗМІ: незалежність, право громадян на отримання достовірних відомостей, право на спростування в ЗМІ, на отримання та розповсюдження інформації, а також гарантії, що забезпечували реалізацію відповідних прав. Головним досягненням другого нормативно-правового акта стало закріплення принципу гласності в

діяльності правоохоронних органів. Закон передбачав використання можливостей ЗМІ для розслідування злочинів і розшуку злочинців, які переховувалися, а також затверджував перелік інформації, яка не підлягала розголошенню. Значення Декларації прав і свобод людини, прийнятої позачерговим З'їздом народних депутатів СРСР 15 вересня 1991 року, полягало в тому, що законодавчо було визнано низку норм і принципів міжнародного права, серед яких – право на одержання правдивої інформації в усіх сферах державного й суспільного життя.

У цей період вагомішою ставала громадська думка, яку вже неможливо було ігнорувати чи маніпулювати нею, як раніше, тому що гласність і демократія утверджувалися як завоювання невід'ємних прав людини. Цим питанням було присвячено директиву МВС УРСР від 19 жовтня 1989 року «Про організацію вивчення громадської думки щодо діяльності органів внутрішніх справ», наказ МВС УРСР від 11 грудня 1990 року «Про оголошення законодавчих актів про пресу та інші засоби масової інформації». Це зумовлювало необхідність пошуку нових шляхів організації взаємодії ОВС з населенням, трудовими колективами, ЗМІ, що ґрунтувалися на принципах рівності, а не підпорядкування, унаслідок чого закономірно виникали нові форми й методи діяльності правоохоронних органів, передусім – організаційно-правові.

Можна стверджувати, що створення інформаційних служб у системі МВС України було зумовлено об'єктивною необхідністю, оскільки настав такий момент у суспільному розвитку, коли поряд зі зростанням обсягів правової пропаганди важливо було оптимізувати контроль за її якістю та ефективністю, забезпечити становлення її на наукових засадах, спрямувати на міжвідомчий рівень. Доводив важливість підрозділів зв'язків із громадськістю МВС України перший міністр внутрішніх справ незалежної України А. Васишин. Невдовзі подальшу інтенсивну розбудову підрозділів зв'язків із громадськістю забезпечував міністр Ю. Кравченко.

Датою створення підрозділів зв'язків з громадськістю в системі МВС України вважають 15 травня 1992 року. Саме цього дня було підписано наказ МВС України, яким затверджено Положення про Головний центр громадських зв'язків». На жаль, оригінал документа про започаткування служби не зберігся. Спочатку підрозділ мав назву «Головний центр громадських зв'язків», з 1994-го року – Центр громадських зв'язків МВС України. У березні 2004 року його реорганізовано в Департамент зв'язків з громадськістю, а з березня 2011-го до 2015 року це було Управління зв'язків із громадськістю МВС України. З квітня 2015 року його перейменовано на Департамент комунікацій МВС. Аналогічні підрозділи, відділи й сектори комунікації функціонують у складі Національної поліції України, Державної міграційної служби, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, інших органах, діяльність яких координує Міністр внутрішніх справ.

Колегія МВС України 1995 року прийняла низку рішень, безпосередньо спрямованих на вирішення питань координації діяльності служб ОВС. Так, Колегія № 9км/2 від 8 червня 1995 року «Про роботу органів внутрішніх справ ГУ МВС України в м. Києві» щодо розвитку гласності в їхній діяльності, поглиблення зв'язків із трудовими колективами, громадськими організаціями, населенням у зміцненні законності та правопорядку відповідно до Закону України «Про міліцію», Державної програми боротьби зі злочинністю вирішила призначити із числа начальницького складу райміськлінорганів внутрішніх справ конкретну посадову особу, яка, крім виконання своїх безпосередніх функціональних обов'язків, мала відповідати й за цю ділянку роботи [161].

Ще одним рішенням Колегії вимагали від служб і підрозділів ОВС поліпшити зв'язки та взаємодію з населенням, громадськістю, затвердити графіки звітів, зустрічей, інших форм спілкування в трудових колективах, за місцем мешкання громадян, постійно висвітлювати ці питання в ЗМІ, а Центр громадських зв'язків – організувати вивчення громадської думки щодо

оцінювання діяльності міліції [158]. Згідно з черговим рішенням Колегії МВС України, було встановлено порядок оцінювання результатів діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ лише з урахуванням думки населення.

Нормативні акти періоду 1996–1997 років розвинули тенденцію особливого ставлення керівництва МВС України до діяльності правоохоронних органів з профілактики правопорушень через використання можливостей ЗМІ, трудових колективів, громадськості й населення.

Так, Колегія МВС України 24 квітня 1996 року ставить завдання щодо створення в УМВС України відомчих багатотиражних видань, а начальникам управлінь, відділів ОВС – забезпечення систематичного висвітлення в багатотиражній відомчій пресі позитивних і негативних результатів у діяльності підпорядкованих служб [160]. Цього року розпорядженням МВС України № 588 було затверджено Положення про порядок реагування МВС України на критичні виступи в ЗМІ стосовно діяльності правоохоронних органів та їх облік, а керівники всіх рівнів зобов'язувалися проводити службові перевірки викладених у ЗМІ фактів і надсилати відповіді вищому керівництву Центр громадських зв'язків і в ЗМІ [147].

Наказ МВС України від 24 червня 1997 року № 400 з метою подальшої активізації роботи внутрішніх справ з населенням і громадськими формуваннями, посилення протидії злочинності та профілактики правопорушень зобов'язує начальників правоохоронних органів усіх рівнів «вважати організацію роботи з населенням, громадськими формуваннями однією з найважливіших умов ефективного виконання поставлених перед правоохоронними органами завдань щодо боротьби зі злочинністю й посилення правопорядку [151].

У зв'язку з цим постала вимога розробити цільові програми подальшого поглиблення контактів з населенням і громадськими формуваннями, активно залучаючи їх до роботи з підтримання громадського порядку в містах, інших населених пунктах і на транспортних магістралях, а також профілактики правопорушень, активізувати роз'яснювальну роботу в

трудових колективах, за місцем мешкання громадян, виступи в пресі, на радіо, телебаченні про важливість участі населення в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю [144].

Рішення Колегії № 6км/-1 «Про хід виконання вимог Президента України щодо посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією» зобов'язувало керівників ОВС розглянути на засіданнях комісії за участю широкого кола громадськості й представників ЗМІ кожного працівника та дати їм оцінку з урахуванням громадської думки [165]. Наказом МВС України від 30 грудня 1997 року № 905 було затверджено основні заходи щодо виконання Директиви МВС України на 1998 рік, яка передбачала «широке використання ЗМІ для безпосереднього показу через конкретні результати роботи правоохоронних органів їх ролі в забезпеченні правопорядку, захисті особи, її життя, честі, гідності, законних прав та інтересів, ролі правоохоронних органів у забезпеченні правопорядку» [157]. Водночас найбільш значущими документами, прийнятими МВС України з питань діяльності ОВС щодо взаємодії з населенням, були Програма розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000–2005 роки [149], Програма з налагодження співробітництва правоохоронних органів з населенням, залучення громадян до профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю [166], а також Комплексна програма кадрової політики в правоохоронних органах і забезпечення законності та дисципліни на 2001–2005 роки [144], Програма формування позитивного іміджу міліції України на 2003–2007 роки [150].

31 жовтня 2003 року наказом МВС України № 1357 було затверджено Положення про Центр громадських зв'язків МВС України, ГУМВС України, УМВС України, відповідно до якого Центр громадських зв'язків взаємодіє з управліннями й відділами правоохоронних органів України, населенням, ЗМІ, трудовими колективами, об'єднаннями громадян, державними органами [132].

25 березня 2005 року було видано розпорядження МВС України «Про створення робочої групи зі збору, опрацювання інформації про масові заходи та акції, підготовки управлінських рішень та інформування керівництва МВС України» № 219 [162], яке вимагало від працівників правоохоронних органів не допускати приховування інформації та відмов в ознайомленні громадян, юридичних осіб і державних органів з даними, що необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод, законних інтересів, здійснення завдань і функцій, крім випадків, коли вони відомчими й іншими нормативними актами віднесені до категорії секретних, тимчасово заборонені до відкритої публікації, а так само за інших обставин, передбачених законодавством України. Порядок надання громадянам, юридичним особам, державним органам, ЗМІ матеріалів урегульований також законами України «Про державну таємницю», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [159], постановою КМУ від 9 вересня 1994 року № 632, якою затверджено Положення про технічний захист інформації в Україні [148], іншими нормативними актами.

18 червня 2010 року наказом МВС України № 254 було затверджено Положення про Департамент зв'язків із громадськістю МВС України та Типове положення про підрозділ зв'язків із громадськістю органу внутрішніх справ України» [131].

МВС України продовжувало створювати власні програми («Хроніка МВС», «Резонанс»), розпочато зйомки власних художньо-документальних серіалів і фільмів, які транслюють на центральних телеканалах України. МВС успішно висвітлювало ліквідацію численних організованих злочинних угруповань, миротворчі місії на території інших країн, різні акції протесту, резонансні справи тощо [60]. Нині актуальним є висвітлення діяльності правоохоронних органів на території проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил у східних регіонах країни).

Упродовж двох десятиліть функціонування підрозділи комунікації МВС допомогли одному з найбільших правоохоронних відомств зробити

крок від повної закритості до гласності й публічності. Доволі популярними були спільні з редакціями друкованих ЗМІ акції «Ваше благородіє» (газета «Киевские ведомости»), «Герой нашего времени» (газета «Факты и комментарии»), «Твій дільничний» («Робітнича газета») та «За покликом серця» (журнал «Жінка»), а також телеканали «Магнолія-ТВ», інші телепередачі, створені для висвітлення діяльності МВС України.

Працівники підрозділів комунікації МВС України до 2015 року регулярно організовували різноманітні заходи, які привертали увагу населення до роботи правоохоронних органів, популяризували професію правоохоронця, сприяли відзначенню кращих захисників закону в редакціях ЗМІ. У місцях масового перебування людей проводили яскраві й масштабні акції, розповсюджували поліграфічну та сувенірну продукцію МВС профілактичного, рекламного й іміджевого змісту.

Популярним серед журналістів до 2015 року був Міжнародний конкурс телерадіопрограм із правової та правоохоронної тематики «Золотий Георгій», співзасновник якого – МВС України, а також Всеукраїнський творчий конкурс ім. Ярослава Мудрого на краще висвітлення в ЗМІ діяльності органів внутрішніх справ. Найкращі редакційні колективи й окремих представників масмедіа нагороджували відповідно колективними чи індивідуальними преміями, а переможцям у головних номінаціях конкурсу вручали спеціальні відзнаки – скульптурні композиції «Ярослав Мудрий» I, II та III ступенів.

Нині Департамент комунікації напрацював сталу систему інформування населення про діяльність відомства. Для представників ЗМІ не рідше ніж двічі на тиждень організовують брифінги, пресконференції за участю керівництва МВС або його структурних підрозділів, надають коментарі в ЗМІ й телеефірах. Працівники служби сприяють в одержанні коментарів посадових осіб, іншої актуальної інформації. До уваги журналістів і громадськості – широкий спектр матеріалів, які щоденно розміщують на офіційному вебпорталі МВС України та розсилають електронною поштою [60].

Підсумовуючи питання становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України, можна дійти таких висновків.

Досліджено генезу інституту становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України, яку відображено за певними періодами. Доведено, що становлення інформаційних служб МВС України – це тривалий і динамічний процес, що має особливості, пов'язані з трансформуванням суспільного запиту на інформацію загалом та інформацію, що стосується діяльності МВС України в межах тих завдань, що покладені на нього.

На всіх етапах розвитку країни у сфері охорони публічного порядку необхідність зміцнення зв'язків з громадськістю визнавали керівники різних рівнів. Упродовж двох десятиліть функціонування підрозділи комунікації МВС України допомогли одному з найбільших правоохоронних відомств зробити крок від повної закритості до гласності та публічності.

Таким чином, інформаційно-комунікативна функція держави передбачає як кінцевий результат досягнення найважливішої мети державної влади – управління інформаційною сферою суспільства шляхом контролю за процесами створення, зберігання та поширення суспільно значущої інформації. Сутність інформаційно-комунікативної функції держави полягає у створенні цього виду інформації та забезпеченні контролю за процесами її поширення в середині суспільства, а також у визначенні параметрів зовнішніх інформаційних відносин.

Створення інформаційних служб у системі МВС України було зумовлено об'єктивною необхідністю, оскільки настав такий момент у суспільному розвитку, коли актуальним постало завдання з удосконалення контролю за якістю та ефективністю здійснюваної пропаганди, становлення її на наукових засадах і спрямування на міжвідомчий рівень.

1.4. Місце та роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства

Необхідність демократизації суспільного життя зумовлює реалізацію ідеї правової державності, правового демократичного суспільства й відповідне спрямування діяльності державних органів.

Із цього приводу С. Глущенко зазначає, що державні органи як провідники державної влади створюють з метою розв'язання життєво важливих проблем і функціонують у межах визначених законодавством повноважень, що зрештою позначається на реалізації основних прав і свобод людини в правовій державі [42].

На думку О. Скакун, визначення правового статусу державного органу та його юридичне закріплення мають важливе науково-практичне значення, оскільки брак чіткої регламентації прав й обов'язків органів та їхніх посадових осіб веде до порушень законності, знеособлення керівництва та зниження відповідальності за прийняті рішення [178].

Правовим статусом державного органу вчені вважають певну сукупність його повноважень юридично-владного спрямування, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [191].

На думку С. Глущенка, у структурі правового статусу державного органу можна виокремити кілька узагальнених аспектів: 1) місце і роль у суспільстві й державі, соціально-політичне призначення – ця характеристика може бути використана для висвітлення питання відносин державного органу із суспільством і державою, а також з іншими державними й громадськими структурами та зосередження уваги на функціях і його соціально-політичній значущості; 2) загальна правоздатність як фундамент для включення певного суб'єкта до конституційно-правових відносин, оскільки вона відображає правові зв'язки суб'єктів, зміст яких зумовлює наявність прав та обов'язків, що є передумовою об'єднання правоздатності й дієздатності суб'єктів конституційного права в одне поняття – правосуб'єктність; 3) права та

обов'язки або компетенція і повноваження – цей елемент посідає центральне місце в юридичній характеристиці державного органу, слугує своєрідною правовою метою встановлення його статусу; 4) гарантії стійкості та реального правового стану – утворюють систему правових умов, засобів і заходів, які забезпечують перехід нормативних установ до фактичного стану державного органу у визначеній державно-суспільній сфері [42].

Чимало вчених спеціально досліджували правовий статус організації, зокрема органу державного управління, і не дійшли єдиної думки щодо суті проблеми. На думку О. Якімова, складовими правового статусу органу держави й посади є чотири елементи: цільовий блок; компетенція; організаційний блок елементів; відповідальність [213, с. 106]. До цільового блоку, на переконання автора, належать такі категорії, як «мета», «завдання», «функції». Водночас О. Кутафін і К. Шеремет стверджують, що компетенція органів держави становить правовий засіб (форму) суспільного розподілу праці щодо управління державою та суспільством [79, с. 26]; В. Проніна пропонує найзагальніше визначення: «особливості змісту управлінської діяльності органу, його правового статусу виявляються в його компетенції» [168, с. 4]. За цим визначенням організаційно-правове оформлення органу, юридичне оформлення фактичного становища органу держави є не більше ніж одним з елементів державно-правового статусу. На думку Д. Цабрія, правовий статус охоплює: офіційну назву органу; порядок і спосіб його утворення; територію діяльності; мету діяльності, завдання та функції; обсяг і характер конкретних владних повноважень; форми й методи діяльності; порядок вирішення в органі підвідомчих питань; відповідальність; джерело фінансування; наявність чи відсутність прав юридичної особи; право й обов'язок мати певну внутрішню структуру [203, с. 126–126]. Автор виокремлює ті елементи правового статусу, що формують його компетенцію чи, як він зазначає, зміст його діяльності, серцевину правового статусу. До них він відносить мету, завдання, функції, конкретні владні повноваження та відповідальність.

Важливим для характеристики правового статусу є визначення призначення органу та його місця в системі органів виконавчої влади, які пов'язані із забезпеченням органом виконавчої влади здійснення державою своїх функцій. На підставі цього можна стверджувати, що система органів виконавчої влади є загальним утворенням, яке об'єднує органи, наділені компетенцією в галузі державного управління.

Поняття статусу застосовують також у значенні ролі, коли він означає сукупність прав та обов'язків, а роль – його динамічний аспект, тобто певну поведінку. За енциклопедичним словником, статус – сукупність прав й обов'язків, що визначають юридичне становище особи, державного органу чи міжнародної організації; комплексний показник становища певного прошарку, групи чи індивідів у соціальній системі, один з найважливіших параметрів соціальної стратифікації [29, с. 825].

Отже, на рівні теоретичного узагальнення можна дійти висновку, що структурування правового статусу державного органу за відповідними елементами є основою для галузевих статусів таких органів і дістає необхідне наукове й організаційне продовження, що засвідчує можливість дослідження правового статусу державних органів.

На наше переконання, у теоретичному аспекті виокремлення категорії правового статусу підрозділів комунікації правоохоронних органів є виправданим насамперед тому, що відповідно до чинного законодавства України ця служба є невід'ємною складовою суб'єктів адміністративного права. Підрозділи комунікації є не тільки підконтрольним і піднаглядним суб'єктом, вони безпосередньо представляють та захищають власні законні інтереси й інтереси правоохоронних органів у державних і громадських органах, проводять масові заходи. У зв'язку із цим центри зв'язків з громадськістю слід розглядати як особливий суб'єкт управлінських відносин, що функціонує в межах дії адміністративно-правових норм [24].

Норми, що фіксують або регулюють положення підрозділів комунікації в правоохоронній системі, під час взаємодії із середовищем функціонування

правоохоронних органів визначають правовий статус цієї служби, а саме сукупність прав та обов'язків, які реалізуються у правовідносинах, що виникають між відділами зв'язків з громадськістю та іншими підрозділами, ЗМІ, трудовими колективами, населенням.

У системі МВС України функціонує Департамент комунікації, а в Національній поліції – управління комунікації та його підрозділи на місцях.

Департамент комунікації МВС України діє як самостійний структурний підрозділ, що має відповідні представництва (вертикаль) на місцях у вигляді відділів зв'язків з громадськістю, груп зв'язків з громадськістю або пресофіцерів. Департамент комунікації МВС України очолює директор, якого призначає на посаду та звільняє з неї Міністр внутрішніх справ України.

Основне завдання Департаменту комунікації – організація взаємодії зі ЗМІ та громадськістю для інформування населення про результати роботи правоохоронних органів у протидії злочинності, з підтримання публічного порядку в державі та профілактики правопорушень, а також формування позитивного іміджу правоохоронців.

До структури Департаменту комунікації МВС України належать:

– відділ інформаційної політики та стратегічних комунікацій, який забезпечує функціонування офіційного вебсайту МВС у режимі інформагентства, системного й оперативного оновлення інформації на ньому; інформує громадськість про результати діяльності МВС, координує розповсюдження інформаційних повідомлень і наповнення офіційного вебсайту МВС, офіційних вебсайтів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує та координує Міністр, Національної гвардії, інтернет-сторінок закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС. Щодня працівники відділу надсилають каналами електронної пошти офіційні повідомлення МВС на адреси понад 200 редакцій провідних масмедіа;

– відділ внутрішніх комунікацій забезпечує добір фото, відеоматеріалів про діяльність МВС для висвітлення на офіційному вебсайті, здійснює комп'ютерний набір тексту, роботу з копіювальною та розмножувальною технікою, записом, накопиченням, систематизацією, перевіркою і опрацюванням цифрових й інших даних, добору довідкового, інформаційного матеріалу, надає допомогу працівникам ЗМІ, які забезпечують підготовку матеріалів про діяльність підрозділів МВС;

– відділ моніторингу та аналізу, що здійснює моніторинг інформації, яку викладено в ЗМІ, інтернет-мережі (понад 10 тис. ЗМІ) про діяльність МВС, за результатами моніторингу готує щоденні аналітичні огляди для керівництва Міністерства, вивчає та аналізує фактори, що позначаються на стані інформування населення про діяльність МВС з реалізації інформаційної політики, визначає тенденції до формування інформаційних потоків і відповідного позиціонування тем в інформаційному просторі країни;

– відділ забезпечення онлайн комунікації організовує роботу щодо забезпечення технічної підтримки роботи комп'ютерного обладнання, оргтехніки, сервера Департаменту комунікації МВС і роботи офіційного вебсайту МВС, забезпечує проведення фотозйомок заходів МВС України, виготовлення та направлення фотоматеріалів до редакцій ЗМІ, добір фото-, відеоматеріалів про діяльність МВС для висвітлення на офіційному вебсайті МВС;

– відділ роботи продакшн-студії МВС забезпечує створення телевізійних програм і кіноматеріалів про діяльність, історію становлення поліції, щоденну роботу підрозділів центральних органів виконавчої влади МВС, забезпечує добір відео- та кіноматеріалів про діяльність МВС для висвітлення на офіційному вебсайті МВС, роботу телестудії МВС; колектив телестудії налагодив ефективну взаємодію з усіма центральними телеканалами України. Він забезпечує збирання та підготовку інформації з територіальних підрозділів МВС для створення сюжетів новин на всеукраїнських телеканалах. Технічні можливості телестудії дають змогу

проводити повний цикл підготовки відеоматеріалів, зокрема монтування та випуск власних сюжетів, які є основою телевізійних проєктів МВС – «Право на захист», що виходить на «Першому національному», а також «Crime news» на 5-му каналі;

– відділ взаємодії з органами влади та громадськістю координує діяльність Громадської ради МВС, налагоджує системний діалог з громадськістю, сприяє участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, обговорення проєктів регуляторних актів з громадськістю, надає громадянам доступ до інформації про діяльність МВС, забезпечує гласність, відкритість і прозорість діяльності МВС, здійснює взаємодію з іншими державними органами, громадськими організаціями, громадськістю з питань проведення єдиної інформаційної політики та проведення консультацій з громадськістю в МВС;

– відділ роботи із запитами та зверненнями координує діяльність підрозділів щодо розгляду звернень громадян, інформаційних запитів ЗМІ, депутатських запитів і звернень народних депутатів України, запитів на доступ до публічної інформації та публікацій і повідомлень у ЗМІ, що належать до компетенції Департаменту.

Структуру і штатний розпис Департаменту комунікації затверджують наказом Міністра внутрішніх справ України. Загалом внутрішня структура Департаменту комунікації визначається типовими штатами й керівником, з огляду на фактичні можливості підрозділу та завдання, які перед ним ставлять. Він визначає і функціональні обов'язки працівників. У зв'язку з тим, що цей процес рухливий, детально розглядати зміст обов'язків конкретних працівників недоцільно. Департамент комунікації має офіційні бланки підрозділів, печатки із зображенням державного герба України та власним найменуванням, а також необхідні штампи. Діловодство Департаменту комунікації ведуть самостійно в порядку, встановленому законодавством України й нормативними актами МВС України. Адміністративно-правовий статус Департаменту комунікації передбачає, що

управління – координацію та контроль за його діяльністю – здійснюють у межах функціональних повноважень [51].

Правовий статус Департаменту комунікації визначається насамперед наявністю певних прав й обов'язків, які закріплені низкою нормативних актів. Найголовніші з них такі: керівництво діяльністю Департаменту комунікації, його підрозділами й відповідальність за неналежне виконання покладених на нього завдань і функцій; узагальнення та внесення на розгляд керівництва МВС України пропозицій щодо створення умов для оперативного й усебічного інформування населення про діяльність правоохоронних органів, усунення недоліків у виконанні наказів, розпоряджень, доручень Міністра та його заступників, визначення ефективних способів залучення ЗМІ та громадськості до здійснення заходів, спрямованих на формування позитивного іміджу поліції; у межах своєї компетенції внесення пропозицій щодо підготовки директивних документів МВС України, затвердження та направлення на місця розпоряджень і методичних рекомендацій з питань діяльності Департаменту комунікації; розподіл обов'язків його працівників та подання їх на затвердження керівництву МВС України; вирішення питань проходження служби особовим складом; видання в межах своєї компетенції розпоряджень і методичних рекомендацій з питань діяльності Департаменту комунікації; прийняття заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази; організація взаємодії та співпраці Департаменту комунікації зі структурними підрозділами МВС України, пресслужбами інших державних органів з метою їх залучення до реалізації заходів, спрямованих на формування позитивної громадської думки про діяльність поліції; здійснення контролю за дотриманням строків виконання доручень керівництва, даних у зв'язку з публікаціями, що стосуються діяльності відомства, у ЗМІ.

У нормативних актах чітко визначено мету функціонування цього підрозділу. Департамент комунікації МВС України забезпечує виконання функції щодо взаємодії зі ЗМІ, населенням, громадськими організаціями з

метою профілактики правопорушень, інформування про стан публічного порядку в державі, заходи правоохоронних органів щодо його зміцнення та формування позитивного іміджу поліції. З огляду на зазначену мету, формуються принципи діяльності Департаменту комунікації, яку здійснюють на підставі планування, поєднання єдиначальності у вирішенні питань службової діяльності й колегіальності під час їх обговорення, персональної відповідальності кожного працівника за ситуацію на дорученій ділянці та виконання окремих доручень. Для забезпечення виконання завдань, що покладає керівництво на Департамент комунікації, йому надано повноваження, згідно з якими він має право в межах своїх завдань отримувати й використовувати в роботі довідкові матеріали МВС України, його структурних підрозділів, правоохоронних органів на місцях.

Отже, можна вважати, що основними завданнями інформаційних служб МВС України є такі:

1. Розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на реалізацію інформаційної політики міністерства, формування позитивного іміджу поліції України шляхом упровадження в практику діяльності правоохоронних органів гласності як одного з основних принципів діяльності поліції.

Проблематику забезпечення гласності у відносинах органів державної влади з громадськістю досліджували такі вчені: Ю. Батурін, І. Дахова, А. Канунніков, Є. Лукашева, В. Серьогін, В. Тихонов, Ю. Тодика, О. Томкіна та ін. Однак дослідники пропонують різні підходи до визначення змісту поняття «гласність» як правової категорії [76].

Так, згідно з визначенням В. Серьогіна, гласність – це стан політико-правової гарантованості відкритої, достовірної і безперервної інформації про суспільно-політичні процеси, що відбуваються в суспільстві, діяльність суб'єктів політичних відносин, функціонування державно-правових інститутів [176, с. 49].

На думку Ю. Тодики, багатоманітність підходів до визначення змісту поняття «гласність» позначилася навіть на дисертаційних дослідженнях, присвячених цій проблемі [194; 195].

Зокрема, у роботі Ф. Єржанової гласність розглянуто як конституційний принцип і як конституційно-правовий інститут, однак визначення гласності не було сформульовано, замість нього знову використано перелік головних ознак (вимог) принципу гласності [55], майже тотожний тому, який пропонував у своїх статтях Ю. Батурін [14].

Першою (і поки що єдиною) спробою комплексного дослідження сутності, місця та ролі гласності в системі демократії, вивчення теоретичних і практичних проблем впливу гласності на демократизацію суспільно-політичних відносин була робота А. Кануннікова [68, с. 12]. Саме в межах цього дослідження було сформульовано теоретичне визначення гласності як стану політико-правової гарантованості відкритої, достовірної та безперервної інформації про суспільно-політичні процеси, що відбуваються в суспільстві, діяльність суб'єктів політичних відносин, функціонування державно-правових інститутів. Аналізуючи поняття гласності, А. Канунніков акцентував увагу передусім на сутнісному аспекті цього явища, дійшовши висновку, що за гласність є «специфічним засобом, формою існування та вияву інформації в суспільно-політичній сфері» [68, с. 12].

На думку Є. Лукашевої, гласність є принципом демократії, що визначає характер взаємовідносин державних, господарських органів, громадських організацій і громадян, що полягає в такому: а) відкритості й доступності для громадян інформації про діяльність цих органів та організацій; б) вивченні та врахуванні громадської думки, пропозицій і критичних зауважень громадян, спрямованих на покращення роботи цих органів; в) праві громадян вільно висловлювати свою думку щодо будь-яких питань державного, господарського й суспільного життя, вносити свої пропозиції, критикувати недоліки; г) інформуванні громадян про заходи, прийняті за їх зауваженнями і пропозиціями; д) обов'язку органів й організацій відповідати на будь-які

запити і звернення громадян про діяльність органів та організацій, за винятком тих її аспектів, які становлять державну або службову таємницю, зачіпають права й інтереси інших осіб; е) обов'язку громадян не використовувати отриману інформацію на шкоду інтересам суспільства й держави, правам та інтересам інших осіб [41, с. 289].

Позиція В. Туманова щодо визначення гласності зводиться до необхідності уникнути невинновданого розширення поняття «гласність», окресливши коло громадських організацій та посадових осіб, які функціонують на підставі гласності [212].

Ми поділяємо позицію Ю. Тодики, згідно з якою дія принципу гласності поширюється не на всю інформацію про суспільні явища та процеси, а лише на ту, що стосується функціонування політико-правової системи та її елементів. Тому не можна визнати виявами принципу гласності інформування населення через ЗМІ про діяльність правоохоронних органів [194].

З огляду на це твердження, у контексті діяльності правоохоронних органів гласність можна визначити як форму встановлення та розвитку суспільних відносин, що характеризуються, по-перше, відкритістю діяльності правоохоронних органів і громадських організацій; по-друге, можливістю вільно отримувати, оцінювати та розповсюджувати інформацію (свобода слова, право на критику, особисту думку тощо), по-третє, наявністю зворотного зв'язку суб'єктів інформаційних відносин для використання під час прийняття рішень.

Інформаційна база гласності має декілька ключових складових, що забезпечують розвиток останньої в системі правоохоронних органів:

– відкритість у діяльності правоохоронних органів усіх рівнів. Громадськості мають бути відомі їхні структура, керівний склад, розподіл компетенції, забезпечено доступ до посадових осіб і звітних документів;

– наявність статистики, що відповідає міжнародним стандартам й охоплює соціально-правову сферу життя суспільства, статистики, завдяки якій наука формує уявлення про криміногенні тенденції та закономірності;

– наявність можливостей реалізації соціологічних функцій, що надають можливість оперативно виявляти громадську думку на рівні мікро- і макросоціальних груп, відображати сприйняття новел законодавства й організації протидії правопорушенням, прогнозувати можливі наслідки прийняття або неприйняття певних заходів;

– доведення за допомогою ЗМІ до відома невизначено широкого кола осіб альтернативних авторських концепцій, рішень із соціально значущих питань; перетворення преси, радіо, телебачення на трибуну громадської думки з питань боротьби з правопорушеннями й діяльності правоохоронних органів.

З огляду на це, Ю. Смирнов зауважував, що в правоохоронних органах запроваджено систему обов'язкових звітів працівників перед населенням, інформування людей через ЗМІ про криміногенну обстановку й заходи протидії злочинності [179].

2. Організація взаємодії зі ЗМІ, населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями з метою інформування про стан громадського порядку в державі, заходи правоохоронних органів щодо його зміцнення, формування позитивного іміджу правоохоронних органів України. Керівники територіальних підрозділів Національної поліції України, ректори закладів вищої освіти зорієнтовані на посилення взаємодії з депутатами всіх рівнів, громадськістю, представниками ЗМІ, на всебічне покращення іміджу правоохоронних органів. Серед груп, видів, підгруп спеціальних заходів попередження правопорушень виокремимо заходи, що полягають у переданні інформації (заходи інформаційного впливу).

3. Забезпечення діяльності щодо підвищення правової обізнаності та свідомості громадян шляхом подання об'єктивної правової інформації, зокрема щодо діяльності правоохоронних органів, профілактики

правопорушень, створення позитивного іміджу правоохоронця та зміцнення престижності професії.

На думку А. Колодія, основним засобом підвищення рівня правосвідомості населення слід вважати правове виховання, тобто спеціальну діяльність державних органів, громадських організацій з виховання поваги до права для того, щоб його вимоги стали особистим переконанням кожної людини, а повсякденне дотримання юридичних норм – звичкою [190].

Отже, на наше переконання, правове виховання в роботі інформаційних служб правоохоронних органів – важлива складова їхньої діяльності з попередження правопорушень. Це має стати основним посланням для суспільства щодо повного й неухильного виконання законів, а в разі його порушення – невідворотності кари за це.

З метою поширення правових знань серед громадян України, формування позитивного ставлення до чинного законодавства заходами щодо зміцнення порядку та публічної безпеки в межах телерадіопередач Департамент комунікації практикує проведення засідань круглих столів, прямих ефірів, вікторин тощо; вивчає та поширює досвід діяльності у сфері правової освіти й культури; уживає заходів щодо функціонування відомчого друкованого органу правоохоронної спрямованості; бере участь з метою професійного орієнтування молоді в підготовці та проведенні олімпіад, конкурсів, вікторин з правових знань; готує тематичні публікації, телерадіопередачі з проблем діяльності правоохоронних органів з охорони публічного порядку та протидії правопорушенням. Співпраця Департаменту комунікації за цим напрямом із закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, може бути корисною, що засвідчили 100 % респондентів (додаток А опитування 8).

У зазначених закладах здійснюють свою діяльність юридичні клініки, які проводять правопросвітницькі заняття для дітей у дошкільних закладах, школярів – у школах, студентів – у закладах вищої освіти, зокрема з питань попередження правопорушень.

Таким чином, правове виховання населення, правопросвітницькі заходи для учнів і здобувачів вищої освіти сприяють підвищенню рівня правової культури, суспільно-політичної та правової активності громадян, зміцненню законності й правопорядку.

4. Вивчення громадської думки щодо діяльності правоохоронних органів, інформування керівництва МВС України про його результати, внесення пропозицій щодо шляхів формування позитивної думки населення про поліцію.

У юридичній літературі громадську думку визначають як стан масової свідомості, що охоплює ставлення людей до подій і фактів соціальної дійсності, діяльності різноманітних груп й окремих осіб [46, с. 86]. Вона має бути виражена чітко й точно, доведена до відома особового складу, інакше стане надбанням вузької групи осіб, як наслідок – не забезпечить нормального функціонування правоохоронних органів. Працівники Департаменту комунікації мають забезпечувати комплексність використання основних методів соціологічного дослідження громадської думки: анкетного опитування, контент-аналізу, фокус-груп, колірного тесту ставлень, репертуарних решіток. Відповідно до вимог Державної програми боротьби зі злочинністю підрозділи комунікації організують і проводять брифінги, пресконференції, зустрічі керівників і працівників правоохоронних органів з акредитованими при МВС України журналістами та працівниками ЗМІ; уживають заходів із забезпечення всебічного висвітлення проблем держави і права, стану протидії правопорушенням, діяльності правоохоронних органів, громадськості щодо попередження та припинення правопорушень, дають настанови щодо роз'яснення чинного законодавства в теле- і радіопередачах, на сторінках газет.

Засоби, форми й методи досягнення цих завдань надзвичайно широкі – від виступів у трудових колективах до публікацій у ЗМІ.

Відповідно до поставлених завдань, підрозділи комунікації МВС України та Національної поліції України здійснюють свою діяльність за такими напрямками:

1. Аналіз й узагальнення матеріалів преси, телебачення і радіо про діяльність правоохоронних органів з подальшою доповіддю керівництву.

МВС України затвердило єдину форму звітності, у якій передбачено основні напрями діяльності правоохоронних органів за видами роботи й напрямками боротьби з правопорушеннями. Відповідно до них працівники підрозділів комунікації ведуть профілактичну діяльність у ЗМІ, трудових колективах, серед населення. Повідомлення, що з'являються в ЗМІ, умовно можна поділити на три види:

а) матеріали, які розміщують безпосередньо працівники підрозділів комунікації або на їх замовлення для впливу на громадську думку в потрібному напрямі чи надання конкретного звучання певному факту. Так, публікація серії матеріалів про проведення цільових операцій, таких як «Зброя» тощо, мають на меті загострити увагу громадськості на актуальності для країни або регіону конкретної проблеми, а публікація позитивної статистики, прикладів має на меті формування в населення впевненості в бажанні й здатності правоохоронних органів цю проблему розв'язати;

б) критичні матеріали про діяльність правоохоронних органів загалом або їхніх окремих працівників. Вони дають змогу, з одного боку, «подивитися на себе сторонніми очима», з іншого – не дозволяють віддалитися від населення, інтереси якого покликані захищати правоохоронні органи;

в) матеріали, підготовлені журналістами на замовлення редакцій або надіслані в редакцію громадянами (журналістське розслідування, листи читачів). Такі публікації містять інформацію, що викриває причини, спонукання до правопорушень, вказуючи на їх умови. Їхня цінність полягає в тому, що вони надходять від безпосередньо не зацікавлених осіб; профілактика й боротьба з правопорушеннями для них не є безпосереднім

обов'язком. Тому вони найоб'єктивніше висвітлюють стан громадської думки щодо розв'язання певної проблеми (завдання), яке стоїть перед правоохоронними органами.

2. Встановлення та поглиблення зв'язків правоохоронних органів із трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, удосконалення форм цієї роботи.

Відповідно до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [143], основним завданням взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав й інтересів фізичних і юридичних осіб. Першочергові заходи й невідкладні слідчі (розшукові) дії можуть передбачати: орієнтування особового складу органів та підрозділів поліції на території обслуговування, на якій учинено кримінальне правопорушення, і суміжних територіях, а також (за необхідності) представників громадськості про характер, час, місце й спосіб учинення кримінального правопорушення, кількість осіб, які його вчинили, їх зовнішність, прикмети викраденого та про інші відомості, що мають значення для встановлення правопорушників та їх розшуку [143].

Крім цього, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», працівники правоохоронних органів повинні інформувати трудові колективи, громадські організації, населення про свою діяльність, стан публічного

порядку й заходи щодо його зміцнення. Керівники служб, органів і підрозділів зобов'язані виступати в трудових колективах щомісяця, особи середнього й старшого керівного складу – один раз на півріччя. Підрозділи комунікації розробляють графіки виступів і контролюють цю роботу, взявши на себе методичне забезпечення працівників правоохоронних органів. Перевагу надають підприємствам, установам, організаціям, що потребують підвищеної уваги поліції.

Цей напрям діяльності підрозділів комунікації насамперед має значення для ведення аналітичної, координаційної діяльності та планування основних напрямів профілактичної діяльності. Результати діяльності органів і підрозділів оцінюють на підставі думки населення.

3. Створення технологічної системи підготовки та поширення інформації з метою забезпечення оперативного висвітлення діяльності правоохоронних органів. Ідеться про низку заходів щодо: правового супроводження заходів щодо висвітлення діяльності правоохоронних органів у ЗМІ, матеріально-технічного забезпечення діяльності працівників підрозділів комунікації в їх взаємодії з представниками ЗМІ, акредитації журналістів при підрозділах комунікації, визначення політики й напрямів співпраці з редколегіями ЗМІ щодо об'єктивного висвітлення діяльності правоохоронних органів, ведення в ЗМІ постійних тематичних рубрик і програм з проблем правоохоронної діяльності, ролі поліції в зміцненні законності, пропаганди прав людини, залучення представників ЗМІ до участі у спеціальних рейдах та комплексних операціях, з подальшим висвітленням цієї роботи, організації творчих конкурсів на краще висвітлення в ЗМІ діяльності правоохоронних органів і їх працівників, а також щодо сприйняття громадськістю протидії правопорушенням, координації інформаційного наповнення офіційних вебсайтів правоохоронних органів у мережі Інтернет тощо.

4. Ужиття заходів щодо підвищення авторитету працівників правоохоронних органів і довіри до них, створення в суспільстві соціально престижного образу захисника правопорядку.

Проблеми формування позитивного іміджу правоохоронних органів, зазначає В. Зелений, доцільно розглядати з позиції, яка формує такі положення, що спрощують їх сприйняття суспільною свідомістю, а також дає змогу стати повноцінним фігурантом формування власного іміджу, щоб мати можливість не тільки презентувати суспільству необхідну інформацію про себе, а й корегувати власну повсякденну діяльність згідно з наявними в суспільстві нормами, оскільки масова свідомість не тільки відображає, а й моделює відповідний образ [65].

На думку В. Сухорукова та Ю. Дороніна, у процесі моделювання іміджу можна виокремити п'ять основних етапів: 1) етап дослідження (під час цього етапу відбувається вивчення очікувань соціуму щодо об'єкта іміджу); 2) етап констатації (на цьому етапі визначають переваги й недоліки об'єкта іміджу; цей етап є логічним продовженням і завершенням етапу «дослідження» тому, що і переваги, і недоліки визначають на підставі виявленого «ідеального» образу); 3) етап конструювання (у процесі конструювання іміджу створюють прийнятну для суспільної думки схему обробки інформації, яка характеризує об'єкт); 4) етап утілення (на цьому етапі імідж утілюють у сферу суспільної свідомості); 5) етап коригування (під час цього етапу вивчають реакцію громадської думки на створений імідж об'єкта, за необхідно – здійснюють його корегування) [188].

На переконання Г. Почепцова, імідж може бути представлений як своєрідне публічне «Я», «згорнутий текст», комунікативна одиниця, за допомогою якої можна працювати з масовою свідомістю [135].

Натомість В. І. Зелений стосовно правоохоронних органів зауважує, що цей текст щоденно читає все населення країни. Будь-який працівник поліції може миттєво зруйнувати те позитивне, що створювали його колеги та відповідні служби. Для формування позитивного іміджу правоохоронних

органів необхідно обирати за основу його феномен, який є результатом спеціальної діяльності ззовні щодо надання йому більшої значущості, а також сприйняття повсякденної самопрезентації цих органів. Тому спеціальна діяльність ззовні та самопрезентація є складовими впливу на сприйняття іміджу правоохоронних органів. З огляду на викладене вище, основними елементами складових формування позитивного іміджу правоохоронних органів можуть бути правовий, комунікативний, суб'єктний, освітній, технологічний [65].

Зміст правового елементу зумовлений політикою держави та якістю законодавчого регулювання у сфері діяльності правоохоронних органів, нової Національної поліції, своєчасним внесенням до них змін залежно від політичної, соціальної, економічної, криміногенної, культурно-просвітницької ситуації в країні. Цей елемент є найбільш значущим, оскільки в ньому втілюється основний сенс діяльності цих органів. Необхідно зазначити, що МВС України, керівництво Національної поліції, інших правоохоронних органів не стоїть осторонь розроблення законів, інших нормативних документів задля забезпечення правопорядку та цілеспрямовано втілює їх у життя, що позитивно позначається на їхньому іміджі [65].

Серед практичних заходів інформаційних служб, спрямованих на боротьбу з правопорушеннями, одним з головних слід вважати, зокрема: пропагандистське забезпечення боротьби з організованою злочинністю, що має на меті висвітлити для широких кіл громадськості злочинні наміри, плани й засоби протиправної діяльності злочинних угруповань, показати антидержавну і антигромадську спрямованість керівників злочинних організацій, забезпечити належну моральну атмосферу в суспільстві.

Комунікативний елемент є однією з найважливіших складових створення іміджу правоохоронних органів шляхом взаємодії зі ЗМІ та громадськістю задля формування в неї необхідних суджень про діяльність зазначених органів. У Національній поліції, наприклад, розроблення та

проведення спеціальних заходів, спрямованих на досягнення порозуміння з масовою аудиторією, покладено на підрозділи комунікації (відділи зв'язків з громадськістю), які забезпечують інформування населення про результати роботи поліції в протидії злочинності та підтримання публічного порядку в державі, профілактики правопорушень, формування позитивного іміджу поліції [185].

5. Створення банку аналітичних, статистичних, відеоматеріалів за основними напрямками діяльності правоохоронних структур.

Реалізація цієї функції є основою для відпрацювання головних напрямів діяльності інформаційних служб, які є найефективнішими. З іншого боку, у такий спосіб можна передбачити можливості не припуститися помилок в організації та проведенні службою профілактичної роботи. Зрештою, це показник компетентності служби, її дієвості, настанова для вдосконалення.

6. Ужиття заходів для підвищення фахової майстерності, загальнокультурного рівня працівників відділів зв'язків з громадськістю та інших підрозділів правоохоронних органів, надання їм методичної допомоги.

Для підготовки проведення працівниками правоохоронних органів зустрічей у трудових колективах підрозділи комунікації надають у їх розпорядження тези виступів, методику підготовки лекцій тощо, працюють над підвищенням працівниками культурного рівня (сатиричні екрани, боротьба з невіглаством, проведення творчих зустрічей із цікавими людьми, огляд преси); аналізують і надсилають у служби результати вивчення громадської думки з питань функціонування підрозділів правоохоронних органів.

Працівники підрозділів комунікації беруть активну участь у роботі з підвищення фахової майстерності не тільки членів свого підрозділу, а й працівників інших служб.

Опублікування інформації передбачає засоби, форми й методи доведення інформації до об'єкта профілактичного та іншого впливу. Це

насамперед видання довідкової інформації про діяльність правоохоронних органів; консультування працівників ЗМІ з питань правоохоронної діяльності, завдань, що стоять перед службами й підрозділами, тощо; матеріали для керівних органів з питань взаємодії зі ЗМІ, трудовими колективами, громадськими організаціями; аналітичні записки, довідки, огляди про використання ЗМІ з метою боротьби з правопорушеннями; підготовка телерадіопрограм, газетних і журнальних публікацій інформаційно-профілактичної спрямованості тощо.

Слід передбачити функцію участі підрозділів комунікації в роботі з удосконалення законодавства, вивчення громадської думки та її формування, а також орієнтування діяльності цих підрозділів та ЗМІ на формування необхідного рівня правової, моральної свідомості населення, що забезпечило б соціально активну законослухняну поведінку громадян, залучення їх до протидії правопорушенням й охорони публічного порядку.

Беручи участь у вдосконаленні діяльності служб правоохоронних органів, підрозділи комунікації мають:

- аналізувати й поширювати інформацію про причини та умови, що сприяють учиненню правопорушень, з метою їх попередження;
- готувати інформацію про стан публічного порядку, динаміку правопорушень у певному регіоні;
- формувати правові звички, навички й уміння з реалізації норм права в конкретних ситуаціях;
- пропагувати випадки надання громадянам допомоги правоохоронними органами;
- систематизувати інформацію про результати звернень їхніх працівників до населення з проханням про надання допомоги в розшуку осіб, що переховуються, яких підозрюють у вчиненні злочинів, злочинців, які втекли з місць позбавлення волі, зниклих громадян для виявлення місця їх перебування, а також з метою ініціювання громадського інтересу до діяльності правоохоронних органів і розвитку правової активності населення.

Сучасна світова практика використання стратегічних комунікацій у правоохоронних системах розвинутих країн сформувалася переважно на базі адаптації досвіду використання таких комунікацій у військовій сфері. Це зумовлено високим рівнем результативності розроблених методик організації стратегічних комунікацій та їх апробацією в різноманітних умовах проведення спеціальних військових операцій, зокрема в зоні проведення ООС (АТО), а так само під час проведення масових заходів для забезпечення охорони публічної безпеки й публічного порядку [172].

Узагальнюючи наявні підходи до визначення стратегічних комунікацій, можна виокремити основні їхні характеристики:

- головною метою є визначення та досягнення інтересів держави на національному й міжнародному рівні;
- ефективна взаємодія та плідна співпраця між політиками й активістами для досягнення спільної мети;
- встановлення довірливих стосунків з аудиторією, забезпечення інформацією та підтримання зворотного зв'язку;
- здатність зважати на потреби аудиторії та вивчати реакції на певні події, повідомлення;
- можливість тлумачення дій як інформації, зворотного зв'язку;
- налагодження діяльності між інституційними організаціями;
- цілеспрямоване використання організацією з метою виконання своєї місії;
- координація комунікацій між суб'єктами різних організацій для посилення стратегічного ефекту;
- формування інформаційного середовища [172].

На думку В. Ліпкана, стратегічні комунікації – це скоординоване й належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків із громадськістю, інформаційних і психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування завдань держави. Стратегічні комунікації – це комплексне

поняття, що охоплює локальний, регіональний, державний та міждержавний рівні. Головним їхнім завданням є підвищення ефективності виробництва, досягнення економічної та політичної стабільності, підвищення рівня культури шляхом досягнення якісної взаємодії між керівництвом держави та її народом. Інформаційна політика, засоби зв'язків із громадськістю, публічна дипломатія, психологічні маніпуляції, інформаційні заходи – це елементи стратегічних комунікацій, головною метою яких є розширення аудиторії для активнішого просування національних ідей відповідно до прийнятої стратегії [186].

Для розбудови стратегічних комунікацій МВС на підставі наявного іноземного досвіду доцільним є розгляд цього питання в такій послідовності: роль стратегічних комунікацій, розподіл повноважень під час їх здійснення, механізми координації.

Основна роль стратегічних комунікацій у правоохоронній системі – це забезпечення та сприяння в реалізації кримінально-правової політики держави, тобто діяльності щодо захисту громадян і суспільства від злочинних посягань, злочинів загалом. Змістом кримінальної політики є розроблення завдань, а також засобів і методів протидії злочинності. Важливою є також роль стратегічних комунікацій щодо формування в суспільній свідомості позитивної (перспективної) відповідальності, що становить усвідомлення особою відповідальності перед суспільством, переконання в необхідності суворого дотримання законів, неприпустимості вчинення злочинів.

Формування ефективної системи інформаційної взаємодії між державою та населенням є важливою складовою національної безпеки.

Тому в сучасних умовах ведення комунікацій важливе значення має зворотний зв'язок: урахування думок і реакцій цільової аудиторії на меседжі й конкретні події. Дотримання цього принципу надасть можливість органам державної влади вчасно виявляти проблеми, які потребують негайного реагування. Для цього доцільним є використання новітніх підходів, сучасних

інформаційно-телекомунікаційних систем під час здійснення комунікації з населенням, що передбачає прозорість і підзвітність перед кожним громадянином.

Використання стратегічних комунікацій у правоохоронній системі забезпечує:

1) внутрішні комунікації з метою створення найкращих умов для проведення планових заходів (операцій), максимальне отримання бажаних ефектів (впливів) на визначені аудиторії;

2) координацію із зовнішніми суб'єктами (агенціями, організаціями), суттєвий потенційний інформаційний вплив у зоні (операцій) щодо встановлення завдань, визначення комунікації, доведення визначеної інформації до аудиторій;

3) здатність мати доступ до інформації та формувати бази даних щодо сприйняття, ставлення, поведінки й переконань потенційних аудиторій, а також опрацьовувати та підтримувати в актуальному стані цю інформацію, зокрема: а) визначати й виокремлювати потенційні аудиторії відповідно до поставленої мети і завдань; б) забезпечувати збирання та аналіз великих масивів даних (Big Data), доступ до отриманих результатів (зокрема в режимі онлайн); в) проводити моніторинг інформації, що циркулює в каналах комунікацій та соціальних мережах, за визначеними параметрами (зокрема щодо кримінально значущої інформації); г) здійснювати прогнозування наслідків інформаційного впливу на визначені аудиторії; д) визначати елементи системи інформаційного впливу на загальнодержавному й регіональному рівнях за результатами оцінювання з метою підтримання їх в актуальному стані для виконання поставлених завдань;

4) здатність виявляти, відстежувати (моніторити), інтерпретувати й оцінювати ефективність здійснення стратегічних комунікацій іншими зацікавленими сторонами (дружніми, нейтральними або ворожими);

5) оперативне оцінювання прямих і непрямих інформаційних впливів на визначену аудиторію щодо рівня сприйняття, ставлення, можливої зміни поведінки й переконань;

6) здатність швидко формувати та поширювати інформацію (зокрема фото- та відеоматеріали в мережі Інтернет), що має вплив на цільові аудиторії, зокрема: а) визначати цільову аудиторію для кожного типу повідомлення та найефективніший засіб і метод поширення; б) визначати найоптимальніші час, періодичність, зміст і послідовність повідомлень; в) передбачати можливе викривлення чи зміну змісту повідомлень під час їх проходження через системи соціальної комунікації;

7) підвищення рівня комунікації з громадськістю внаслідок упровадження практик Community Policing [220].

Community Policing з позицій стратегічних комунікацій – це взаємодія правоохоронної системи та громадськості з метою забезпечення безпеки як однієї з найважливіших цінностей для людини, а її втіленням є співпраця поліції та громади як ефективний спосіб її гарантування. Підхід Community Policing ґрунтується на принципах постійної комунікації, де: поліція та місцева громада спільно відповідають за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада; спілкування між населенням і поліцією є ефективним, а отже, забезпечує відповідні результати; підхід до розв'язання кожної з місцевих проблем є індивідуальним; співпраця спрямована на запобігання правопорушенням і розроблення плану запобіжної діяльності.

Ми поділяємо підхід О. Терещені, за яким розвиток Community Policing має низку переваг для конкретних мешканців конкретних громад. Зокрема:

1) мешканці повідомляють поліції про проблеми у сфері безпеки та спільно шукають шляхи їх подолання;

2) поліція під час планування роботи враховує думку населення. На підставі цієї інформації формуються місцеві програми з підвищення рівня безпеки;

3) спілкування з населенням відбувається за допомогою інноваційних платформ, що допомагають мешканцям швидко отримувати реакцію на їхні звернення, ефективніше розв'язувати проблеми у сфері безпеки;

4) завдяки тіснішій комунікації та взаємодії населення і поліції громадяни знають напевне, як діє поліція, яка її роль, права й обов'язки;

5) зосередження уваги на причинах злочинів дає змогу завчасно запобігати їм;

6) громада контролює діяльність поліції, отримує актуальну інформацію про стан безпеки за місцем мешкання;

7) критерієм оцінювання роботи поліції є те, як вона розв'язує проблеми у сфері безпеки, про які повідомила громадськість. Безпосередньо оцінку також дають представники громад, органів місцевого самоврядування, незалежні експерти [192].

Community Policing відіграє важливу роль у процесі налагодження стратегічної комунікації з місцевою владою. Відповідальна місцева влада завжди зацікавлена в забезпеченні правопорядку на своїй території. Адже від рівня безпеки в громаді залежить і добробут людей, від швидкого й ефективного реагування на злочини – захищеність громадян, а від превентивної роботи – зменшення кількості правопорушень та злочинів у майбутньому. Саме тому роль місцевої влади в розвитку Community Policing є надзвичайно важливою: 1) місцева влада спільно з громадськістю визначає небезпечні для людей ділянки в місті, селі, селищі; 2) вона відповідає на запити громадян щодо підвищення рівня безпеки конкретними діями, завдяки чому довіра до неї зростає; 3) місцева влада формує пріоритети у сфері розвитку міста (території), які важливі для населення, передбачає ефективний план досягнення завдань; 4) безпечна територія привабливіша для інвестиційних проєктів, а це надає можливість залучити зовнішні кошти для розбудови міст і селищ; 5) що безпечніше місто чи селище, то комфортніше воно для туристів, які приносять додатковий прибуток для громади.

Основними перевагами застосування стратегічних комунікацій за умов розвитку Community Policing є такі: а) завдяки залученню людей (наприклад, до спільного патрулювання, нагляду за територією) і своєчасному інформуванню патрульних поліція ефективніше запобігає новим правопорушенням. Як наслідок – зменшується кількість роботи, пов'язаної з реагуванням на вчинені правопорушення та розслідуванням вчинених злочинів; б) співпраця з активними мешканцями допомагає здобути підтримку громади й утверджувати довіру між поліцейськими та населенням; в) розв'язання проблем, які турбують громаду, сприяє формуванню позитивного іміджу поліції; г) співпрацюючи з громадою, поліція підвищує обізнаність мешканців про свою роботу (наприклад, про межі компетенції поліцейських або альтернативні шляхи розв'язання проблем). Це дає змогу зменшити навантаження на патрульну поліцію.

Розподіл повноважень під час здійснення стратегічних комунікацій залежить від формування організаційної структури, у якій різні функціональні елементи можуть систематично взаємодіяти для виконання спільного завдання й безпосередньо надавати або підтримувати необхідні спроможності. Показником ефективного розподілу повноважень під час здійснення стратегічних комунікацій є прийняття оптимальних рішень керівниками різних рівнів на підставі наданої інформації відповідальними особами, зокрема радниками (фахівцями) зі стратегічних комунікацій. З практичної позиції можливим є функціонування трьох організаційних моделей розподілу повноважень під час здійснення стратегічних комунікацій:

1) у першій моделі стратегічні комунікації представлені радником з питань стратегічних комунікацій у групі спеціальних радників (зі зв'язків із громадськістю; юридичних питань; спеціальних операцій тощо). Ця модель притаманна стратегічному й оперативному рівню управління. З такої позиції забезпечують стратегічний контроль;

2) у другій моделі стратегічні комунікації представлені окремим заступником начальника підрозділу (наприклад, заступником начальника підрозділу зі стратегічних комунікацій і зовнішніх контактів), який одночасно входить до складу групи спеціальних радників. Таке сумісництво двох посад дає йому змогу виконувати роль радника й мати функціональні повноваження заступника начальника підрозділу [54].

Слушно зауважує Л. Пелепейченко, що начальник підрозділу комунікації також одночасно виконує обов'язки радника з цього питання в групі спеціальних радників і забезпечує такі напрями діяльності:

1) здійснення інформаційних операцій – аналіз поточної інформації для визначення завдань щодо інформаційного впливу; прогнозування наслідків; розроблення запобіжних заходів щодо нейтралізації можливих контроперацій;

2) зв'язки з громадськістю – комунікація зі ЗМІ; міжнародні комунікації; опрацювання звернень громадян;

3) для третьої моделі організації стратегічних комунікацій притаманна наявність посади заступника керівника відомства, до функціональних обов'язків якого належить, зокрема, забезпечення стратегічних комунікацій. У цьому разі для забезпечення стратегічних комунікацій є найбільше владних повноважень завдяки безпосередньому доступу до керівника, а також наявна можливість контролю всіх функцій та процесів стратегічних комунікацій [121].

Система стратегічних комунікацій – це органічно пов'язана сукупність елементів, які у своїй єдності утворюють новий інформаційний феномен – стратегічні комунікації.

До основних компонентів системи стратегічних комунікацій належать:

1) зв'язки з громадськістю (Public Affairs); 2) публічна дипломатія та військові заходи на підтримання публічної дипломатії (Public Diplomacy and Military Support to Public Diplomacy); 3) зв'язки зі ЗМІ (Press and Media); 4) заходи міжнародного військового співробітництва (International Military

Cooperation); 5) цивільно-військове співробітництво (CIMIC); 6) дії в кіберпросторі, зокрема соціальних мережах (Cyber Warfare); 7) залучення ключових лідерів (Key Leader Engagement); 8) внутрішня комунікація (робота з особовим складом, внутрішній PR); 9) інформаційні операції (Information Operations); 10) психологічні операції (PSYOP, Military Information Support Operations – MISO); 11) інформування про ситуацію (Visual Info, Situation Awareness) та документування подій на місці проведення операції (Combat Camera); 12) розвідувальне забезпечення проведення заходів (Intelligence Support); 13) демонстрування дій військ (Show of Force); 14) введення в оману (MILDEC); 15) безпека операцій (Operations Security – OPSEC); 16) фізичний вплив (Physical Attack); 17) протиборство в електромагнітному просторі (EMW) [223].

На думку Д. Дубова, система стратегічних комунікацій МВС України може бути такою:

- керівний склад МВС України;
- помічник керівника (пресекретар);
- радник зі стратегічних комунікацій;
- Департамент інформатизації;
- Департамент комунікації;
- відділ стратегічних комунікацій та координації сектору безпеки з питань євроатлантичної інтеграції;
- Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції [54].

Для участі в реалізації стратегічних комунікацій може бути залучено інші підрозділи МВС України. В організації дій в інформаційному просторі під час підготовки та проведення заходів (операцій) беруть безпосередню участь керівники (начальники) підрозділів усіх рівнів. Кожен з органів управління, залежно від своїх повноважень, розробляє та планує заходи, дії підпорядкованих сил, які об'єднані єдиною метою діяльності в інформаційному просторі.

На думку А. Лапутіної, розподіл повноважень під час здійснення стратегічних комунікацій в МВС України може бути таким.

Міністр внутрішніх справ України надає конкретні прямі вказівки для всіх суб'єктів системи стратегічних комунікацій через помічника – прессекретаря); загальну координацію стратегічних комунікацій здійснює радник зі стратегічних комунікацій та помічник Міністра внутрішніх справ України – прессекретар) через відділ стратегічних комунікацій та координації сектору безпеки з питань євроатлантичної інтеграції; радник зі стратегічних комунікацій:

1) розробляє оперативно нормативну документацію та забезпечує процеси для ефективного функціонування системи стратегічних комунікацій;

2) розробляє комунікаційні плани й методики їх реалізації на підставі визначених стратегічних завдань (планування комунікаційної діяльності є першочерговим завданням і має враховувати всі можливості для створення інформаційних ефектів (впливів);

3) бере участь в розробленні комунікаційних планів реалізації заходів (операцій) на оперативному рівні;

4) забезпечує аналіз інформаційного середовища, інтерпретацію результатів аналізу та їх доведення до відповідальних осіб;

5) забезпечує своєчасну інтеграцію, ситуативну обізнаність і координацію всієї комунікаційної та інформаційної діяльності для підтримання зв'язків між стратегічним, оперативним і тактичним рівнями застосування стратегічних комунікацій (цілком інтегрована комунікація згодом сприяє синергії зусиль);

6) координує процес комунікації зв'язків із громадськістю, відносини зі ЗМІ (організація пресконференцій, залучення ЗМІ, створення медіапродукту);

7) забезпечує розроблення ключових критеріїв оцінювання ефективності роботи відповідного персоналу, здійснює його інструктаж на початковому етапі; відділ стратегічних комунікацій та координації сектору

безпеки з питань євроатлантичної інтеграції спрямовує, координує та синхронізує загальні зусилля з комунікації та забезпечує узгодженість комунікаційних можливостей та інформаційної роботи всіх суб'єктів системи стратегічних комунікацій, відповідно до своїх функціональних обов'язків; забезпечення та підтримання проведення інформаційних заходів (операцій) здійснюють Департамент комунікації та Департамент інформатизації; інформаційні заходи міжнародного співробітництва проводять Департамент комунікації та Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції; зв'язки з громадськістю і засобами масової інформації забезпечує Департамент комунікації [81].

Досвід засвідчує, що для підвищення рівня ефективності застосування стратегічних комунікацій важливим є залучення сторонніх організацій. Так, в Україні функціонує Центр стратегічних комунікацій StratCom Ukraine – неурядова організація, заснована 2015 року. Сфера діяльності Центру охоплює: участь у реформуванні державних комунікацій та підтримання державних інституцій в реалізації комунікативних проєктів і щоденній роботі зі стейкхолдерами; упровадження ефективного управління комунікаціями та підвищення професійних стандартів; перетворення комунікації на одну з ключових функцій державного управління, сприяння тому, щоб органи влади були відкритими і прозорими. Експертиза StratCom Ukraine і партнерів з Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, країн Балтії є потужним ресурсом для побудови комунікаційних спроможностей державних інституцій – від інжинірингу систем і процесів комунікативних структур до впровадження інформаційних кампаній та організації профільних тренінгів.

Спеціалізація StratCom Ukraine така: розбудова державних комунікацій на системному рівні; розбудова комунікативних спроможностей державних інституцій; побудова комунікативних систем й процесів урядових організацій; розроблення та реалізація комунікативних стратегій для державних органів; розроблення соціальних комунікативних кампаній; робота зі ЗМІ та стейкхолдерами; управління кризовими комунікаціями;

залучення експертів з комунікацій з Великої Британії, США, країн Балтії, Грузії, країн – членів НАТО; організація та проведення тренінгів для фахівців з комунікацій державного та громадського секторів [43].

Схарактеризувавши місце та роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства, можна дійти таких висновків.

Окреслено значення інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства, що дало змогу сформулювати визначення поняття адміністративно-правового статусу останніх, з'ясувати його структуру, особливості діяльності цих підрозділів. Доведено, що специфіка діяльності інформаційних служб МВС полягає в такому: 1) особливий предмет – інформаційні відносини на внутрішньодержавному, міждержавному й недержавному рівнях з метою профілактики правопорушень, створення соціально престижного іміджу правоохоронних органів; 2) обсяг роботи інформаційних служб МВС не обмежений якоюсь однією службою чи напрямом діяльності МВС України, передбачено застосування комплексного підходу під час виконання завдань працівниками інформаційних служб МВС на різних рівнях із залученням міжвідомчих і навіть міждержавних інтересів; 3) заходи, у яких беруть участь інформаційні служби МВС, мають важливе суспільне й навіть політичне значення, а отже, за сферою діяльності та інтересів інформаційні служби МВС, а саме Департамент комунікації, є номенклатурою, підпорядкованою безпосередньо керівнику МВС України; 4) діяльність має чітку правову регламентацію з визначенням відповідних процедур; 5) їх наділено відповідним правовим інструментарієм, зокрема й обмежувального характеру, з метою виконання поставлених перед МВС України завдань.

Сформульовано зміст діяльності інформаційних підрозділів МВС України, який полягає в адміністративній діяльності посадових осіб зазначених підрозділів у встановленому законом порядку із застосуванням принципів, методів, способів, правил, схем й алгоритмів, за якими

здійснюють пошук даних, їх збирання, обробку, накопичення та зберігання, що спрямована на висвітлення об'єктивної, достовірної, своєчасної інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України в обов'язі, достатньому для належної поінформованості всіх зацікавлених суб'єктів діяльності відповідної державної інституції та формування позитивного іміджу останньої.

З огляду на викладене вище, основними елементами складових формування позитивного іміджу правоохоронних органів можуть бути правовий, комунікативний, суб'єктний, освітній, технологічний. Зміст правового елементу визначається політикою держави та якістю законодавчого регулювання у сфері діяльності правоохоронних органів, нової Національної поліції, своєчасним внесенням у них змін залежно від політичної, соціальної, економічної, криміногенної, культурно-просвітницької ситуації в країні. Цей елемент є найбільш значущим, оскільки в ньому втілено основний сенс діяльності зазначених органів. Міністерство внутрішніх справ України, керівництво Національної поліції, інших правоохоронних органів не стоїть осторонь розроблення законів, інших нормативних документів задля забезпечення правопорядку й цілеспрямовано втілює їх у життя, що позитивно позначається на формуванні їхнього іміджу.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи питання загальної характеристики адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України, можна сформулювати такі висновки.

1. Констатовано, що досі не здійснено комплексних досліджень, присвячених організації та функціонуванню інформаційних служб МВС України та їхній ролі у формуванні та реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави та за напрямом висвітлення діяльності органів і підрозділів МВС України.

Обґрунтовано положення, згідно з яким інформаційна діяльність органів і підрозділів МВС України є складною за своєю структурою та функціями системою публічно-правових відносин, які врегульовані здебільшого нормами адміністративного й інформаційного права та мають безпосередній органічний взаємозв'язок з колом і спрямуванням державно-владних повноважень, що відображені в компетенції посадових і службових осіб інформаційних підрозділів МВС України щодо реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави з метою виконання останніми основних завдань, поставлених перед МВС України. Відомчі ЗМІ створюють у зв'язку з необхідністю об'єктивно відображати діяльність правоохоронних органів, щоб відновити як довіру населення до них, так і формувати повагу населення до діяльності органів Української держави, сприяючи підвищенню рівня професійної правосвідомості.

2. Визначено, що нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб МВС України становить взаємозалежну сукупність адміністративно-правових та інформаційних норм, які спрямовані на формування і реалізацію комунікаційно-інформаційної політики МВС України й здебільшого стосуються питань організації та функціонування інформаційних підрозділів МВС України, а також зовнішньоорганізаційних

відносин, щодо реалізації висвітлення основних завдань, поставлених перед МВС України.

Діяльність усіх державних органів має впорядковане та чітке нормативно-правове регулювання. Не є винятком і діяльність інформаційних служб системи МВС України, оскільки це невід'ємна складова правоохоронного органу. За цих умов посилюється роль діяльності пресслужб у встановленні взаємодії Національної поліції та МВС України з громадськістю та суспільними інститутами. Державна комунікативна політика, яка задовольняла б інтереси суспільства, можлива за умови, коли громадяни братимуть безпосередню участь у її творенні.

3. Досліджено генезу інституту становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України, яку відображено за певними періодами. Доведено, що становлення інформаційних служб МВС України – це тривалий і динамічний процес, що має особливості, пов'язані з трансформуванням суспільного запиту на інформацію загалом та інформацію, що стосується діяльності МВС України в межах тих завдань, що покладені на нього. Створення інформаційних служб у системі МВС України було зумовлено об'єктивною необхідністю, оскільки настав такий момент у суспільному розвитку, коли поряд зі зростанням обсягів правової пропаганди важливо було оптимізувати контроль за її якістю та ефективністю, забезпечити становлення її на наукових засадах, спрямувати на міжвідомчий рівень.

4. Окреслено значення інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства, що дало змогу сформулювати визначення поняття адміністративно-правового статусу останніх, з'ясувати його структуру, особливості діяльності цих підрозділів.

Доведено, що специфіка діяльності інформаційних служб МВС полягає в такому: 1) особливий предмет – інформаційні відносини на внутрішньодержавному, міждержавному й недержавному рівнях з метою профілактики правопорушень, створення соціально престижного іміджу

правоохоронних органів; 2) обсяг роботи інформаційних служб МВС не обмежений однією службою чи напрямом діяльності МВС України, передбачено застосування комплексного підходу під час виконання завдань працівниками інформаційних служб МВС на різних рівнях із залученням міжвідомчих і навіть міждержавних інтересів; 3) заходи, у яких беруть участь інформаційні служби МВС, мають важливе суспільне й навіть політичне значення, а отже, за сферою діяльності та інтересів інформаційні служби МВС, а саме Департамент комунікації, є номенклатурою, підпорядкованою безпосередньо керівнику МВС України; 4) діяльність має чітку правову регламентацію з визначенням відповідних процедур; 5) їх наділено відповідним правовим інструментарієм, зокрема й обмежувального характеру, з метою виконання поставлених перед МВС України завдань.

Сформульовано зміст діяльності інформаційних підрозділів МВС України, який полягає в адміністративній діяльності посадових осіб зазначених підрозділів у встановленому законом порядку із застосуванням принципів, методів, способів, правил, схем й алгоритмів, за якими здійснюють пошук даних, їх збирання, обробку, накопичення та зберігання, що спрямована на висвітлення об'єктивної, достовірної, своєчасної інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України в обсязі, достатньому для належної поінформованості всіх зацікавлених суб'єктів діяльності відповідної державної інституції та формування позитивного іміджу останньої.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

2.1. Форми і засоби збору, аналізу, обробки та надання інформації інформаційними службами системи МВС України

Для нормального функціонування будь-якої соціальної системи необхідний безперервний і систематично поновлюваний потік інформації. Він орієнтує кожну людину і тримає її в стані інформаційної «наповненості». Кожна людина перебуває в інформаційному потоці. Тільки за умови постійного інформаційного спілкування із зовнішнім середовищем людина здатна продуктивно думати й активно діяти. Почуватися впевнено вона може тільки тоді, коли її свідомість відповідає суспільній чи хоча б співвідноситься з нею [50, с. 94–95].

На переконання Є. Петрова, суспільство є цілісною багатофакторною системою, що має низку автономних підсистем. Воно поєднується наявністю засобів накопичення, використання, зберігання та передання інформації. У суспільстві, занадто великому для прямих безпосередніх контактів, такими засобами руху інформації стають преса, книжки, радіо, телефонний зв'язок, пошта й інші засоби комунікації. Процес створення (генерації) інформації здійснюється під час економічної, політичної, науково-технічної, управлінської та іншої діяльності, і лише потім вона включається в інформаційний процес. Генерована інформація набуває матеріально-речової форми у вигляді документів, статистичних даних, наукових звітів тощо [122].

Визначальними ознаками інформації, зауважив О. Гаврилов, є її повнота, сучасність, точність, достовірність, корисність, цінність. Повнота інформації передбачає наявність мінімального, проте достатнього для прийняття правильного рішення набору даних. Сучасною вважають таку інформацію, яка може бути врахована в процесі обрання рішення, з огляду на

параметри часу. Точність інформації визначається ступенем близькості параметра, що відображується, й істинного значення цього параметра. Достовірність інформації – це її властивість відображати реальні об'єкти з необхідною точністю. Корисність інформації зумовлена особливостями її використання в певній сфері. Цінність інформації – комплексний показник її якості, ступеня придатності для прийняття рішень у конкретній сфері [36, с. 2].

Інформацією вважають сукупність знань, відомостей, даних і повідомлень, які формують і відтворюють у суспільстві, використовують індивіди, групи, організації, класи, різні соціальні інститути для регулювання соціальної взаємодії, суспільних відносин, а також відносин між людьми (суспільством). Ця інформація циркулює в суспільстві, проходить через свідомість людей, її використовують для впливу на суспільні процеси [10, с. 39–43].

Розглядаючи способи отримання інформації, Р. Матушевський зазначає, що масмедіа здебільшого використовують три найпоширеніші способи отримання інформації: інтерв'ю, спостереження, вивчення документів. Однак найнадійнішими є інтерв'ю та спостереження.

Журналісти керуються таким алгоритмом дій:

- спершу ознайомлюються з інформацією;
- зіставляють список імен та організацій, які слід відвідати;
- до цього списку включають людей, що керуються різними переконаннями, які цікавлять журналіста;
- діють за методом «відкритого забрала», що забезпечує право «супротивника» на захист і зумовлює відчуття справедливості;
- ведуть розмови із джерелами інформації;
- збирають необхідну кількість документів чи копій стосовно певних питань чи подій. [96].

Надзвичайно актуальним, стверджує Л. Чубенко, є інформаційне забезпечення органів публічної влади. Інформаційне забезпечення – це

динамічна система одержання, оцінювання, зберігання та переробки даних, створена з метою формування управлінських рішень. Його можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яку використовують в інформаційній системі в процесі її функціонування [205].

Після утворення Національної поліції України в її складі створено Департамент комунікації Національної поліції України. Аналогічні підрозділи (відділи й сектори комунікації) функціонують у складі головних управлінь Національної поліції в усіх регіонах держави [51].

Департамент комунікації Національної поліції України є структурним підрозділом апарату Національної поліції України, що координує реалізацію інформаційної політики територіальних (міжрегіональних) органів і структурних підрозділів апарату Національної поліції України, здійснює взаємодію зі ЗМІ та громадськістю [145].

Основні завдання Департаменту:

1. Координація заходів підрозділів Національної поліції України, спрямованих на реалізацію інформаційної політики поліції, упровадження гласності й відкритості в діяльності територіальних органів поліції.
2. Забезпечення в установленому порядку інформування громадян про діяльність Національної поліції України через ЗМІ та комунікації.
3. Забезпечення функціонування офіційного вебсайту Національної поліції України в режимі інформагентства, системного й оперативного оновлення інформації на ньому, контролю за якістю та оперативністю оприлюднення інформації на інтернет-сторінках органами й підрозділами поліції.
4. Проведення моніторингу й аналізу інформації, що викладена в ЗМІ, мережі Інтернет, про діяльність Національної поліції.
5. Організація нормативно-правового забезпечення Національної поліції України за напрямками діяльності Департаменту [145].

Департамент співпрацює майже з усіма провідними ЗМІ. Працівники Департаменту забезпечують вихід тематичних відеоматеріалів і телепрограм про діяльність поліції майже на всіх центральних телеканалах. Підрозділ напружував сталу систему інформування населення про діяльність Національної поліції. Для представників ЗМІ не рідше ніж раз на тиждень організовують брифінги та пресконференції за участю керівництва, сприяють отриманню коментарів посадових осіб, іншої актуальної інформації. До послуг журналістів і громадськості – широкий спектр інформації, яку щоденно розміщують на офіційному вебсайті в мережі Інтернет, розсилають електронними мережами в десятки редакцій ЗМІ [198].

У ст. 6 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» визначено форми підготовки й оприлюднення інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування їхніми інформаційними службами.

Брифінг (англ. briefing – інструктаж) – зустріч представників державних органів, зовнішньополітичних, військових та інших відомств, міжнародних організацій з представниками преси, радіо, телебачення з метою інформування про важливі події, перебіг міжнародних переговорів, конференцій, симпозіумів, засідання про позиції та погляди учасників, досягнуті результати. Брифінг, порівняно з пресконференцією, не такий тривалий, менш офіційний, має вищий рівень інформативності. Під час брифінгів цільовій аудиторії надають інформацію про специфічні проблеми й ініціативи. Зазвичай після презентацій чи доповідей відбувається деталізоване обговорення у форматі «запитання – відповідь». Проведення брифінгів є доцільним у зв'язках з громадськістю в тому випадку, коли впровадження певної ініціативи має вплив на відповідну цільову групу. Під час брифінгу на підставі запитань і зворотного зв'язку можна визначити не охоплені досі аспекти [29].

Підготовка та проведення брифінгів (як і проведення пресконференцій, підготовка пресрелізів, інформаційних повідомлень, цілісних журналістських матеріалів) є одним з інструментів виконання важливої функції відомчих пресслужб. Ідеться про функцію підготовки й відпрацювання оперативних інформаційних приводів, що спрямовані привернути увагу ЗМІ та громадськості.

Пресбрифінги міністра й керівників структурних підрозділів. Громадськість очікує від очільників державних органів регулярного інформування про результати їхньої роботи. Рекомендується проводити брифінги за результатами роботи не рідше ніж раз на місяць, а в період активних реформ – частіше (наприклад щотижня). Графік пресбрифінгів має бути визначений доцільністю та наявністю інформаційних приводів. Оскільки брифінг, на якому немає новин, спричиняє розчарування та навіть роздратування журналістів. Пресбрифінг передбачає стислу заяву міністра й низку запитань і відповідей. Якщо речник не готовий відповідати на запитання, краще обмежитися письмовим текстом заяви чи відеозаписом заяви. Пресбрифінг має супроводжуватися одним чи кількома інформаційними повідомленнями, які в письмовому вигляді викладають основні тези виступу міністра й містять ключові цифри та факти. Відеозапис і матеріали пресбрифінгу рекомендовано оприлюднити на сайті МВС України [40].

Ефективне виконання цієї функції забезпечує постійну присутність органу влади в інформаційному полі, підвищує інтерес до нього як до джерела оперативних приводів.

На нашу думку, коли йдеться про брифінги, проведені поліцією певної країни, кількісний показник не є показником якісної роботи пресслужби поліції. Адже кількість приводів для виступу керівника поліції країни (регіону, міста) перед журналістами чи громадськістю пов'язана не лише з професіоналізмом пресслужби, комунікаційною стратегією правоохоронного

відомства, а насамперед соціально-економічними, криміногенними й навіть зовнішньоекономічними чинниками в кожній конкретній країні.

У високорозвинених європейських країнах, наприклад у Люксембургу, кількість поліцейських новин і брифінгів є незначною. Інформаційним приводом для брифінгу часто стають події, що в інформаційному полі пострадянських країн є незначними, несуттєвими, не вартими уваги ЗМІ на тлі резонансних злочинів, на кшталт викрадень, терактів, діяльності «злочинців у законі», насилля в родині тощо. Проте непроведення поліцейських брифінгів не свідчить про мляву роботу пресслужби поліції Люксембурга, як і не характеризує поліцію країни як таку, що неналежно виконує свою роботу. Адже провести брифінг щодо розкриття злочину, який не був учинений, неможливо. Тож періодичність брифінгів і появи поліції в інформаційному полі безпосередньо визначає рівень життя в країні, правової культури та законслухняності населення, рівень культури загалом. Хоча принципи роботи зі ЗМІ, інформування громадськості в усіх розвинених країнах схожі. Одним з незамінних інструментів у цій роботі досі лишається брифінг [29].

Працівники пресслужби правоохоронного відомства щоденно розміщують інформацію на офіційному вебсайті <https://mvs.gov.ua/>. Новини містять усебічну інформацію: це резонансні події, офіційні повідомлення, засідання, круглі столи, брифінги, пресконференції, іноземні зустрічі, зустрічі з керівництвом та іншими спеціалістами відомства тощо. Не менш важливим є створення інформаційного банку даних, фото- й відеотеки з питань розвитку, перебігу реформ і функціонування Міністерства, надання цих матеріалів ЗМІ. Тому своєчасне, оперативне й об'єктивне поширення інформації про діяльність Міністерства сприяє формуванню в громадськості об'єктивного уявлення про роботу органу загалом.

Офіційний сайт Національної поліції України засвідчує, що Національна поліція щоденно в новинарній стрічці надає інформацію щодо оперативних подій (виявлення злочинів або осіб, які їх учинили, припинення

злочинів; вилучення незаконних предметів з обігу, перебіг розслідування резонансних злочинів); щодо узагальнення діяльності (звіти й результати роботи); підвищення кваліфікації працівників (участь у навчальних програмах, обмін досвідом).

Інформацію подають з викладом фактажу, без остаточних оцінок винуватості осіб, емоційних оцінок чи суб'єктивних суджень, із вказівкою на кваліфікацію злочину, здебільшого юридично грамотною мовою. Непоодинокими є повідомлення про перебіг службових розслідувань чи досудового слідства щодо працівників поліції, які вчинили правопорушення або злочин.

У МВС України представник комунікаційного підрозділу чи прессекретар супроводжує міністра в офіційних візитах і входить до складу офіційної делегації. Представник інформаційної служби має право брати участь у нарадах, які проводить міністр, в інших офіційних і робочих зустрічах, щоб отримувати докладну інформацію від усіх працівників міністерства з питань, що стосуються їхньої компетенції, а також має доступ до документів, які циркулюють у міністерстві [185].

Діяльність пресофіцерів полегшує потік інформації від поліції до медіа, дає змогу уникнути інформаційних прогалин, які можуть спричинити залежність репортерів від менш надійних джерел. Участь пресофіцера забезпечує доступність надання офіційної інформації, чесність якої перешкоджала б необхідності вірити чуткам, якими обростає будь-яка скандальна ситуація. Як основне джерело інформації про поліцію пресофіцер є відповідальним за спілкування з медіа, він розповсюджує щоденну інформацію про злочинність, готує пресрелізи про події, реагує на події, пов'язані з поліцією, організовує або надає допомогу до й під час проведення поліцією пресконференцій. Пресофіцер фіксує запити від журналістів на отримання інформації про кримінальні інциденти тощо, намагається задовольнити тих репортерів, які запитують про будь-які нові події чи події

за попередніми даними, що, можливо, відбулися протягом останнього циклу новин.

Пресофіцери виконують як стандартну, так і нестандартну роботу у своїх зв'язках із масмедіа. Ідеться про відкритий і суто службовий аспекти посадових обов'язків пресофіцерів, причому друга частина їхньої практики передбачає інструкції для поліціантів стосовно того, як давати інтерв'ю для ЗМІ, контролювати витoki інформації, висвітлювати порушення інструкцій посадовими особами й поводитися під час інших подій внутрішньополіційного життя. Пресофіцери та структури, які відповідають за контент у масмедіа, постають перед низкою факторів, з якими вони мають рахуватися: крім кадрових і фінансових проблем, ідеться про місцевий політичний контекст. Поліція може використовувати ЗМІ для повідомлення про нові поліційні ініціативи, і для того, щоби попросити громадян допомогти в певній ситуації, проінформувати про найрізноманітніші аспекти своєї роботи [185].

У контексті дослідження питання збирання, аналізу, обробки й надання інформації інформаційними службами системи МВС України можна констатувати, що напрями діяльності з питань забезпечення розкриття й розслідування злочинів охоплюють:

- інформування населення про вчинені злочини;
- запобігання та спростування чуток і дезінформації;
- одержання інформації про обставини розслідуваних злочинів;
- використання допомоги громадян у пошуку злочинців;
- повідомлення з профілактичною метою про прийоми та способи дій злочинців;
- дезінформування злочинців стосовно планів і можливих дій правоохоронних органів;
- внесення непевності в кримінальне середовище з метою внесення розладу в злочинні угруповання;

– створення сприятливих умов для виконання інших слідчих й оперативних завдань [108, с. 213].

Одним із головних принципів реформування правоохоронних органів і створення поліції нового зразка в Україні був принцип відкритості та прозорості. Зокрема, широка інформаційної підтримки створення в Україні патрульної поліції та інших підрозділів Національної поліції мали позитивний ефект і відгук громадськості у вигляді посилення довіри до цих підрозділів. Завдяки спільним зусиллям і правильній інформаційній кампанії вперше в історії незалежної України було сформовано впізнаваний бренд поліції.

Інформаційний супровід у відомчих і традиційних ЗМІ отримують окремі проекти Національної поліції, спрямовані на тісну взаємодію з населенням. Наприклад, проект «Поліна» як пілотний запрацював у червні 2017 року в окремих містах і передбачає діяльність мобільних груп із протидії домашньому насильству. Домашнє насильство – специфічна проблема з позицій превентивної діяльності: чимало жертв роками потерпають від насильства, проте так і не заявляють до поліції, побоюючись розголосу, кривдника, не сподіваючись на результативність виклику за лінією «102» [61].

Стосовно висвітлення інформації інформаційними службами МВС України В. Власюк зазначає, що ще однією цікавою та дієвою новацією, яку активно використовувала пресслужба нової патрульної поліції, – це так звані «голови, що говорять». До коментування роботи поліцейських активно залучали безпосередніх її виконавців – поліцейських. Безумовно, з боку пресслужби давали загальні поради щодо висвітлення інформації, проте спілкування «журналіст – поліцейський» залишалося цілком живим і природним, що однозначно подобалося суспільству [35, с. 36].

Дореформене керівництво МВС України робило певні кроки для залучення ЗМІ до протидії злочинності та формування «позитивного іміджу міліції України», проте істотних успіхів вони не мали [138].

На думку О. Баранова, підрозділи правоохоронних органів, які виконують функцію зв'язків із громадськістю та ЗМІ, – це своєрідний «рупор», комунікативний канал, який посідає чільне місце в механізмі інформаційної протидії злочинності та протидії криміногенному впливу окремих ЗМІ. Потенціал таких підрозділів криється в їхній здатності створювати конкурентний медійний контент [13].

Слушну думку висловив С. Гречанюк щодо функціональності так званих відомчих ЗМІ на прикладі Державної пенітенціарної служби України. Головним призначенням функціонування відомчих ЗМІ повинно стати: формування позитивної громадської думки про діяльність органів й установ ДПтС України, діяльність, спрямована на забезпечення відкритості ДПтС України; своєчасне й об'єктивне інформування української та закордонної громадськості, а також персоналу про роботу органів й установ ДПтС України, їхню службову діяльність, важливі події в повсякденному житті, тобто розвиток інформаційного простору за участю ДПтС України; надання методичної та інформаційної допомоги ЗМІ територіальних органів ДПтС України (за наявності останніх); підготовка за участю працівників центрального апарату та його територіальних управлінь до виходу друком видань і публікацій з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби; моніторинг опублікованих у пресі відомостей і матеріалів з проблематики функціонування кримінально-виконавчої служби, публікації в разі необхідності спростувань на недостовірну або неправдиву інформацію; участь ЗМІ в організації та підтриманні інформаційних проєктів, у яких поєднуються інтереси ДПтС України та широкої аудиторії; участь у підготовці й виданні різноманітної інформаційно-презентаційної продукції (від пресрелізів і до виготовлення спеціальних брошур, що сприяють підвищенню позитивного іміджу кримінально-виконавчої системи України); участь в удосконаленні виховної роботи із засудженими; участь друкованих й електронних громадських і відомчих ЗМІ в удосконаленні правового

регулювання виконання покарань; формування інформаційної культури особистості [44].

Діяльність інформаційних служб системи МВС України пов'язана, по-перше, із самостійним ініціативним продукуванням кримінологічно-релевантної інформації; по-друге, донесенням такої інформації до громадськості засобами традиційних ЗМІ. Працівники пресслужб поліції повинні демонструвати не лише правничу професійність, а й навички подання кримінологічно значущої, якісної за формою та змістом інформації. Зокрема, оприлюднювані відомості про злочин чи особу злочинця повинні максимально відповідати фактичним обставинам справи, водночас не порушувати вимоги, встановлені чинним законодавством щодо таємниці слідства, захисту персональних даних і, що вкрай важливо, урахувати тактичні кроки розкриття злочину, а отже, не зашкодити. Деякі подробиці щодо потерпілих від злочинів мають відповідати етичним міркуванням, аби уникнути третинної віктимізації. Журналісти, які висвітлюють проблематику криміногенної ситуації, повинні бути обізнаними з обмеженнями щодо поширення оперативної інформації, яка стала їм відома через професійну діяльність, володіти правничою термінологією тощо.

Діяльність більшості ЗМІ, зауважує Т. В. Мельничук, нині має комерційне спрямування, журналістам іноді складно втриматися від «вільної інтерпретації» та емоційного забарвлення матеріалу, що повинен забезпечити «сенсацію» (рейтинговість каналу, видання). Практика засвідчує, що рівень довіри населення до ЗМІ вищий, ніж до правоохоронних органів, тому навіть необ'єктивна думка, опублікована чи висвітлена на телебаченні, поєднана з низькою культурою споживання інформації сприймається населенням як така, що відповідає дійсності, формує викривлену громадську позицію, що є неприпустимим [99, с. 245].

Департамент комунікації Національної поліції МВС України й відповідні структури територіальних управлінь поліції повинні супроводжувати громадську інформаційну діяльність широкомасштабними

та високопрофесійними навчальними навичками щодо підготовки поліціантів для роботи зі ЗМІ й удосконалення діяльності поліцейних структур із комунікації. Будь-які тренінги для поліціантів є позитивними, що повідомили 78 % опитаних (додаток А опитування 9), оскільки пов'язані з уявленнями про сприятливіший відомчий образ. Доволі складно точно встановити кількісні показники, за якими рольові тренінги сприяють підвищенню рівня професійності поліцейної комунікації, однак такі тренінги повинні стати для поліції нормою, чиновники поліції повинні бути підготовленими до адекватного інформування громадськості, задоволення потреб сучасних медіа й суспільства загалом.

Ми поділяємо думку І. Артамонової, яка стверджує, що журналісти, які висвітлюють проблематику поліції та злочинності, повинні ретельно вивчати сутність і контекст проблем, про які пишуть. Якщо поліція доволі активно включається в комунікаційне середовище, є і об'єктом, і суб'єктом комунікаційної практики, то журналісти й масмедіа спільно з медіаменеджментом повинні досконало опанувати специфіку поліцейної тематики, вивчити норми права, якими керуються поліціанти в щоденній практичній діяльності. Джерела в поліції, кримінальному світі, середовищі суддів, адвокатів додають роботі журналіста не лише привабливості для аудиторії, а й, безперечно, необхідної досконалості у використанні фактичного та аналітичного матеріалу [8].

Діяльність Департаменту комунікації МВС України й відповідних структур територіальних управлінь поліції має бути маркована в контексті потреби задоволення суспільних інтересів – отже, критерії оцінювання контенту про поліцію повинні не тільки відповідати визначеним творчим та організаційним параметрам, а й бути екстрапольованими на параметри суспільних інтересів [51].

Державна влада забезпечує стійку, планомірну й репрезентативну інформаційно-комунікативну діяльність, яка визначає ступінь ефективності управлінського процесу, використовуючи служби зв'язків із громадськістю.

Робота інформаційної служби стане ефективною тільки за умови, коли органи державної влади, одержуючи вичерпну інформацію про думку суспільства, використовуватимуть її в процесі приймання державних рішень.

Вивчаючи питання збирання та аналізу інформації інформаційними службами МВС України, О. Прижбило розглядає функції пресекретаря: зовнішню, охоронну та внутрішню [137].

Зовнішня функція полягає в аналізі службової інформації та донесенні її до ЗМІ. Це функція пропаганди владних рішень, що потребує вміння користуватися не лише словом, а й здібностями оцінити значущість, важливість для громадськості певної інформації. До обов'язків входить здійснення взаємодії з журналістами, моніторинг ЗМІ. Пресекретар неодноразово виступає спічрайтером, розробляє тексти виступів або заяв керівника. Він планує зустрічі, інтерв'ю, їх тривалість і регулярність. Завдання пресекретаря – продукувати й підтримувати безконфліктну, товариську атмосферу відносин між керівником органу влади та ЗМІ.

Охоронна функція передбачає захист службової інформації та державної таємниці, оскільки державна установа володіє інформацією, яка не може бути здобутком загалу. Цей аспект роботи пресекретаря визначений законами України «Про державну службу» і «Про державну таємницю».

Внутрішня функція передбачає збирання й аналіз інформації про відображення в ЗМІ роботи державної установи, її керівника. Здійснення внутрішньої функції потребує певної сміливості, фахової порядності та моральності [137].

Одним з важливих завдань комунікаційних пресслужб, стверджує В. Вакулич, є висвітлення роботи організації в мережі Інтернет. Відображення роботи органів влади в Інтернеті регламентують президентські укази, постанови Уряду, нормативні акти Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України й Державного комітету зв'язку та інформатизації України. Найцікавішим і найкориснішим для державних пресслужб є Порядок оприлюднення у мережі Інтернет

інформації про діяльність органів виконавчої влади. Згідно із цим Порядком, оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність МВС України здійснюють з метою підвищення ефективності та прозорості діяльності шляхом упровадження й використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних та інших послуг громадськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються в державі [28].

Способами поширення інформації в органах виконавчої влади, а саме МВС України, є телебачення, мережа Інтернет – відомчий сайт <https://mvs.gov.ua/>, сторінки в соціальних мережах – Facebook, Twitter, канал чат-бот месенджера Telegram, а також друковані видання. Вагому роль у налагодженні комунікації правоохоронної структури з громадськістю посідають проведення круглих столів, пресконференцій, брифінгів, прийомів громадян, виїздів, нарад, засідань, відеоконференцій, «прямих ліній» тощо.

Інформацію на офіційному вебсайті (вебпорталі) висвітлюють українською мовою, а також за потреби – англійською мовою та мовами національних меншин. Обсяг інформації, що підлягає перекладу іншими мовами, визначають рішенням органу виконавчої влади. Інформація повинна бути доступною для користувачів з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку, а також з різними комбінаціями порушень [51].

Оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність МВС України здійснюють шляхом упровадження та використання сучасних інформаційних технологій для надання інформаційних й інших послуг громадськості, забезпечення її впливу на процеси, що відбуваються в державі. Поширеним явищем є інформування громадськості через власні друковані й електронні засоби інформації, до яких належать як газети і журнали, так й аудіовізуальні ЗМІ. Роль Інтернету, а саме вебсайтів і соціальних мереж, постійно зростає. В умовах сьогодення ці майданчики є не тільки способом донесення інформації до відвідувачів сторінок, їх

використовують ЗМІ як повноцінні джерела офіційної інформації та коментарів.

На сайті МВС України висвітлюють основні сфери діяльності (сфери компетенції та відповідальності), надають доступ до публічної інформації. Інформація, розміщена на сайті органу влади, є доступною для всіх. На головній сторінці представлено меню, де є важливі для громадськості рубрики, що становлять окремі напрями PR-діяльності: «Діяльність», «Новини», «Пресцентр», «Звернення громадян», «Контакти». Вони зручно структуровані, відображають повну інформацію. Сайт має зручний інтерфейс, систему пошуку, посилання на сторінки організації в соціальних мережах: Twitter, Facebook, Instagram та відеозаписи в YouTube.

Розміщення інформації на вебсайтах надає можливість громадянам отримати необхідну для них інформацію 24 години на добу сім днів на тиждень, зменшуючи навантаження на апарат органів влади, а також передбачає інтерактивний зв'язок влади з громадськістю. Неповний перелік інтерактивних засобів охоплює: адресу електронної пошти для здійснення запиту; електронну форму для заповнення звернень; розділ «Миттєва інформація від Міністерства»; розділ «Каталог послуг», «Повідомити про корупцію» тощо [145].

Вимогою для оприлюднення інформації на вебсайті є форма підготовки та безпосередньо подання новини, ідеться про швидкість і форму написання матеріалу. Новина має бути актуальною та достовірною, написаною зрозумілою для пересічного читача мовою. Головне, однак не єдине, завдання новини – проінформувати людей. Тему має бути висвітлено всебічно, щоб аудиторія мала змогу дійти висновків і сформулювати власне бачення щодо проблеми. Предметом новини залишається факт. Отже, на вебсайті МВС України публікують інформацію з метою інформування населення про діяльність відомства. Така інформація є офіційною, тому посилання на вебсайт є посиланням на офіційне джерело інформації. Головне – оперативність і точність [51].

Суспільство очікує від держструктур відкритості, тож прагне бачити відповідну інформацію в соціальних мережах. Соціальні мережі передбачають безпосереднє залучення Міністра до спілкування, адже там панує «культура участі». Користувачі соціальних мереж воліють спілкуватися не з установами, а із живими людьми. Вагомою є система моніторингу соціальних медіа, що дає змогу відстежувати важливі для аудиторії теми, проблемні аспекти комунікації та обговорення, у яких варто взяти участь, щоб донести свою позицію.

Такі ключові принципи, як оперативність та взаємодія, залишаються визначальними. Аудиторія очікує, що інформація з'являтиметься в соціальних мережах своєчасно та швидко. Соціальні медіа також передбачають взаємодію, а це означає, що орган влади повинен бути готовим забезпечити зворотний зв'язок і надати коментарі в будь-якому середовищі.

Можна виокремити такі методи комунікативної діяльності МВС України:

- управлінське регулювання: чітке визначення та формулювання завдань; формування чіткого уявлення про потреби в інформації начальника й підлеглих; планування, реалізація, контроль у напрямі поліпшення інформаційного обміну; обговорення планів, завдань, шляхів їх виконання;

- удосконалення системи зворотного зв'язку: переміщення людей з одного підрозділу організації в інший з метою обговорення; опитування працівників, у середовищі яких необхідно виявити, чи чітко доведено до них завдання їхньої діяльності, які потенційні та реальні проблеми постають або можуть поставати, стратегії змін; чи отримує їхній керівник для пропозицій;

- удосконалення системи збирання інформації з метою зниження тенденції фільтрації ідей або їх ігнорування на шляху знизу вгору;

- створення каналів інформаційних повідомлень (статті, радіо тощо);

- упровадження сучасних інформаційних технологій (електронна пошта, відеоконференція).

Принципи, на яких потрібно будувати управління комунікаціями МВС України:

- принцип формування структури комунікацій, що відповідає потребам співробітництва, партнерства та компетентності;
- принцип регулювання масштабів комунікацій для певних посадових осіб і підрозділів;
- принцип раціонального використання робочого часу керівника;
- принцип інформаційного забезпечення комунікацій, розподіл інформації для встановлення і підтримання необхідних комунікацій;
- принцип повноважень і відповідальності;
- принцип регулювання комунікативного навантаження різних ланок організації;
- принцип обліку неформальних комунікацій і використання їх у процесі управління [197].

Структура комунікаційних підрозділів має бути сформована так, щоб було можливим виконання покладених на них функцій.

У сучасній літературі є чимало підходів до визначення функцій зв'язків із громадськістю.

Ми поділяємо підхід А. Лебедевої, яка визначає такі основні функції комунікаційних служб МВС України:

- аналітико-прогностична (аналіз, прогнозування тенденцій, дослідження, а саме: вивчення громадської думки шляхом проведення соціологічних й експертних досліджень; моніторинг повідомлень у ЗМІ стосовно діяльності органу державної влади; підготовка пропозицій щодо оперативного реагування на критичні зауваження;
- підготовка відповідної статистичної й аналітичної інформації;
- підготовка пропозицій щодо шляхів вирішення проблемних питань, прогнозування розвитку ситуації за результатами вивчення громадської думки, а також можливих наслідків прийняття соціальних і політичних рішень;

- підготовка пропозицій з удосконалення наявних і запровадження нових механізмів комунікації між органами виконавчої влади й інститутами громадянського суспільства;
- розроблення проєктів законодавчих та інших нормативно-правових актів, виконання законів України, актів Президента України, Уряду, інших органів виконавчої влади тощо;
- організаційно-управлінська (забезпечення реалізації завдань щодо організації, планування, підготовка та проведення відповідних заходів);
- проведення консультацій з громадськістю; сприяння роботі громадської ради тощо;
- комунікаційно-інформаційна (забезпечення керівництва інформацією; підвищення рівня поінформованості громадськості про діяльність органу державної влади);
- моніторинг урахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації рішень органу виконавчої влади;
- створення позитивного іміджу органу державної влади; виготовлення та розповсюдження інформаційно-презентаційної продукції;
- розроблення та впровадження заходів з удосконалення дизайну й інформаційного наповнення вебсайту тощо;
- консультативно-методична (виконання функцій радника керівництва; надання методичної та організаційної допомоги структурним підрозділам під час проведення ними консультацій з громадськістю; підтримання внутрішніх комунікацій тощо);
- складання планів роботи з реалізації стратегії інформаційної політики;
- підготовка заяв і повідомлень для ЗМІ, брифінгів і пресконференцій;
- оперативне розповсюдження в ЗМІ офіційних повідомлень;
- ведення офіційного сайту, підтримання інтерактивних сервісів, інформаційне листування з відвідувачами сайту;

- відстеження і контролювання будь-яких видів інформації, згадок про відомство та його керівництво в інтернет-джерелах усіх типів (офіційні ЗМІ, неформальні комунікаційні ресурси тощо);

- підтримання робочих контактів з головними редакторами ЗМІ, керівниками телерадіокомпаній, відомими журналістами, впливовими експертами й лідерами думок;

- проведення пресконференцій, брифінгів, інформаційних зустрічей журналістів;

- участь у підготовці та проведенні офіційних візитів і робочих поїздок керівництва країною та за кордон з метою їх висвітлення в ЗМІ;

- підготовка й передання ЗМІ теле-, фото- й аудіоматеріалів, пов'язаних із діяльністю відомства [82; 83; 85].

Отже, на рівні теоретичного узагальнення питання щодо форм і засобів збирання, аналізу, обробки й надання інформації інформаційними службами системи МВС України можна дійти таких висновків.

Одним із головних принципів реформування правоохоронних органів і створення поліції нового зразка в Україні був принцип відкритості й прозорості. Акцентовано на тому, що активна інформаційна підтримки створення в Україні патрульної поліції та інших підрозділів Національної поліції мала позитивний ефект і відгук громадськості у вигляді посилення довіри до цих підрозділів. Завдяки спільним зусиллям і правильній інформаційній кампанії вперше в історії незалежної України було сформовано впізнаваний бренд поліції.

Реалізуючи свою компетенцію, інформаційні служби системи МВС України вивчають й узагальнюють інформацію, що надходить від громадськості та з інших джерел, тому інформація, що надходить каналами зворотного зв'язку, є основою для прийняття необхідних рішень.

2.2. Види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень та обміну інформацією

На сучасному етапі розвитку суспільства визначальною є роль інформування суспільства для діяльності правоохоронних органів, оскільки воно безпосередньо позначається на настроях громадян, рівні довіри до правоохоронних органів і всієї правоохоронної системи держави. Результатом профілактичної функції інформування має стати зменшення кількості правопорушень. Своєю чергою для здійснення ефективної профілактичної діяльності з попередження правопорушень має бути налагоджено співпрацю всередині органів і підрозділів, що здійснюють правоохоронну діяльність. Одним з найважливіших органів, що сприяє такій взаємодії, є інформаційні служби МВС України.

Поняття «взаємодія» ґрунтовно висвітлено в науковій літературі: його розглядають як одну з філософських категорій, сутність управління, метод співпраці та зв'язок між об'єктами в управлінні, а також як соціальну та психологічну категорію.

Учені В. Резвих та І. Складов взаємодією вважають спільну чи погоджену за метою, місцем і часом діяльність різних державних органів, громадських організацій, що виконують яке-небудь спільне завдання [171, с. 55].

На думку Т. Маркелова, взаємодія – це багатоаспектне поняття, що охоплює спілкування, зв'язок і взаємодопомогу у виконанні спільних завдань [94, с. 34].

Взаємодія в правоохоронних органах, зазначає В. Шванков, – це ділове співробітництво на підставі взаємодопомоги частин й елементів системи з метою найефективнішого виконання завдань [207, с. 10].

На думку К. Єрмакова, взаємодія в правоохоронних органах – це така, що ґрунтується на законах і підзаконних актах, погоджена за метою, місцем і часом діяльності різних ланок системи МВС [56, с. 4].

У своєму дослідженні В. Костюк розглядає взаємодію не тільки державних органів, громадян, а й інших суб'єктів (наприклад, іноземців, осіб без громадянства), відносини яких так само регулюються відповідними соціальними та правовими засобами. Він вважає за доцільне в цьому випадку застосовувати ширше поняття відповідного суб'єкта відносин – замість поняття «громадяни» вживати термін «люди» [73, с. 41].

На думку В. Афанасьєва, в управлінні соціальними явищами беруть участь майже всі органи держави в межах своєї компетенції. Розглядати їхню діяльність з позицій системного підходу в частині узгодження зусиль з профілактики правопорушень і виходом на масове охоплення населення неможливо, тому що в цій сфері боротьби з правопорушеннями вони не діють як єдина система, складова суб'єкта управління суспільними процесами. Це не стосується правоохоронних органів, діяльність яких є системною, передбачає єдиний управлінський вплив з боку керівництва вищих органів, координується за окремими напрямками різними спеціальними суб'єктами, зокрема інформаційними службами МВС України [9, с. 48].

Процес взаємодії, визначає А. Пилипко, – це прогнозування, планування, організація, комплектація кадрами, мотивація і контроль. У процесі досягнення результату до й після прогнозування, планування, організації, комплектації кадрами, мотивації та контролю відбуваються аналіз й оцінювання управлінської ситуації, а після стадії контролю – узагальнення реалізованих етапів управлінської діяльності, оцінювання нової (результативної) ситуації [125, с. 118].

На переконання С. Петкова, внутрішньо- й зовнішньоорганізаційні форми взаємодії мають бути регламентовані законодавчими та внутрішньовідомчими нормативними актами – передусім чіткими

посадовими інструкціями, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності державних органів [124, с. 79].

Взаємодія інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією полягає в спільній, узгодженій за часом, місцем та заходами діяльності органів і підрозділів МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо розроблення єдиної правової позиції щодо фактів та подій, у розв'язанні яких беруть участь зазначені учасники.

З-поміж особливостей аналізованої взаємодії слід виокремити такі: 1) правова регламентація цієї діяльності; 2) узгоджена діяльність; 3) наявність декількох суб'єктів спільної діяльності; 4) сприяння та поєднання зусиль усіх учасників такої взаємодії з метою максимального використання можливостей таких суб'єктів для оприлюднення достовірної, об'єктивної та своєчасної інформації про результати діяльності всіх суб'єктів; 5) уникнення можливостей некоректного подання інформації, що може завдати шкоди як виконанню покладених на відповідні органи завдань, так й іміджу відповідних структур.

З перших днів існування інформаційні служби МВС України стали своєрідною з'єднувальною ланкою між правоохоронними органами та громадськістю для забезпечення оперативного інформування громадськості щодо стану правопорядку в державі, заходів поліції стосовно його зміцнення, підвищення рівня правової свідомості громадян, чим зробили вагомий внесок не тільки в поліпшення іміджу, а й у профілактику правопорушень.

Сьогодні перед МВС України стоїть завдання щодо створення якісно нової української поліції, яка відповідала б сучасним світовим стандартам. Саме тому правоохоронці розробляють і вносять невідкладні зміни в стратегію протидії правопорушенням, що спрямовані на вдосконалення її форм і методів. Триває пошук нових форм і методів взаємодії з громадськістю та залучення її до охорони публічного порядку,

профілактичної роботи. Партнерські відносини між поліцією та населенням одержали новий імпульс до розвитку.

Основним методом діяльності правоохоронців щодо забезпечення публічного порядку є метод переконання. Суть його полягає у впливі на свідомість і поведінку людей з метою формування в них правильних переконань, усвідомлення необхідності добровільно й сумлінно виконувати вимоги закону та інших правових норм, а зміст становить комплекс різноманітних конкретних заходів і засобів такого впливу [17, с. 4].

Розглядаючи питання забезпечення публічного порядку, В. Власюк зауважив, що в практичній діяльності поліції метод переконання реалізується в різних формах: а) правове виховання; б) постійне інформування населення про стан протидії правопорушенням; в) агітаційно-роз'яснювальна робота серед населення; г) критика антигромадських виявів; д) застосування заходів заохочення; е) робота з правопорушниками, особами з так званих груп ризику; ж) поширення та популяризація передового досвіду в боротьбі з порушеннями публічного порядку тощо [35, с. 20].

Увагу зосереджено на обміні інформацією профілактичної діяльності підрозділів правоохоронних органів з інформаційними службами МВС України в процесі взаємодії з населенням і ЗМІ. Взаємодією вважають узгодженість дій правоохоронних органів у протидії правопорушенням за метою, часом, місцем проведення та програмою відповідно до компетенції кожного із цих органів у реалізації спільних завдань щодо боротьби з правопорушеннями в умовах їхнього функціонального зв'язку.

На думку В. Регульського, координація та взаємодія забезпечують насамперед комплексний підхід до вирішення важливих питань – пропаганди й роз'яснення населенню через ЗМІ ситуації, що склалася [170, с. 22].

Керівники служб, констатує А. Харламов, виступають у пресі, на радіо, телебаченні. Щоб протистояти правопорушенням, потрібні підтримка народу, зацікавленість усієї громадськості, необхідний органічний комплекс змобілізованих дій [201, с. 7].

Науковець А. Долгова акцентує на важливих зусиллях щодо розвінчання ідеології та психології злочинності, забезпечення розуміння населенням того, що без його активної підтримки не може бути успіхів у протидії злочинності [117, с. 269].

План боротьби зі злочинністю охоплює також питання співробітництва поліцейських служб із місцевими органами влади й громадськістю. Ці плани передбачають обмін інформацією, вони можуть бути використані для коригування та доповнення завдань з протидії злочинності на всіх рівнях. Зазначене зумовлює необхідність активізації профілактики правопорушень, оновлення її форм і методів відповідно до нових соціально-економічних умов у країні. Профілактика правопорушень має відбуватися шляхом узгодженого й координованого здійснення комплексу заходів, передбачених відповідною комплексною програмою. Її дієвості може бути досягнуто шляхом здійснення комплексу різноманітних заходів, що реалізують протягом тривалого часу широке коло державних і недержавних органів, установ й організацій [116, с. 11].

Основна мета взаємодії – сприяти погодженню дій служб, підрозділів правоохоронних органів щодо зменшення кількості правопорушень і зміцнення законності на території адміністративних одиниць. Для цього необхідно вирішити низку завдань, які є загальними для всіх органів, що беруть участь у координації, і впливають із законів України, указів Президента, постанов Уряду України, наказів, розпоряджень МВС України та рішень його Колегії.

На нашу думку, до таких завдань слід віднести:

- підвищення рівня гласності з метою зміцнення авторитету правоохоронних органів, їхньої репутації;

- об'єднання зусиль підрозділів поліції, усунення їх роз'єднаності в боротьбі з правопорушеннями з використанням ЗМІ;

– подолання розосередженості сил у діяльності правоохоронних органів щодо попередження правопорушень і забезпечення її конкретності [23].

Ми поділяємо позицію Т. Мельничук, яка вважає, що в правоохоронних органах для зв'язку з населенням і ЗМІ необхідно спеціально добирати кадри й навчати їх за спеціальною програмою. Особа, якій доручено таку роботу, повинна мати такі риси: уміти привернути до себе людей; добре орієнтуватися в юридичних аспектах діяльності правоохоронних органів й одночасно знати хоча б загальну специфіку роботи ЗМІ; мати схильність до журналістської роботи, а найголовніше – нестандартність мислення, аналітичний склад розуму. У службах і підрозділах таких спеціалістів недостатньо, що є додатковим доказом на користь координації діяльності підрозділів поліції з інформаційними службами МВС України. Результатом розв'язання цих та інших проблем має стати здатність інформаційних підрозділів виконувати найширший спектр завдань, пов'язаних із конструктивним впливом на громадську думку про роботу поліції, зростання рівня довіри населення до правоохоронних органів, підвищення престижності поліцейської служби [99, с. 244].

На інформаційні служби МВС України покладено контрольну функцію. У зв'язку із цим у сучасних умовах вагомим стає значення їхньої діяльності як серед населення, у ЗМІ, так і в службах та підрозділах правоохоронних органів. Крім цього, координаційна діяльність інформаційних служб МВС України сприяє зміцненню законності і безпосередньо в правоохоронних органах, оскільки розширюються можливості для одержання інформації про її стан від третіх осіб і впливати на нього.

Координаційна діяльність інформаційних служб МВС України під час обміну інформацією буде успішною за умови дотримання відповідних організаційних принципів, основними з яких є:

- централізоване керівництво координаційною діяльністю як частиною діяльності в протидії правопорушенням;
- узгодженість дій для досягнення мети й завдань з протидії правопорушенням, спільним для всіх цих органів;
- ініціативність кожного органу у порушенні питань для спільного обговорення та розв'язання;
- рівність усіх учасників в обговоренні й наданні пропозицій для розроблення рекомендацій;
- самостійність кожного органу в реалізації прийнятих рекомендацій;
- невтручання одних органів у виняткову компетенцію інших;
- суворе дотримання законності в здійсненні узгоджених заходів.

Організація координаційної діяльності на підставі перелічених принципів надасть можливість виключити підміну одних органів іншими, буде сприяти активізації й підвищенню ефективності цієї діяльності.

До основних рис координаційної діяльності у сфері профілактики правопорушень й обміну інформацією, зазначає В. Трофименко, належать:

- право й обов'язок координаційного органу виявити ініціативу в питанні про узгодженість зусиль; обов'язок координованих органів – узяти участь в узгодженні;
- обов'язок координаційного органу створити, забезпечити організаційні умови узгодження (скликати, організувати обмін думками тощо); обов'язок координованих органів – використовувати ці умови та реалізувати всі необхідні дії для узгодження заходів, яких уживають;
- право й обов'язок координаційного органу контролювати перебіг виконання узгоджених заходів;
- обов'язок координованих органів – надавати необхідну інформацію [197, с. 114–115].

На нашу думку, умовами здійснення координаційної діяльності мають бути невтручання у специфічні функції, неприпустимість підміни координування оперативним управлінням, категоричне неприйняття виходу

за межі компетенції учасників зв'язку координування. Для правильного налагодження координаційної діяльності важливе значення має визначення системи її головних, взаємозалежних компонентів, якими мають бути: зміст, організація, процедура, елементи, що належать до їхнього складу. Вони мають відображати найважливіші аспекти узгодженої діяльності, тому необхідно позначити елементи цих компонентів [32].

Визначальними елементами взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів з профілактики правопорушень та обміну інформацією є:

1. Визначення завдань узгодженої діяльності щодо боротьби з правопорушеннями. Вони передбачають стратегічні напрями діяльності та шляхи їх реалізації. На цьому етапі не ставлять мети щодо деталізації діяльності, її регламентації. Це процес формулювання загальних завдань. Тактичний аспект питання забезпечує конкретизацію процесу координації, визначену форму й наповнює її конкретним змістом. Цей аспект регламентують різноманітні програми, накази МВС України, розпорядження тощо. Структура взаємодії може бути різноманітною, однак найчастіше використовують взаємодію на двосторонній та багатосторонній засадах. Ця схема взаємодії не є вичерпною і залежно від конкретних обставин може видозмінюватися шляхом додання окремих елементів (наприклад, громадських організацій) [34].

Із цим аспектом змісту тісно пов'язані такі елементи організації, як:

- аналіз інформації про стан правопорушень, наявної в правоохоронних органах;
- вибір напрямів і форм координації дій служб та підрозділів;
- розроблення заходів для посилення боротьби з правопорушеннями;
- визначення відповідальних виконавців і термінів виконання заходів.

Такі взаємозалежні елементи визначають послідовність і змістовність роботи, її конкретне втілення в напрямках, формах.

2. Планування узгодженої діяльності погоджується з елементами процедури координації:

- порядок підготовки пропозицій для планування;
- процес розроблення планів узгоджених заходів;
- визначення характеру заходів;
- контроль і перевірка результативності окремих заходів;
- визначення ефективності узгодженої діяльності щодо боротьби з правопорушеннями.

На цій підставі визначають алгоритм діяльності всіх учасників: черговість і персоналізацію планування, механізм реалізації, послідовність та порядок виконання запланованих заходів, дієвий контроль і критерії оцінювання кінцевих результатів

Основні напрями координаційної діяльності інформаційних служб МВС України під час обміну інформацією безпосередньо залежать від поставлених завдань. У своїй праці Л. Гуда розглядає напрями взаємодії інформаційних служб системи МВС з підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією. Такими напрямками можуть бути:

- боротьба з правопорушеннями на території адміністративних одиниць (район, область тощо). Це доцільно в тих випадках, коли структура правопорушень не має істотних коливань і територіально вони розподілені майже рівномірно;
- боротьба з правопорушеннями в окремих населених пунктах (промислове місто, обласний центр, селище). Ідеться про такі пункти, де правопорушення стали поширеними;
- боротьба з окремими видами правопорушень, що стали поширеними в певний період (сезонні правопорушення, за спрямованістю тощо.). Цей напрям може бути поєднаним із попередніми, якщо результати аналізу засвідчують поширення цих правопорушень у цих населених пунктах;
- боротьба з правопорушеннями окремих категорій населення, що найчастіше вчиняють правопорушення (зокрема, осіб, які ведуть

антигромадський спосіб життя, посадових осіб, неповнолітніх). Цей напрям у разі необхідності також може поєднуватися з попередніми;

- боротьба з правопорушеннями на підприємствах окремих галузей господарства, видів підприємницької діяльності (наприклад, торгівлі, споживчої кооперації тощо). Цей напрям обирають у тих випадках, коли аналіз інформації засвідчив поширеність правопорушень у певній галузі;

- боротьба з правопорушеннями на окремих великих об'єктах (заводах, фабриках, установах, організаціях тощо), де вчинено значну кількість правопорушень [47, с. 125].

Для забезпечення ефективності діяльності доцільно було б визначити відповідальну особу для збирання та аналізу інформації, яка надходить у повсякденній роботі, після чого надавати її керівникам.

На шляху виконання завдань щодо боротьби з правопорушеннями слід розрізняти зовнішню та внутрішню комунікацію. Першу визначають як комунікацію із соціальним оточенням, що перебуває поза суб'єктом комунікації (соціального інституту, у нашому випадку – правоохоронних органів). Це поняття охоплює інструктаж, навчання, інформацію, суспільні відносини й рекламу (пропаганду). Інформацію розглядають у трьох вимірах: як надбання громадськості, як сервіс і як нормативно-правовий інструмент. Загалом усе зазначене містить і внутрішня комунікація. Крім того, до них можна додати зв'язок із громадськістю та менеджмент методом переговорів і присутності. Основна мета внутрішньої комунікації – створення серед працівників, підрозділів умов для реалізації мети й політики, яку провадять правоохоронні органи.

Під час обміну інформацією у здійсненні ефективної профілактичної роботи в процесі взаємодії з іншими підрозділами інформаційним службам МВС України доцільно використовувати такі інструменти:

- спостереження за виконанням кримінального й адміністративного законодавства шляхом участі в інспектуваннях, несенні служби в складах

оперативних груп, спостереженні під час здійснення оперативно-слідчих і судових процедур;

– фінансові стимули для заохочення законослухняної поведінки, активної позиції громадян у процесі розкриття злочинів, активу громадських та інших організацій і закладів, що надають допомогу в правовій пропаганді;

– соціальні інструменти, зокрема комунікація, для покладення на цільові групи обов'язку нести відповідальність за дотримання законодавства України (оперативно-слідчі, судово-процесуальні, морально-психологічні тощо). Зрозуміло, що зазначені інструменти функціонують дієвіше, якщо про їх сутність (зміст) своєчасно та правильно інформувати відповідні групи профілактичного впливу (об'єкти й суб'єкти) [99, с. 244].

Інформаційна комунікація може допомогти вдосконалити знання, підвищити рівень свідомості, змінити ставлення або поведінку. Наприклад, усебічно продумана, наполеглива інформаційна кампанія може роз'яснити, що кожен громадянин відповідає за вчинені правопорушення за принципом: «Незнання закону не звільняє від відповідальності», також може створювати належне підґрунтя для здійснення правоохоронної політики.

Як один з компонентів комунікації навчання може стимулювати цей процес і допомогти різноманітним верствам населення усвідомити необхідність нетерпимості до правопорушень як явища та правопорушників. Якщо за мету обирають зміну ставлення або поведінки (як суб'єктів, так й об'єктів), то використання методів комунікації поруч з іншими інструментами правоохоронної політики підвищує можливість успіху.

Розглядаючи види й форми взаємодії інформаційних служб МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією, О. Мітчук розділяє її на два основні види.

Перший – попередження правопорушень шляхом здійснення комплексу загальних заходів, що є складовою системи заходів ідеологічної роботи (правова пропаганда, виявлення причин та умов учинення правопорушень тощо). Працівники інформаційних служб МВС України,

беручи за основу конкретні випадки вчинення правопорушень, організовують виступи особового складу правоохоронних органів перед населенням, надаючи організаційну, теоретичну, методичну та практичну допомогу.

Другий – безпосереднє запобігання правопорушенням, яке становить активне здійснення заходів, спрямованих на недопущення конкретного правопорушення з боку відомих поліції осіб (оголошення на телебаченні про злочинців, можливі правопорушення, рекомендації, як уникнути протиправних посягань тощо) [103, с. 215].

З метою профілактики правопорушень, зазначає О. Подаряща, працівники інформаційних служб МВС України повинні ширше використовувати потенціал, який надає координація діяльності правоохоронних підрозділів у взаємодії з громадськістю, трудовими колективами, ЗМІ. Наприклад, можливе спільне виконання профілактичної роботи слідчими й інформаційними службами МВС України непроцесуальним шляхом. У кожній резонансній справі виявляють причини вчинення злочину, умови, що сприяють цьому. Важливим етапом є внесення подання про необхідність усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів, тій організації, підприємству, де вчинено злочин або працівник якого став злочинцем. На широкій участі слідчих необхідно акцентувати увагу працівникам інформаційних служб тоді, коли вони організовують спеціальні сторінки в пресі, рубрики на телебаченні та радіо типу «Запитання – відповіді». Потрібно максимально використовувати досвід і знання слідчих для надання юридичних порад, коментування статей законодавства, підготовки тематичних рубрик про засоби вчинення злочинів, рекомендацій для громадян щодо уникнення злочинних нападів тощо. У будь-якому разі слід ураховувати, що питання участі громадськості в профілактиці правопорушень у цьому дослідженні не пов'язується з питанням про процесуальну діяльність і процесуальні відносини [129].

Процес комунікації як основа координаційної діяльності інформаційних служб МВС України є циклічним і передбачає такі основні

стадії: ідентифікація питання (вивчення, аналіз, ухвалення рішення), формування політики (поведінки). Проаналізуємо ці етапи детальніше.

Під час ідентифікації правоохоронних проблем роль комунікації зводиться до постановки питання охорони публічного порядку. Уже на цій стадії важливу роль відіграють громадські організації, які безпосередньо пов'язані з охороною порядку, а також ті, що за своїм змістом безпосередньо не пов'язані із цією діяльністю, різноманітні установи й організації як державні, так і недержавні.

Під час реалізації правоохоронної політики, безперечно, необхідно прислухатися до громадської думки, тому що в такий спосіб оперативно виявляються проблеми й виокремлюються спеціальні питання, що позначаються на поведінці цільових груп і правоохоронній політиці загалом. На цій стадії комунікація це спілкування працівників інформаційних служб МВС України, служб і підрозділів правоохоронних органів з лідерами організацій, які формують громадську думку, де їх увагу зосереджують на питаннях, що потребують негайного вирішення, мобілізації підтримки й визначенні актуальних тем для обговорення. Це можуть бути регулярні зустрічі з лідерами політичних партій, громадських рухів, організацій з метою зближення позицій щодо питань правоохоронної діяльності, формування спільних підходів до розв'язання проблем боротьби з правопорушеннями, зміцнення ділових зв'язків з державними організаціями та підприємствами для розроблення спільних (комплексних) програм боротьби з правопорушеннями, використання можливостей ЗМІ (тематичні плани популяризації законодавства й пропаганди діяльності правоохоронних органів тощо).

Методи комунікації інформаційних служб МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією розглядає О. Прижбило [137].

Перший метод – це періодичне вивчення громадської думки. Результати діяльності правоохоронних органів оцінюють з огляду на думку

населення, здійснюють постійний аналіз ЗМІ щодо змісту повідомлень. Ця робота має два головні напрями: 1) аналіз змісту повідомлень ЗМІ має значення для обрання тактики і стратегії в подальших відносинах з окремими журналістами та ЗМІ загалом; 2) інформаційні служби МВС України щодня, у межах періодичних видань, відстежують і враховують критичні матеріали щодо діяльності правоохоронних органів. Найвідчутніший профілактичний ефект від таких виступів наявний тоді, коли вони мають узагальнювальний характер, орієнтують на усунення типових криміногенних факторів.

Відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію», правоохоронні органи повинні інформувати трудові колективи, громадські організації, населення про свою діяльність, стан публічного порядку й заходи для його зміцнення. Важливим напрямом цієї роботи є організація та проведення виступів працівників поліції в трудових колективах підприємств, установ, організацій та за місцем проживання громадян. У кожному конкретному органі або підрозділі повинен бути графік таких виступів керівного складу й інших працівників. Перевагу під час планування таких зустрічей слід надавати передусім підприємствам, установам й організаціям, що потребують підвищеної уваги з боку правоохоронних органів. Під час підготовки зустрічі бажано шляхом анкетування з'ясувати думку членів трудового колективу. Для тих, хто виступає в трудових колективах або перед населенням, обов'язково готують тези з інформацією про стан публічного порядку в регіоні та заходи щодо його поліпшення з конкретними прикладами розкриття і розслідування злочинів, рекомендаціями громадянам стосовно того, як поводитися в екстремальних ситуаціях, роз'ясненням положень чинного законодавства тощо. Критичні зауваження на адресу правоохоронних органів і пропозиції щодо поліпшення їхньої діяльності, висловлені під час зустрічей, обов'язково фіксують для подальшого вивчення та відповідного реагування. За результатами зустрічей готують відповідні матеріали для ЗМІ.

Другий метод – це періодичне проведення брифінгів, інтерв'ю, зустрічей із групами за інтересами та ЗМІ. Брифінг або пресконференція – ефективна форма взаємодії зі ЗМІ, що надає можливість охопити максимальну кількість видань, редакцій, телебачення тощо. План проведення брифінгів розробляють щоквартально, його затверджує керівництво управління або відділу. Необхідність проведення брифінгів з певної теми попередньо погоджують з керівництвом відповідної служби. Проводять брифінги щомісяця. До участі в брифінгу запрошують представників усіх регіональних видань, телебачення і радіо, власників центральних інформаційних агентств і ЗМІ. Для підвищення якості співпраці правоохоронних органів зі ЗМІ органам і підрозділам МВС України надано право акредитування журналістів при підрозділах МВС України [137, с. 288].

Ми поділяємо позицію С. Суботи, яка розглядає взаємодію інформаційних служб МВС України з іншими підрозділами МВС України щодо обміну інформацією. Під час формування політики щодо захисту законних прав й інтересів громадян від протиправних посягань комунікаційна діяльність інформаційних служб МВС України може сприяти підвищенню розуміння громадськістю проблем правоохоронної діяльності, забезпечити активну підтримку із цих питань. Ідеться про проблеми, які вже визнані органами державної влади актуальними, але які ще не мають реальних шляхів розв'язання через різноманітні обставини, брак усіх складових соціально-політичних обставин, технічних можливостей тощо. Цільовими групами в такому випадку є політики та громадські діячі, які мають вирішальний вплив на формування громадської думки та приймають відповідальні рішення. У цьому контексті важливе значення мають такі методи комунікації, як дослідження тріади «знання – соціальні відносини – практика» [187, с. 59].

Поширення інформації щодо подальших дій і є метою впровадження політики охорони законних прав та інтересів громадян, боротьби з правопорушеннями. Головне на цій стадії – донести до людей сутність

політики й необхідність, виправданість ужитих заходів. Комунікація в більшості випадків спрямована на спеціальні цільові групи. Методи комунікації на цьому етапі охоплюють: інформаційні кампанії; підготовку спеціальних інформаційних матеріалів; маркетинг і рекламу; підготовку відповідних інструкцій; навчання, консультації цільових груп (проходження курсів підвищення кваліфікації в Департаменті комунікації МВС України; проведення короткострокових семінарів-нарад із працівниками правоохоронних органів, на яких покладено функцію взаємодії з населенням і ЗМІ; підготовка працівників поліції для адаптації до роботи в нових соціальних умовах, робота з громадськими формуваннями тощо) [217].

Більшість дій комунікації мають бути ретельно спланованими. Тому доцільно продумати стратегію, яка містила б такі елементи: мета, цільові групи, повідомлення ЗМІ, організація. Слід ураховувати, що в процесі застосування принципів комунікації важливе значення мають три аспекти: посилена увага до виконання простих рішень; розширення набору інструментів у тих сферах правоохоронної політики, де реалізація завдань є складною; збалансоване розроблення та споживання.

Зазначені аспекти визначають умови, у яких цільові групи безпосередньо постають перед відповідальністю. Це означає перехід по вертикалі від регуляції до саморегуляції.

Сьогодні Національна поліція України шукає нові форми й засоби взаємодії та залучення громадськості до охорони публічного порядку та профілактичної роботи. Передбачені заходи надають можливість піднести на новий рівень партнерські стосунки між поліцією і населенням, налагодити ділове співробітництво між ними, створити організаційно-правову систему для активнішого залучення громадськості до охорони публічного порядку та профілактичної роботи, сприяють підвищенню авторитету працівників поліції та своєчасному інформуванню населення через ЗМІ про їхню діяльність.

Отже, на рівні теоретичного узагальнення розгляду видів і форм взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень та обміну інформацією можна дійти таких висновків.

З'ясовано види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією. Зміст такої взаємодії полягає в спільній, узгодженій за часом, місцем і заходами діяльності органів та підрозділів МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо розроблення єдиної правової позиції на факти та події, у розв'язанні яких брали участь зазначені учасники.

З-поміж особливостей аналізованої взаємодії слід виокремити такі:

- 1) правова регламентація цієї діяльності;
- 2) узгоджена діяльність;
- 3) наявність декількох суб'єктів спільної діяльності;
- 4) сприяння та поєднання зусиль усіх учасників такої взаємодії з метою максимального використання можливостей цих суб'єктів для оприлюднення достовірної, об'єктивної та своєчасної інформації про результати діяльності всіх суб'єктів;
- 5) уникнення можливостей некоректного висвітлення інформації, що може завдати шкоди як виконанню покладених на відповідні органи завдань, так й іміджу відповідних структур.

Діяльність правоохоронних органів щодо обміну інформацією не може бути ефективною без налагодження тісної взаємодії між різними підрозділами цих органів, яку здійснюють зокрема й інформаційні служби системи МВС України.

Взаємодією слід вважати узгодженість дій правоохоронних органів у протидії правопорушенням за метою, часом, місцем проведення та програмою відповідно до компетенції кожного із цих органів у реалізації спільних завдань щодо боротьби з правопорушеннями в умовах їхнього функціонального зв'язку.

2.3. Особливості взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними та недержавними ЗМІ

З метою належного забезпечення публічного порядку важливо організувати цілеспрямовану профілактичну роботу інформаційних служб МВС України через ЗМІ. Необхідно щоб вони забезпечували не тільки пропаганду правових знань серед населення, а й систематично висвітлювали досвід правоохоронних органів і громадських організацій у проведенні загальної та індивідуальної профілактики, а також здійснювали найефективніші й дієві форми та методи цієї роботи [89, с. 79].

Окреслене питання частково висвітлено в працях І. Арістової, О. Бандурки, Є. Додіна, І. Казанчук, О. Скакун та ін. У правоохоронній сфері ЗМІ здійснюють державний і громадський контроль за роботою правоохоронних органів, здатні впливати на поліпшення правозастосовної діяльності. Тому доцільно розглянути найпоширеніші визначення поняття «засоби масової інформації».

Дослідниця Н. Кушакова-Костицька зазначає, що поняття «право на інформацію» стали вживати в другій половині ХХ ст. після появи кібернетики, інформатики, нових наукових дисциплін та сучасних масмедіа – радіомовлення, телебачення, комп'ютерних мереж передання даних. Право на інформацію за змістом принципово не відрізняється від права на свободу слова, його можна розглядати як сучасне усвідомлення свободи слова та самовираження [80, с. 129–130].

Як систему організацій з відображення різноманітності суспільних процесів і навколишнього середовища, що створюють, обробляють, доводять до масового споживача інформацію, визначає ЗМІ А. Письменицький [126, с. 22].

Юридична енциклопедія тлумачить ЗМІ як матеріальні й інші інформаційні носії інформації, органи та організації, зареєстровані у встановленому законом порядку, що забезпечують публічне поширення

друкованої та аудіовізуальної інформації. Соціологи визначають ЗМІ як соціальний інститут зі збирання, обробки, поширення інформації в масовому масштабі та як соціальний інститут виробництва і поширення інформації за допомогою технічних засобів на визначену чисельно аудиторію [182, с. 382].

Водночас О. Кравчук стверджує, що ЗМІ – це юридичні особи, які здійснюють соціально-комунікативну діяльність на підставі державної реєстрації з метою виробництва, зберігання та публічного поширення інформації [75, с. 125].

Аналізуючи законодавство України, яке регулює діяльність ЗМІ, В. Сальникова зазначає, що юридичного визначення поняття ЗМІ немає. Традиційно до їх системи включають газети, журнали, телебачення, радіомовлення, інформаційні агентства [118, с. 176].

Загальний правовий статус ЗМІ визначається їх приналежністю до юридичних осіб та врегульований Конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року, Декларацією про основні принципи, які стосуються вкладу ЗМІ у поширення миру і міжнародного взаєморозуміння в розвиток прав людини і боротьбу проти расизму й апартеїду та підбурювання до війни, 1978 року; Конституцією України; законами України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», Цивільним кодексом (ЦК) України, КК України, КУпАП.

Головним завданням щодо ефективного регулювання взаємодії ЗМІ й інших суб'єктів управлінської діяльності, зокрема поліції, В. Власюк вважає

вдосконалення механізму забезпечення та реалізації прав і свобод ЗМІ [35, с. 368].

Планування взаємодії пропонуємо тлумачити як діяльність, що спрямована на визначення шляхів налагодження відносин між інформаційними службами системи МВС із державними та недержавними ЗМІ, визначення завдань такої взаємодії, а також встановлення послідовності й найдоцільніших термінів проведення спільних заходів і дій. Правильне планування взаємодії інформаційних служб системи МВС із ЗМІ надає можливості співпрацювати цілеспрямовано, у встановлені строки, забезпечуючи повноту й об'єктивність подання інформації та отриманням максимуму ефекту з якнайменшими затратами працівниками часу, сил і засобів працівниками інформаційних служб системи МВС.

Дані МВС України засвідчують поліпшення взаємодії правоохоронних органів із державними й недержавними ЗМІ, постійне посилення інтересу громадян до проблеми діяльності зазначених органів, передусім – боротьби зі злочинами. Так, лише на центральних телевізійних каналах виходять в ефір тематичні телепрограми Департаменту комунікації МВС України, систематично висвітлюють матеріали для тематичних телевізійних програм, причому кількість матеріалів із цих питань неухильно збільшується. Отже, не на шкоду кількісним показникам необхідно нарощувати якість у роботі з організації зв'язків правоохоронних органів і ЗМІ [51].

На нашу думку, основними формами взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними й недержавними масмедіа є:

- взаємодія з редакційними колективами інформаційних агентств і друкованих періодичних видань з метою їх залучення до висвітлення заходів Міністерства, спрямованих на зміцнення законності й публічного порядку в державі, результатів діяльності зі злочинністю;
- підготовка та надання ЗМІ офіційних заяв, звернень, повідомлень, інтерв'ю, коментарів керівництва МВС України та його структурних

підрозділів, аналітичних і нарисових матеріалів про окремі підрозділи та працівників правоохоронних органів;

- здійснення фотозйомок заходів у МВС України та підготовка відповідних фоторепортажів для ЗМІ;

- взаємодія з редакційними колективами телерадіокомпаній з метою їх залучення до висвітлення заходів Міністерства, спрямованих на зміцнення законності та публічного порядку в державі, результатів діяльності в протидії злочинності, брифінгів, пресконференцій, круглих столів, «прямих ліній», творчих конкурсів тощо;

- організація та підготовка тематичних телерадіопрограм і відеоматеріалів про діяльність МВС України, їх вихід на центральних телеканалах;

- організація надходжень і розміщення на центральних та регіональних телерадіоканалах, у друкованих виданнях матеріалів щодо діяльності підрозділів МВС України в містах й областях, а також інші форми взаємодії [21].

Ми визначаємо взаємодію інформаційних служб системи МВС України з державними й недержавними ЗМІ у формі соціального партнерства як взаємокорисну діяльність двох суб'єктів, за якої на підставі сумісних дій виявляється можливість подолати соціальні проблеми. Прикладом такої форми взаємодії є створення МВС України спільно з громадськістю програм боротьби із злочинністю, програм підвищення іміджу поліції тощо.

Видається слушною думка І. Арістової про те, що вдосконалення управління МВС України інформаційною сферою суспільства потребує розроблення та реалізації певних механізмів, зокрема тих, що сприяють підвищенню авторитету правоохоронних органів України, зміцненню партнерських відносин між громадянами та правоохоронними органами України [7, с. 24].

На нашу думку, основою соціального партнерства є:

- заінтересованість кожного із суб'єктів взаємодії в пошуку шляхів послаблення гостроти соціально-правових проблем;
- об'єднання зусиль і можливостей кожної зі сторін у подоланні важливих проблем, розв'язання яких окремо одна від одної є неефективним;
- конструктивне співробітництво між сторонами в урегулюванні спірних питань;
- прагнення до пошуку реалістичних варіантів подолання проблемних ситуацій, а не до імітації такого пошуку;
- децентралізація прийняття рішень у сфері соціально значущих проблем, запровадження практики суспільних консультацій.

Вважаємо, що соціальне партнерство як форма взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними та недержавними ЗМІ є актуальною в умовах сьогодення. Привабливою в організаційному аспекті рисою соціального партнерства є тривалість. Її досягають завдяки намірам партнерів (суб'єктів) взаємодіяти безперервно й стабільно. Системність у відносинах соціального партнерства гарантована встановленням між партнерами прямого діалогу як засобу взаємодії. В ідеальних умовах соціальне партнерство є конструктивною взаємодією організацій двох основних сфер соціальної взаємодії (влади, громадян) для розв'язання соціальних проблем.

Тому взаємодію правоохоронних органів та їхніх інформаційних служб, державних і недержавних ЗМІ на функціональному рівні доцільно розглянути методом накладення їхніх функцій.

1. Інформаційна функція. Інформування населення про стан публічного порядку, проблеми, заходи профілактики правопорушень і боротьби з правопорушеннями тощо. У ЗМІ правоохоронні органи одержують інформацію про громадську думку з питань їхньої діяльності, стан нормативного регулювання, рівня правосвідомості, правової культури.

2. Виховна, нормативно-ціннісна функції. Виховання громадян у дусі солідарності із законом, переконаності в необхідності, корисності та

справедливості точного й неухильного дотримання і виконання правових приписів. Водночас ЗМІ також впливають на виховання працівників правоохоронних органів.

3. Профілактична, регулятивна функції. Ужиття заходів з попередження правопорушень, аналіз причин та умов, що сприяють їх учиненню, залучення громадян до участі в цій роботі, а також до діяльності з припинення та розкриття злочинів.

4. Охоронна функція. Повідомлення ЗМІ про конкретні факти вчинення злочинів можуть використовувати як привід для порушення кримінальної справи тощо.

5. Освітня, соціально-правова функції. Роз'яснення питань діяльності правоохоронних органів, консультації, інформування про зміни в законодавстві, отримання через ЗМІ даних про правові проблеми тощо [205].

Розглядаючи питання взаємодії державних і недержавних ЗМІ та правоохоронних органів, О. Шевчук зазначає, що така взаємодія на правовому рівні полягає в тому, що працівники правоохоронних органів через ЗМІ можуть висловлювати пропозиції з удосконалення правового регулювання суспільних відносин. Взаємодія інформаційних служб МВС України і ЗМІ відбувається на підставі відповідних правових актів, а відносини між ними на комунікативному рівні пов'язані передусім з рухом інформації. Серед міжнародних документів з розвитку інформаційних відносин та інформаційних прав людини визначальною є Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, якою задекларовано, що кожному й будь-де має бути забезпечено можливість участі в процесі розбудови Глобального інформаційного суспільства, і країни світу мають прийняти послідовні національні стратегії розвитку інформаційних технологій [208, с. 85–93].

Висвітлюючи питання взаємодії інформаційних служб МВС України й державних і недержавних ЗМІ, Т. Мельничук стверджує, що є внутрішні та зовнішні інформаційні потоки, які функціонують каналами прямих і

зворотних зв'язків. До внутрішніх належить інформація, яка циркулює в межах системи правоохоронних органів і відображає ситуацію в ній. Дані цієї групи характеризують сили й засоби правоохоронних органів, їх розташування та ефективність використання, кадрове, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення тощо. Ефективність профілактики правопорушень, що здійснюють ЗМІ, безпосередньо залежить від ідеологічних, політичних, економічних та інших чинників, що позначаються на світогляді й поведінці людей. Рівень правових потреб особистості зумовлений освітою, віком, кваліфікацією, умовами праці, правовим досвідом. Зазначене необхідно враховувати під час висвітлення правової інформації. Саме тому діяльність інформаційних служб МВС України не може бути ефективною без вивчення та врахування інформації про структуру населення, його вікові показники, освітній рівень, міграційні процеси тощо, тобто без зовнішньої інформації. За змістом цю інформацію можна поділити на державно-політичну, нормативно-правову, соціально-демографічну, економічну, соціально-психологічну, наукову. До зовнішніх інформаційних зв'язків належать такі: інформаційна взаємодія з населенням, громадськими організаціями; обмін інформацією з державними, зокрема правоохоронними, органами [99, с. 244].

Обмін інформацією з населенням, державними, громадськими організаціями двосторонній. Правоохоронні органи отримують від них попередню інформацію про об'єкти зовнішніх впливів, стан і зміну середовища функціонування, оцінку громадянами діяльності правоохоронних органів, окремих акцій тощо. Водночас громадянам, представникам державних, громадських організацій передають інформацію, спрямовану на ініціювання та підтримку процесів, які сприяють боротьбі зі злочинністю, охороні публічного порядку.

Зовнішні інформаційні зв'язки можуть бути прямими й опосередкованими, зокрема через ЗМІ. Засоби масової комунікації як комунікативний компонент є ланкою, що пов'язує інституційні елементи

політичної системи, забезпечує діалог між владою та громадськістю, різними верствами суспільства. Висвітлення в ЗМІ діяльності правоохоронних органів сприяє оздоровленню етичного клімату в країні, попередженню зловживань і порушень законності, забезпечує інформування населення з питань боротьби з правопорушеннями, формує об'єктивну громадську думку про роботу поліції.

Таким чином, можна виокремити два основні рівні взаємодії інформаційних служб МВС України й державних і недержавних ЗМІ:

– зовнішній (правове виховання населення, формування громадської думки, інформування громадян з питань діяльності правоохоронних органів тощо) і внутрішній (формування особистісних рис працівників правоохоронних органів і журналістів).

На зовнішньому рівні доцільно визначити такі напрями:

1. Інформування та освіта населення (про чинне законодавство, передусім нове; про стан охорони публічного порядку та боротьби з правопорушеннями; про діяльність правоохоронних органів; роз'яснення нормативних актів; спростування чуток, що не відповідають дійсності, дезінформації тощо).

2. Виховання громадян (поваги й солідарності з правовими приписами; усвідомлення необхідності суворого дотримання норм права; сприятливого середовища функціонування правоохоронних органів; соціально-правової активності).

3. Вираження громадської думки (збір інформації про позиції громадян з правових питань; аналіз інформації; опублікування інформації).

4. Правоохоронна діяльність (участь у профілактиці злочинів та інших правопорушень; отримання і публікація даних про вчинені й розкриті злочини, ті, які готують, залучення громадян до участі в правоохоронній діяльності, сприяння розкриттю злочинів, розшуку злочинців, які переховуються; професійна орієнтація громадян стосовно служби в правоохоронних органах).

У внутрішній сфері існують такі самі напрями, але стосовно працівників правоохоронних органів і журналістів. Серед них слід виокремити такі:

- 1) тлумачення законодавства, пов'язаного з професійною діяльністю;
- 2) професійна підготовка (професійні практикуми);
- 3) порушення та обговорення проблем діяльності правоохоронних органів і ЗМІ для привернення уваги влади й громадськості;
- 4) виконання службових завдань [28, с. 186].

Реалізація цих напрямів, утілення правових норм, що регулюють діяльність і взаємодію правоохоронних органів з державними й недержавними ЗМІ, визначили організаційно-правові форми, засади. Однак слід урахувати, що основну роль з координування в організації взаємодії виконують інформаційні служби МВС України.

Для компетентного інформування населення щодо проблем й особливостей правоохоронної діяльності при Департаменті комунікації МВС України акредитуються журналісти, які висвітлюють правові теми.

З метою забезпечення безперешкодної діяльності ЗМІ, доступу журналістів до інформації щодо діяльності МВС України підрозділи комунікації за 2019 рік провели 156 брифінгів і пресконференцій за участю керівництва МВС України та Національної поліції. Відділи комунікації в областях організували та провели 3011 зазначених заходів [52].

За 2019 рік у центральних ЗМІ вийшло 1245 інтерв'ю та коментарів керівництва МВС України та Національної поліції. В обласних і центральних ЗМІ вийшло 18 835 виступів керівництва ГУНП в областях. Загалом упродовж звітної періоду в центральних ЗМІ вийшло 33 550 матеріалів про результати роботи Національної поліції. З них на каналах телебачення – 11 835 матеріалів. На сторінках друкованих видань – 8543 матеріали. В інтернет-виданнях – 6537 матеріалів. На хвилях радіо – 6636 повідомлень. На вебсайті МВС України розміщено 15 443 інформаційні повідомлення, статті,

нарис, актуальні коментарі й інші матеріали про діяльність органів внутрішніх справ [52].

За 2019 рік на вебсайтах ГУНП і МВС України розміщено 25 890 матеріалів про роботу Національної поліції, з яких 2384 – виступи керівництва обласних управлінь Національної поліції. Забезпечено систематичне надання відеоматеріалів для телепрограм на правоохоронну тематику центральних телеканалів, зокрема для телеканалу «ЧП-інфо», програм «Ситуація», «Служба розшуку дітей» (Перший національний канал), «Свідок», «Речовий доказ» (НТН), «Надзвичайні новини» (ICTV), «Територія закону» (5-й канал) тощо [52].

Працівники Департаменту комунікації МВС України й Управління комунікації Національної поліції України спільно з підрозділами комунікації Національної поліції в областях підготували 53 випуски власного телевізійного проєкту МВС України «Право на захист», який щотижня виходить на Першому національному телеканалі. Оперативно організовують коментарі керівництва МВС, провідних фахівців щодо резонансних тем і роботи поліції, які розміщують у радіопрограмах «Новини», «Резонанс» (УР-1), «Новини» (радіо «Ера», «Свобода», «Київ», «Взрослое радио», «BBC»). Створено власні сторінки МВС України в соціальних мережах (Facebook, Twitter, Google), які щоденно оновлюють. Також створено персональний блог Міністра внутрішніх справ України на інтернет-порталі «Укрінформ» [52].

Організовано висвітлення в ЗМІ «прямої лінії» Міністра внутрішніх справ України А. Авакова; відеоконференції Міністра внутрішніх справ України А. Авакова в КМУ й чотирьох телефонних ліній керівництва МВС України в КМУ (заступника Міністра внутрішніх справ А. Геращенка). Підрозділи комунікації в областях організували висвітлення в ЗМІ 386 прямих телефонних ліній за участю керівництва ГУ НП в областях і місті Києві [52].

Здійснюють щоденний моніторинг матеріалів у ЗМІ стосовно діяльності правоохоронних органів у центральній пресі (28 видань), інтернет-ресурсах (46 видань) і на телебаченні (12 телеканалів). Відповідні інформаційно-аналітичні огляди щоденно надають керівництву Міністерства, надсилають до структурних підрозділів МВС, ГУНП в регіонах. Забезпечено підготовку відповідних службових доручень щодо реагування на 35 критичних матеріалів про роботу правоохоронних органів [52].

Змістовний бік брифінгів і пресконференцій становлять можливості правоохоронних органів донести, а журналістів – отримати характеристику оперативної обстановки за минулий період, інформацію про заходи щодо зміцнення публічного порядку, повідомлення про результати попереднього розгляду справ, що мають суспільний відгук, оцінку дій працівників правоохоронних органів у конкретних ситуаціях.

Таким чином, інститут акредитації журналістів при Департаменті комунікації МВС України, крім доступу на офіційні пресконференції та брифінги, передбачає можливість отримати право на інформацію, яка пов'язана з діяльністю правоохоронних органів і міститься в їхніх обліках, а також на участь із працівниками правоохоронних органів у спільних рейдах з охорони публічного порядку.

Відомо, що журналісти одну й ту саму інформацію можуть подати по-різному. У зв'язку із цим набуває значущості така організаційна форма взаємодії інформаційних служб МВС України й державних і недержавних ЗМІ, як консультування. Необхідно створити постійні групи з професійних журналістів для забезпечення правдивого й об'єктивного висвітлення діяльності правоохоронних органів, формування позитивної громадської думки про їх роботу. Контактуючи з працівниками інформаційних служб МВС України, вони мали б змогу отримувати консультації стосовно діяльності правоохоронних органів.

Головне завдання громадських редакційних рад – розроблення та реалізація програм взаємодії, забезпечення нових підходів до використання

можливостей ЗМІ. Необхідно закріпити за ними відповідний статус як координаційно-методичного органу. По-перше, це надасть можливість залучити до співпраці досвідчених, небайдужих людей – представників різних галузей діяльності; по-друге, наявність відповідного кворуму дасть змогу розробляти науково обґрунтовані рекомендації щодо здійснення профілактичної, інформаційної, пропагандистської роботи правоохоронних органів як у ЗМІ, так і в трудових колективах; по-третє, рекомендації такого органу будуть зваженими, продуманими, ґрунтуватимуться на кваліфікованому аналізі, а отже, будуть прийнятними для практичного застосування.

У спільному дослідженні К. Ігошев та І. Шмаров зазначали, що, крім виконання спеціальних профілактичних заходів, органи МВС України здійснюють: інформаційне забезпечення профілактичних заходів, що проводять інші органи та громадські організації; взаємодію і взаємозв'язок з ними шляхом спільного планування та проведення профілактичних заходів, використання їхніх можливостей, створення для їхньої діяльності найсприятливіших умов і передумов; залучення широких верств населення до профілактичної діяльності тощо [77, с. 132].

Відповідно до вказівок МВС України й Департаменту комунікації МВС України, робота правоохоронних органів на рівні областей, міст і районів зі ЗМІ ґрунтується на договірних, планових засадах. Сторони взяли на себе низку зобов'язань з організації та проведення профілактичної роботи щодо попередження правопорушень, розкриття злочинів й охорони публічного порядку, використовуючи для цього можливості ЗМІ. Правоохоронним органам відведено обов'язковий обсяг ефірного мовлення для тематичних й інформаційних програм. Термінові повідомлення на кшталт «Увага, розшук», інші ситуації, що потребують оперативного втручання населення, передають в ефір у позачерговому порядку. Телерадіооб'єднання надають у розпорядження правоохоронних органів для підготовки телерадіопрограм свій творчий і технічний потенціал.

Водночас, відповідно до вимог законів України «Про інформацію», «Про державну підтримку ЗМІ та соціальний захист журналістів», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні», працівники правоохоронних органів несуть повну відповідальність за фактичний бік інформації, яку надають. З метою недопущення надходження в ефір інформації, що не підлягає розголошенню, і підвищення її якості всі матеріали, призначені для радіо і телебачення, візують керівники самостійних підрозділів, їх передають в інформаційні служби МВС України (працівникові, відповідальному за зв'язок із громадськістю та ЗМІ) для остаточної редакції, використання в програмах телебачення й радіо.

Планування такої діяльності Департамент комунікації МВС України здійснює у двох напрямках: шляхом надання пропозицій до плану заходів щодо взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ й населенням з пропаганди діяльності правоохоронних органів, профілактики правопорушень, популяризації законодавства; шляхом складання тематичного плану пропаганди законодавства, профілактики правопорушень і популяризації діяльності правоохоронних органів. Якщо в першому випадку йдеться про план роботи ГУНП області, району, у якому передбачають переважно організаційні заходи за участю управлінь і відділів правоохоронних органів, то в другому випадку складають докладніший план підготовки матеріалів і публікацій у ЗМІ всіх рівнів. Цей вид планування вирізняється обсягом, подробицями з певною часткою прогнозування. Якісний план неможливо скласти без кримінологічного аналізу та прогнозування ситуації, урахування спрямованості діяльності служб і ще низки елементів [51].

Здійснити таку роботу одному підрозділу інформаційних служб МВС України неможливо, тому ініціативу надання пропозицій надано галузевим службам, а аналіз, узагальнення й узгодження – покладено на Департамент комунікації МВС України. Тематичний план узгоджують з редакторами обласних ЗМІ, його затверджує начальник ГУНП області чи району, після

чого набуває обов'язкового характеру. Зазначені в ньому теми й терміни змінам не підлягають. Така практика надає можливість точніше будувати інформаційну та профілактичну діяльність правоохоронних органів у відповідних ЗМІ, брати участь працівникам інформаційних служб МВС України в плануванні роботи редакцій ЗМІ, безпосередньо впливати на їхню інформаційну політику. Крім того, ці заходи дають змогу інформувати керівництво правоохоронних органів про матеріали, що не вийшли друком (в ефір), які містять інформацію про порушення законності й інші відомості, що становлять інтерес для оперативної або слідчої роботи.

Гласність, зазначає О. Денисова, є обов'язковою стороною діяльності правоохоронних органів. У вузькому значенні гласність у слідчій роботі слід трактувати як інформування громадськості про перебіг і результати розслідування конкретних кримінальних проваджень. Тут працівники інформаційних служб МВС України постають перед протилежними думками, наприклад, пропозиціями про необхідність збереження абсолютної таємниці в процесі слідства або повної поінформованості про нього до судового розгляду справи. Висловлюючись за можливість публікацій матеріалів конкретних кримінальних проваджень, слід ураховувати вимоги до ЗМІ: висока моральність, компетентність, суворе дотримання професійної етики, безумовна достовірність інформації матеріалів слідства, яку надають журналістам у встановленому законом порядку [50, с. 170–172].

Отже, важливо вирішити питання про межі й особливості висвітлення перебігу розслідування конкретних кримінальних проваджень. Критеріями тут можуть бути такі вимоги: вони не повинні зачіпати питань доказовості вини конкретних осіб, що входять в орбіту розслідування справи. Дослідження доказів на досудовому слідстві є прерогативою органу розслідування. Некомпетентна оцінка обставин справи може на практиці призвести до спроби обвинувачення суб'єкта вчиненого злочину, буде суперечити принципу презумпції невинуватості.

Згідно зі ст. 62 Конституції України, ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину інакше, як за вироком суду. Саме тому відповідно до закону матеріали, підготовлені для ЗМІ, не повинні містити розпоряджень і рекомендацій про напрями й обсяги розслідування, оскільки в цьому випадку такі дії може бути розцінено як спробу втручання в розслідування [71].

На нашу думку, у зв'язку із цим неприпустимими є публікації матеріалів у ЗМІ з метою формування певної громадської думки у справі до її розгляду в суді. Водночас завжди допустиме інформування громадськості про факт злочину, обставини, а інформацію про осіб, які його вчинили, у кожному конкретному випадку слід ретельно перевіряти й погоджувати зі слідчим або прокурором.

Слушною видається думка В. Кошинця, який стверджує, що немає принципових розбіжностей у позиціях органів досудового слідства та ЗМІ, оскільки кінцева мета і тих, й інших – встановлення соціальної справедливості. Сприяти пошуку основи для порозуміння та організувати стійкий двосторонній зв'язок повинні працівники інформаційних служб МВС України. Принцип відкритості та співробітництва не означає, що можна ігнорувати некоректність під час висвітлення інформації, а відверту тенденційність – і поготів. МВС України відкрито повідомляє пресу про недоліки своєї системи, непорядних працівників, які несуть покарання, але не завжди самокритичні ті ЗМІ, працівники яких ідуть на свідоме порушення журналістської етики, висвітлюючи роботу поліції. Стратегія діяльності інформаційних служб МВС України в цьому випадку має полягати не в кількісному змаганні, коли на один критичний матеріал публікують десяток матеріалів, а в чесних публікаціях про діяльність правоохоронних органів, які могли б викликати інтерес і розуміння населення [74, с. 116].

Робота з журналістами, вважає Н. Гайдур, повинна будуватися на підставі таких вимог до їхніх матеріалів. Системність – чіткий, певний тактичний зміст рубрик, програм, періодичність їх виходу, форма подання

матеріалу, регулярність, постійний час, інші маркетингові складові, що підвищують масовість аудиторії та ефективність. Інформативність – матеріали повинні містити менше оцінок, категоричних висновків, а більше інформації, надаючи глядачеві, читачеві, слухачеві можливість робити висновки самостійно, але підводячи його до них. Сенсаційність – добирати резонансні випадки, найперспективніші справи, яскраві дії поліції, тобто все, що може привернути увагу населення, зацікавити людей, зумовити необхідність оцінити те, що відбулося. Мета такого подання матеріалів – профілактика правопорушень і підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів [38, с. 4].

На підставі результатів проведеного дослідження Н. Бабанов виокремив деякі особливості кримінально-правової пропаганди в пресі.

Наочність – полягає в тому, що кримінально-правова пропаганда роз'яснює суть правового регулювання. Публікації про боротьбу зі злочинністю позначаються на правовому вихованні загалом, формуючи у свідомості читачів уявлення про правопорядок, роз'яснюючи загальні правові принципи – рівноправності, законності, відповідальності за вину, нерозривності прав й обов'язків, поєднання переконання та примусу, справедливості.

Тематична різноманітність – на частотність згадування в пресі певного злочину впливає не тільки ступінь його суспільної небезпечності та поширеність, а й можливість ефективно використати фактичні обставини справи для виховного і профілактичного впливу на аудиторію.

Комплексний характер – коли більшість публікацій, крім основної, містить додаткові теми. Найпоширеніші їх поєднання такі: описуючи конкретний злочин, зачіпають кримінологічні проблеми, у нарисах про представників юридичних професій наводять приклади розкриття конкретного злочину, а майже кожна друга стаття в газеті або матеріал на радіо, телебаченні кримінологічного змісту має вказівку на причини, умови вчинення злочину, особу злочинця. Однак з метою посилення

профілактичного впливу юридичних публікацій у ЗМІ потрібно збільшити кількість повідомлень, у яких кримінологічні проблеми є головною темою, тобто розглядати боротьбу з правопорушеннями з кримінологічних позицій, глибше аналізувати умови вчинення злочину, а конкретні справи використовувати як ілюстрації та роз'яснення.

Емоційна насиченість – наслідок нерівномірної цікавості. Найгостріші конфлікти безсумнівно пов'язані із застосуванням кримінального законодавства. Звертаючись до теми злочину та покарання, журналісти враховують емоційні потреби аудиторії та використовують це для підвищення пропаганди права. На перший план виходять матеріали аналітичні, які апелюють до розуму й почуттів людини з метою переконати, а не вразити [11, с. 28].

Водночас для профілактики злочинів потрібно не тільки поширювати інформацію про право, а й на підставі знання формувати солідарність в оцінці вчинених злочинів, натомість для профілактики інших правопорушень часто буває достатньо роз'яснити закон. Матеріали на кримінально-правові теми здебільшого малоінформативні. Це стосується роз'яснення певних юридичних принципів, положень, конкретних норм. Інформація зосереджена переважно в теоретичних статтях.

Для посилення впливу кримінально-правової пропаганди на свідомість аудиторії найефективнішою є етично-правова оцінка. Ігнорування певного аспекту знижує інформативність і доступність статей. ЗМІ впливають на формування правової психології аудиторії через демонстрування типових соціально-правових колізій, поширення передового досвіду інших осіб, залучення читачів до правової практики, тобто виховують на прикладах. Із цією метою використовують факти.

Таким чином, висновки Н. Бабанова не суперечать нашим припущенням, які можна звести до двох основних аспектів взаємодії державних і недержавних ЗМІ й інформаційних служб МВС України: вплив ЗМІ на формування правової психології населення; етично-правова оцінка

для посилення впливу кримінально-правової пропаганди на свідомість населення.

Водночас П. Вербицький зазначає, що ефективність впливу інформації залежить не тільки від організаційно-правових норм, а й від її джерел, посередників, які її обробляють і доводять до споживача, від споживача інформації. Складові ефективності впливу інформації – надійність джерела в особі інформаційних служб МВС України, служб і підрозділів правоохоронних органів, професіоналізм і сумлінність посередника в особі редакції, журналіста ЗМІ, активність споживача в особі населення, соціальної, професійної групи [31, с. 288].

На думку Я. Гаврилової, виховний ефект телебачення слід використовувати не тільки для викриття правопорушників, а й для посилення законності в правоохоронних органах. Можна опублікувати в пресі значну кількість матеріалів про заходи, яких уживають для очищення лав поліції від осіб, які себе скомпрометували, назвати прізвища, проте якщо показати декілька з них на екрані, то хвиля відгуків, а отже, й довіра різко підвищаться. Це стосується й телепрограм, що пропонують новації в роботі правоохоронних органів. Матеріали про поліцію, які створюють працівники інформаційних служб МВС України та професійні журналісти, – результат спільних зусиль авторів і працівників правоохоронних органів. У такій роботі необхідні політична далекоглядність, інтуїція, професіоналізм, уміння правильно сформулювати й подати матеріал [37].

Увагу акцентують на доведенні до широких кіл громадськості прізвищ конкретних посадових осіб, які своїми діями сприяли вчиненню злочинів шляхом неналежної охорони матеріальних цінностей, безгосподарності, безвідповідальності тощо. Відкрито обговорюють завдання, які стоять перед правоохоронними органами, що дає змогу виконувати подвійне завдання – учити працівників поліції звіряти свої дії із законом, нового погляду на оцінку звичних дій, порівнювати їх з тими змінами, що відбуваються в суспільстві загалом, і сконцентрувати увагу громадськості на нерозв'язаних

проблемах боротьби з правопорушеннями; аргументованими публікаціями в ЗМІ впливати безпосередньо на зміцнення публічного порядку на вулицях і в інших громадських місцях. Загалом значно гостріше, ніж раніше, стали обговорювати джерела правопорушень, що призвело до активного формування громадської думки щодо конкретних подій [33].

Водночас, публікуючи матеріали про найкращих людей, замало написати в нарисі про високий професіоналізм працівника правоохоронних органів. Необхідно переконувати, здійснюючи соціальну пропаганду. У роботі з реабілітації засуджених осіб, запобігання рецидиву працівникам інформаційних служб МВС України необхідно на прикладах конкретних людських долі привертати увагу до неї журналістів, спрямовуючи їх діяльність на дослідження причин, умов цього явища, виявлення конкретних фізичних і юридичних осіб, які не бажають створювати робочі місця, з подальшим повідомленням про них.

Для забезпечення прав і законних інтересів громадян, які потрапляють у сферу кримінального судочинства, дотримання законності, якості виконання поставлених завдань з розкриття та профілактики злочинів працівники інформаційних служб МВС України ґрунтовніше висвітлюють діяльність оперативно-слідчих підрозділів правоохоронних органів. Водночас головне, на що спрямовані зусилля працівників інформаційних служб МВС України, – це необхідність підтримання зворотного зв'язку, усвідомлення проблем правоохоронних органів населенням, надання громадянами реальної допомоги на добровільних засадах.

Із цієї причини інтерес становить процес здійснення оптимальної відомчої політики щодо ЗМІ, напрямів і шляхів, якими будуть здійснювати подальшу реорганізацію та зміни на цій ділянці роботи. Тому розглянемо як загальні, так і специфічні форми й методи профілактичної діяльності інформаційних служб МВС України в ЗМІ.

Основні напрями інформування населення службами й підрозділами правоохоронних органів – повідомлення статистичних даних, описування

фактів конкретних правопорушень. Висвітлення як розкритих, так і нерозкритих злочинів має безперечну важливість у контексті загальної профілактики правопорушень.

Інформація в таких публікаціях здебільшого достовірна й відповідає досягненню локальних профілактичних завдань. Вона містить основні вихідні дані: місце, час, обставини вчинення злочину, якщо це відбулося – факт затримання правопорушника. Це, з одного боку, максимум даних, про які може йтися до прийняття рішення за фактом чинення злочину, оскільки докладніші відомості, що містять необхідний мінімум даних про особу, яку підозрюють у злочині, де, коли, що і як сталося, можуть надавати на стадії досудового слідства тільки з дозволу слідчого, якого закон уповноважує приймати всі рішення про напрям і порядок слідчих дій. З іншого боку, під час аналізу повідомлення про нерозкриті злочини постає абсолютно протилежне явище: повідомлення, призначені для того, щоб люди знали, що, де, коли сталося, не містять достатньої кількості ознак, що характеризують факт учинення злочину [78].

Працівникам інформаційних служб МВС України можна запропонувати певну тактику подання матеріалу про нерозкриті злочини, щоб виклад відомостей про них був за повнотою та подробицями даних, які повідомляють, близьким до повідомлень про розкриті злочини, водночас – не виходив за межі, встановлені законодавством, службовою етикою і тактичними міркуваннями розкриття злочину. Для цього необхідно кардинально змінити тільки характер описання злочину, тобто замінити інформування населення про вчинені злочини інформуванням про випадки. Такий підхід до викладу суті події надає можливість, не порушуючи закон, повідомляти максимум подробиць у конкретній події, додаючи інформації достатню повноту й адекватність, забезпечуючи їй здатність задовольнити суспільні потреби, правильно ознайомлювати людей з тим, що відбувається.

Формально, до відкриття кримінального провадження, ніхто не пов'язаний кримінально-процесуальними нормами, тож може надавати

газетам, радіо, телебаченню будь-яку інформацію, а публікувати її чи ні – це питання для ЗМІ. Тобто йдеться про випадок, який не передбачений у частині відповідальності про розголошення відомостей, заборонених до опублікування, коли редакція не може посилатися на положення законодавства України, відповідно до якого за зміст інформації відповідає її джерело. У цьому випадку йдеться про зміст інформації в буквальному значенні слова, а не про можливість її опублікування, дозування, які можуть суперечити вимогам Закону України «Про інформацію», водночас не порушуючи норм КПК України. Вирішальне значення буде мати час подання матеріалів, їх спрямованість і намір журналіста, редакції.

Тому надто важливо, щоб ця інформація надходила виключно від працівників інформаційних служб МВС України, які добре знають ситуацію, що складається з перспективою розкриття злочину, її соціальне та суспільне значення, імідж конкретної газети, телерадіостанції. За такого підходу згодом можливе залучення слідчого або оперативного працівника до коментування, юридичної оцінки випадку, злочину або для виконання конкретних завдань оперативно-службової діяльності.

Із цього приводу Т. Мельничук стверджує, що публікація матеріалів про правопорушення є важливим засобом загальної профілактики, тож необхідно акцентувати на її адаптації для виконання завдань кримінологічного попередження правопорушень навіть в умовах її змістової та фактичної обмеженості. Видається можливим і навіть необхідним доповнити її значно важливішою частиною загальної профілактики з використанням ЗМІ – роз'ясненням типових ситуацій, у яких громадяни можуть постраждати від протиправних дій, наприклад, повідомлення про обставини нападу на людину, мотиви й умови, що сприяли вчиненню злочину, на зразок: «шляхом проникнення у відкриту квартиру», «після спільного розпивання спиртних напоїв на підґрунті ревнощів», «у момент, коли продавець відійшла від прилавка» тощо [99].

Таким чином, навіть повідомлення про нерозкриті злочини за їх грамотного використання можуть бути попереджувальним сигналом для читачів, глядачів, слухачів, надаючи можливість учитися на чужих помилках, тому їх публікація – дієвий засіб профілактики. Необхідно вчити громадян реально оцінювати ситуацію, що склалася в суспільстві, ефективно протистояти правопорушникам за допомогою дотримання елементарних правил обережності, викорінюючи безтурботність, недбалість, надмірну довірливість. Слід домагатися, щоб кожна публікація була бездоганною з юридичної позиції.

Працівники інформаційних служб МВС України мають бути консультантами щодо матеріалів, призначених для публікації в ЗМІ, оскільки журналісти часом припускаються грубих помилок, неправильно інтерпретуючи події, дії правоохоронних органів. Тому керівництво МВС України ставить перед інформаційними службами МВС України завдання щодо активнішого включення в діяльність галузевих служб правоохоронних органів і ЗМІ шляхом здійснення координаційної діяльності, встановлення контролю за їхньою взаємодією.

Однією з дієвих форм підвищення ефективності роботи правоохоронних органів у пресі є функціонування власних видань. У цих виданнях висвітлюють питання законності й дисципліни в правоохоронних органах, дбають про формування позитивного іміджу поліції України, дають корисні поради щодо запобігання злочинним посяганням на життя громадян, здоров'я та власність, наводять конкретні приклади сумлінного виконання працівниками поліції службових обов'язків, мужності й героїзму.

Підтриманню тісних зв'язків з населенням, зауважує В. Трофименко, сприяє проведення за участю керівництва МВС України круглих столів, сеансів «прямих зв'язків», «гарячих ліній» із читачами. Редакції відомчих газет досягли істотних зрушень у питаннях підвищення ефективності матеріалів, які публікують, завдяки залученню до співпраці всіх правоохоронних структур (прокуратури, юстиції, служби безпеки, судів і

керівників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування). Це надає можливість точніше відобразити й донести до читача позицію щодо проблем забезпечення публічного порядку різних сил, що реально впливають на процес боротьби з правопорушеннями. З іншого боку, читачі мають можливість дійти власних висновків про внесок у вирішення питань протидії злочинності кожною зі структур [197].

Отже, використання такого ефективного засобу формування громадської думки, як багатотиражні видання, сприяє формуванню позитивного уявлення про працівника поліції нашої держави, глибокої довіри суспільства до правоохоронних органів.

Слід активно працювати над реалізацією одного з головних завдань інформаційних служб МВС України – створенням позитивної думки про діяльність правоохоронних органів з попередження та розкриття злочинів, для чого використовують можливості ЗМІ. Оскільки для правоохоронних органів важливим є і формування позитивної громадської думки про них, і привернення уваги громадськості до проблем їхньої діяльності, то під час інформування населення про злочини, які вчиняють, слід гнучко оперувати таким співвідношенням залежно від конкретної ситуації, що складається у сфері охорони публічного порядку на території обслуговування, узгоджуючи роботу з інформування громадян про злочинність і протидію їй у межах завдань інформаційної політики.

Наявна практика обробки інформації, що надходить до чергових частин, засвідчує, що юридичну оцінку інформації дають не чергові, а слідчі й оперативники, які виїжджають на місця пригод. У разі виявлення ознак злочину, де є підстави для відкриття кримінального провадження, проводять невідкладні слідчі дії та первинні оперативно-розшукові заходи, тобто фактично починається досудове слідство. У цих випадках, відповідно до КПК України, розпоряджаються інформацією слідчий або прокурор. Працівники інформаційних служб МВС України перебувають у неоднозначному становищі: повідомляти достовірну й повну інформацію

вони не мають права, водночас не повідомляти також не можуть, оскільки це означало б невиконання обов'язків. Зазначене спричиняє знеособлене висвітлення інформації, позбавленої обов'язкових елементів.

Щоб усунути цей недолік, необхідно покласти функцію інформування громадськості на всі служби правоохоронних органів, визначивши загальну координаційну роль для інформаційних служб МВС України. Зокрема, чергова частина подає інформацію про випадки; підрозділи карного розшуку, боротьби з економічною злочинністю – про злочини та проблеми їх розкриття; слідства – про перебіг розслідування. Така ситуація буде відображенням реальної різноманітності відносин, що є в повсякденному житті, оскільки різні служби по-різному працюють зі злочинними виявами або їхніми наслідками, кожна з них реагує на них у межах своїх обов'язків.

Матеріально-технічна база інформаційних служб МВС України в більшості обласних управлінь поліції, а також рівень професійної підготовки працівників дають змогу запровадити в практику взаємодії правоохоронних органів і ЗМІ такі форми співпраці, як участь працівників інформаційних служб МВС України на правах авторів публікацій і телерадіопрограм в інформаційній політиці конкретної газети, радіо або телевізійної компанії. Тобто в цьому випадку йдеться про замкнений цикл підготовки інформаційного продукту (продукції) [100].

На радіо, телебаченні й у друкованих ЗМІ запроваджено аналітичні програми та спеціальні рубрики для висвітлення криміногенної ситуації та соціальної небезпечності злочинності. Безсумнівно, такий підхід до співпраці зі ЗМІ надає можливість правоохоронним органам мати вищу незалежність від політики, яку провадить редакція ЗМІ. Створюючи програми, правоохоронні органи стають самовідтворювальною організацією, яка готує інформаційний продукт для споживання населенням, що забезпечує повну незалежність від впливу ззовні на можливості реалізації комунікаційної політики правоохоронних органів щодо населення через використання ЗМІ.

Зрештою, це дає змогу більш гнучко реагувати на зміни оперативної та іншої обстановки, що тісно пов'язано з правоохоронною діяльністю.

Таким чином, питання взаємодії правоохоронних органів з державними й недержавними ЗМІ набувають питомої ваги, виходять далеко за межі правових відносин і мають соціальне значення, тому слід детальніше розглянути засади взаємодії їх під час проведення обмежувальних та інших дій, які можуть бути застосовані під час проведення масових заходів правового впливу щодо правопорушників, роз'яснення доцільності їх запровадження.

На нашу думку, доцільно виокремити такі форми й методи взаємодії з представниками ЗМІ в період підготовки до забезпечення масового заходу, під час забезпечення публічного порядку в процесі його проведення та після завершення:

- на першому етапі правоохоронні органи можуть здійснювати: публікацію матеріалів у ЗМІ з роз'ясненням законодавства України й інших нормативних актів, заходів безпеки, зокрема обмежувальних і силових; на брифінгах, робочих зустрічах із журналістами називати прізвища, посади керівників правоохоронних органів, які відповідають за забезпечення публічного порядку під час проведення масового заходу, до яких вони, у разі необхідності, можуть звертатися, інформувати про місце дислокації, контактні телефони оперативного штабу правоохоронних органів;

- на другому етапі керівники, які забезпечують публічний порядок, можуть: встановлювати безпосередні контакти з представниками ЗМІ; коментувати (у разі необхідності) представникам ЗМІ дії підлеглих і власні розпорядження щодо маневру, залучення додаткових сил і засобів тощо; акцентувати увагу представників ЗМІ на конкретних організаторів й активних учасників порушень публічного порядку або порядку проведення масового заходу, надавати журналістам допомогу у фіксації цих протиправних дій; створювати безпечні умови для виконання ними своїх професійних обов'язків;

– на третьому етапі, якщо необхідно, керівники правоохоронних органів і працівники інформаційних служб МВС України можуть проводити брифінги, робочі зустрічі з представниками ЗМІ, на яких роз'яснювати заходи, ужиті правоохоронними органами з підтримання публічного порядку, безпеки, правового впливу на порушників; уживати заходів з об'єктивного висвітлення ЗМІ дій правоохоронних органів щодо підтримання публічного порядку.

В умовах переходу до інформаційного суспільства, перетворення інформації на стратегічний ресурс, глобалізації інформаційних процесів сформувати в громадянина необхідні риси можна лише цільовим інформуванням, навчанням і вихованням.

Ми поділяємо думку О. Сосніна, що співпраця правоохоронних органів зі ЗМІ щодо цілеспрямованого впливу на населення з метою використання сприяння останнього в протидії злочинності відбувається на двох рівнях. Перший передбачає співпрацю в галузі правової пропаганди, тобто це зусилля, що мають безпосереднім завданням правове виховання населення. Цю роботу він розглядає як підготовчу. Другий – це спонукання населення до надання допомоги державним органам у розкритті конкретного злочину або розслідуванні конкретного кримінального провадження.

На переконання О. Сосніна, на цьому рівні виконують принаймні два завдання: по-перше, поліпшують умови для розкриття та розслідування конкретного злочину, по-друге, продовжують реалізувати завдання щодо правового виховання ефективнішими, порівняно з правовою пропагандою, засобами. Організація взаємодії зі ЗМІ або координація зусиль різних служб правоохоронних органів на першому рівні (правового виховання), розроблення стратегії правової пропаганди в масштабах МВС України мають стати функцією та завданням апаратів цих органів. Такою службою є Департамент комунікації МВС України зі значним обсягом функцій, завдань і повноважень [181, с. 132].

Розглядаючи питання способу висвітлення інформації, О. Денисова зазначає, що працівникам інформаційних служб МВС України необхідно вимагати, щоб правову інформацію відтворювали з огляду на вікові та професійні інтереси, культурний рівень громадян. Матеріали ЗМІ повинні вирізнятися новизною. Це полегшить сприйняття інформації та приверне до неї увагу. На відміну від юридичної літератури, лекцій, виступів, виставок, де правову інформацію подають переважно сухо, на раціональному рівні, у ЗМІ ці матеріали повинні бути образними, цікавими, емоційно забарвленими. Для широкої аудиторії такий виклад правових положень є доступнішим і дієвішим. Ці обставини важливі, оскільки однією з основних причин неефективності правового виховання є низький рівень зацікавленості правовою тематикою. Для привернення уваги працівникам інформаційних служб МВС України й журналістам доцільно використовувати контрасти до навколишнього тла в тематичній протилежності думок, помітні заголовки, шрифт і кольоровий друк, емоційну лексику, відповідний темп подання матеріалу, інтонації, художнє оформлення [50, с. 125–127].

З огляду на викладене, можна порушувати питання про якість й ефективність впливу правоохоронних органів на свідомість великих груп, мас населення через сприйняття поданої інформації. Це передбачає наступний, вищий рівень взаємодії інформаційних служб МВС України зі ЗМІ. Для цього необхідно:

- надати інформаційній діяльності правоохоронних органів у ЗМІ пріоритетного значення;
- сформувати інформаційну політику правоохоронних органів, чітко розставивши акценти й визначивши пріоритетні напрями;
- розробити науково обґрунтоване забезпечення діяльності інформаційних служб МВС України в роботі з координації інформаційно-профілактичної діяльності правоохоронних органів у ЗМІ;
- запровадити в закладах вищої освіти системи МВС України підготовку курсантів зі спеціалізації «Організація зв'язків з оточенням і

взаємодії із засобами масової інформації». Під час проходження практики, стажування слід передбачити обов'язкове проведення бесід і лекцій у трудових і навчальних колективах, виступи в ЗМІ, у межах цієї спеціалізації чи окремо викладати курсантам спецкурси «Культура поведінки під час спілкування з громадянами», «Форми й методи психологічного впливу на громадську думку».

Концепція підготовки й перепідготовки кадрів для поліції передбачає, що кожен її працівник повинен не тільки добре володіти вогнепальною зброєю, керувати транспортними засобами й застосовувати силові прийоми, а передусім володіти словом, уміло та професійно спілкуватися з людьми, бездоганно орієнтуватися в типових й екстремальних конфліктних ситуаціях, локалізувати і попереджати їх. Тому діяти необхідно завжди на користь власного іміджу, впливаючи на розвиток й утвердження доброзичливих відносин з населенням.

Отже, дослідивши питання особливостей взаємодії інформаційних служб системи МВС України з державними й недержавним ЗМІ, можна дійти таких висновків.

Виокремлено два рівні взаємодії інформаційних служб системи МВС України зі ЗМІ: зовнішній (правове виховання населення, формування громадської думки, інформування громадян з питань діяльності органів і підрозділів МВС України тощо); внутрішній (формування особистісних рис працівників правоохоронних органів і журналістів).

Схарактеризовано форми й методи взаємодії інформаційних служб системи МВС України з представниками ЗМІ в період підготовки до забезпечення масового заходу, під час забезпечення публічного порядку в процесі його проведення та після завершення.

Запропоновано такі форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з представниками ЗМІ:

- 1) на першому етапі правоохоронні органи можуть здійснювати: публікацію матеріалів у ЗМІ з роз'ясненням законодавства України й інших

нормативних актів, заходів безпеки, зокрема обмежувальних і силових; на брифінгах, робочих зустрічах із журналістами називати прізвища, посади керівників правоохоронних органів, які відповідають за забезпечення публічного порядку під час проведення масового заходу, до яких вони, у разі необхідності, можуть звертатися, інформувати про місце дислокації та контактні телефони оперативного штабу правоохоронних органів;

2) на другому етапі керівники, які забезпечують публічний порядок, можуть: встановлювати безпосередні контакти з представниками ЗМІ; коментувати (у разі необхідності) представникам ЗМІ дії підлеглих та власні розпорядження щодо маневру, залучення додаткових сил і засобів тощо; привертати увагу представників ЗМІ до конкретних організаторів й активних учасників порушень публічного порядку чи порядку проведення масового заходу, надавати журналістам допомогу у фіксації цих протиправних дій, створювати безпечні умови для виконання ними своїх професійних обов'язків;

3) на третьому етапі, за необхідності, керівники правоохоронних органів і працівники інформаційних служб системи МВС України можуть проводити брифінги, робочі зустрічі з представниками ЗМІ, на яких роз'яснювати заходи, ужиті правоохоронними органами з підтримання публічного порядку, безпеки, правового впливу на порушників; реалізувати заходи щодо об'єктивного висвітлення ЗМІ дій правоохоронних органів з підтримання публічного порядку.

Висновки до розділу 2

Розглянувши питання організації діяльності інформаційних служб системи МВС України, можна дійти таких висновків.

1. Одним із головних принципів реформування правоохоронних органів і створення поліції нового зразка в Україні був принцип відкритості та прозорості. Констатовано, що активна інформаційна підтримка створення

в Україні патрульної поліції та інших підрозділів Національної поліції мала позитивний ефект і відгук громадськості, що сприяло підвищенню рівня довіри до цих підрозділів. Завдяки спільним зусиллям і правильній інформаційній кампанії вперше в історії незалежної України було сформовано впізнаваний бренд поліції.

Реалізуючи свою компетенцію, інформаційні служби системи МВС України вивчають й узагальнюють інформацію, що надходить від громадськості та з інших джерел, тому інформація, яка надходить каналами зворотного зв'язку, є основою для прийняття необхідних рішень.

2. Залежно від управлінських завдань і потреб важливо обрати правильні й ефективні методи збирання та обробки інформації, встановлювати орієнтири й напрям збирання інформації, визначати мету, кінцевого споживача та форму подання інформації.

3. З'ясовано види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією. Зміст такої взаємодії полягає в спільній, узгодженій за часом, місцем і заходами діяльності органів та підрозділів МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо формування єдиної правової позиції на факти та події, у розв'язанні яких брали участь зазначені учасники.

З-поміж особливостей аналізованої взаємодії слід виокремити такі: наявність правової регламентації цієї діяльності; узгоджена діяльність; наявність декількох суб'єктів спільної діяльності; сприяння та поєднання зусиль усіх учасників такої взаємодії з метою максимального використання можливостей таких суб'єктів для оприлюднення достовірної, об'єктивної та своєчасної інформації про результати діяльності всіх суб'єктів; уникнення можливостей некоректного висвітлення інформації, що може завдати шкоди як виконанню покладених на відповідні органи завдань, так й іміджу відповідних структур.

Діяльність правоохоронних органів щодо обміну інформацією не може бути ефективною без налагодження тісної взаємодії між різними

підрозділами цих органів, яку здійснюють зокрема й інформаційні служби системи МВС України.

Взаємодію визначено як узгодженість дій правоохоронних органів у протидії правопорушенням за метою, часом, місцем проведення та програмою відповідно до компетенції кожного із цих органів у реалізації спільних завдань щодо боротьби з правопорушеннями в умовах їхнього функціонального зв'язку.

4. Виокремлено два основні рівні взаємодії інформаційних служб системи МВС України зі ЗМІ: зовнішній (правове виховання населення, формування громадської думки, інформування громадян з питань діяльності органів і підрозділів МВС України тощо); внутрішній (формування особистісних рис працівників правоохоронних органів і журналістів).

Схарактеризовано форми й методи взаємодії інформаційних служб системи МВС України з представниками ЗМІ в період підготовки до забезпечення масового заходу, під час забезпечення публічного порядку в процесі його проведення та після завершення.

Запропоновано такі форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з представниками ЗМІ:

– на першому етапі правоохоронні органи можуть здійснювати: публікацію матеріалів у ЗМІ з роз'ясненням законодавства України й інших нормативних актів, заходів безпеки, зокрема обмежувальних і силових; на брифінгах, робочих зустрічах із журналістами називати прізвища, посади керівників правоохоронних органів, які відповідають за забезпечення публічного порядку під час проведення масового заходу, до яких вони, у разі необхідності, можуть звертатися, інформувати про місце дислокації та контактні телефони оперативного штабу правоохоронних органів;

– на другому етапі керівники, які забезпечують публічний порядок, можуть: встановлювати безпосередні контакти з представниками ЗМІ; коментувати (у разі необхідності) представникам ЗМІ дії підлеглих та власні розпорядження щодо маневру, залучення додаткових сил і засобів тощо;

привертати увагу представників ЗМІ до конкретних організаторів й активних учасників порушень публічного порядку чи порядку проведення масового заходу, надавати журналістам допомогу у фіксації цих протиправних дій, створювати безпечні умови для виконання ними своїх професійних обов'язків;

– на третьому етапі, за необхідності, керівники правоохоронних органів і працівники інформаційних служб системи МВС України можуть проводити брифінги, робочі зустрічі з представниками ЗМІ, на яких роз'яснювати заходи, ужиті правоохоронними органами з підтримання публічного порядку, безпеки, правового впливу на порушників; реалізувати заходи щодо об'єктивного висвітлення ЗМІ дій правоохоронних органів з підтримання публічного порядку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СЛУЖБ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

3.1. Організаційно-правові аспекти вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України

Останніми роками прямо пропорційно до зростання значення інформації в сучасному житті стає дедалі очевидніше, що циркуляція інформації – це головний показник розвитку суспільства, становлення його правових, соціальних, політичних, економічних та інших інститутів. Отже, правовий зміст інформаційного процесу дає підстави стверджувати про інформаційний простір. Рух інформаційних процесів, обмін інформацією між індивідами, їхніми спільнотами створює саме інформаційний простір, у якому відбувається вся життєдіяльність особи, без якого вона не може існувати. Що більше особа пізнає дійсність, то більший обсяг знань вона накопичує, то ширшим стає інформаційний простір, у якому вона існує та діє, створюючи необхідні умови для розвитку власної творчої сутності, вияву духовності. Таке тлумачення інформаційного простору суспільства дає нове усвідомлення пов'язаних із ним проблем, зокрема проблеми розвитку інформаційного простору в середовищі правоохоронних органів України.

Розв'язання проблеми формування інформаційного простору в системі правоохоронних органів передбачає:

- створення матеріальних (технологічних) можливостей отримання, збереження, підготовки й розповсюдження масової інформації по горизонталі й вертикалі в правоохоронних органах;
- розширення можливостей доступу до цієї інформації правоохоронців, їхньої участі в загальній системі масової комунікації;

- розширення території розповсюдження масової інформації за допомогою конкретних компонентів національної та відомчої системи ЗМІ;
- створення комунікаційної політики в галузі інформації, що передбачає існування комплексу принципів і норм, які регулюють функціонування та використання ЗМІ у виконанні завдань правоохоронної системи України.

Питання вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України досліджували такі науковці, як В. Андрущенко, В. Венедіктов, А. Волохов, І. Казанчук, М. Комзюк, В. Коробейников, М. Лягута, В. Негодченко, І. Ненов, Н. Шукліна та ін.

У своєму дослідженні В. Трофименко зазначає, що інформаційний простір у правоохоронних структурах України обумовлює підтримку взаємодії відомчих масмедіа з іншими ЗМІ. Мета такої взаємодії – координація зусиль відомчих і невідомчих ЗМІ для об'єктивного, оперативнішого висвітлення проблем життєдіяльності правоохоронних органів України, здійснення ефективнішого впливу на правосвідомість працівників з метою формування позитивного іміджу української поліції. Отже, розвиток інформаційного простору в службовому середовищі має бути безпосередньо пов'язаний з переосмисленням засад функціонування сучасних відомчих ЗМІ. Розвиток їх і функціонування є невід'ємною частиною розвитку та функціонування правоохоронних органів України, тож без її максимального використання нинішні проблеми формування правосвідомості працівників ефективно розв'язати неможливо [197, с. 121].

Відомчий інформаційний продукт, вважає В. Андрущенко, залежить від рівня професіоналізму журналістів. Одним із шляхів підвищення рівня професіоналізму журналіста відомчого ЗМІ як учасника процесу масової комунікації є інтегрування, чого досягають шляхом посилення взаємодії відомчих ЗМІ з іншими суб'єктами інформаційного простору. Для оцінювання ефективності діяльності інформаційних служб системи МВС України необхідно визначити відповідні критерії. У соціології передбачено

різні критерії ефективності ЗМІ, причому вони стосуються здебільшого визначення завершальної, результативної ефективності, коли оперують тільки показниками, що відображають суцільні фонові та особистісні показники діяльності журналістів [183, с. 353–354].

Критерії ефективності ЗМІ різноманітні за масштабністю, соціальним значенням, змістом, різновидом, структурою, сферою діяльності, механізмом здійснення дії, формою вияву, обсягом (загальний або локальний). Критерій (від грец. засіб для судження) – ознака, на підставі якої здійснюють оцінювання, визначення чи класифікацію чого-небудь [180, с. 654].

На думку І. Ненова, основу поняття «ефективність ЗМІ» становить теза про те, як, за допомогою чого ЗМІ впливають на ефективність населення, формування в людини певних ціннісних настанов, політичних орієнтацій, правових емоцій, соціальної поведінки. Отримання даних і подальше вивчення громадської думки за допомогою ЗМІ є необхідним зворотним зв'язком, що корегує теоретичну та практичну діяльність ЗМІ [110, с. 64–65].

Із цього приводу В. Коробейников стверджує, що ефективність діяльності ЗМІ залежить від знань інформаційних потреб аудиторії та вміння їх задовольнити. Він виокремлює такі типи інформаційної орієнтації людей: духовно-особистісну – інтерес до змісту матеріалів ЗМІ, висока вимогливість до нього; професійно-функціональну – увага до соціально-політичної інформації, новин, коментарів, оглядів; споживча – ЗМІ розглядають як джерело хронікальної інформації та розваг; змішану [72, с. 63–66].

У цьому контексті аудиторія відомчих ЗМІ може бути будь-якою, однак переважно є професійно-функціональною.

Для вивчення діяльності інформаційних служб системи МВС України, зокрема щодо питань їхньої діяльності протягом певного періоду, об'єктивність оцінювання подій та явищ суспільного життя, а саме діяльності правоохоронних органів, передусім – оцінювання ступеня критичності, має ґрунтуватися на використанні спеціалізованого аналізу змісту повідомлень відомчих ЗМІ.

Для надійного й ефективного аналізу матеріалів відомчих видань необхідно застосовувати спеціалізовані методи, що дасть змогу позбавитися від суб'єктивізму суджень, урахувати можливість виокремлення кожного з матеріалів з подальшою фіксацією у визначеній документованій формі. Формалізований метод аналізу змісту інформації, що ґрунтується на статистичному дослідженні тексту, називають кількісним контент-аналізом. Інколи йдеться про контент-аналіз як про метод, хоча доцільно розглядати його як методологічний підхід.

Загалом контент-аналіз преси та контент-аналіз електронних ЗМІ достатньо схожі, насамперед якщо обмежуватися вивченням власне тексту повідомлень, оминувши увагою аудіо- та відеоефекти. Тому спільні для різних ЗМІ методичні питання контент-аналізу повідомлень ЗМІ можуть бути застосовані до конкретного його різновиду – відомчого періодичного друкованого видання.

Дослідження має також підтвердити чи спростувати гіпотезу-основу й декілька гіпотез-наслідків. Гіпотеза-основа така: інформація, яку розповсюджують інформаційні служби системи МВС України, безпосередньо позначається на процесі розвитку в працівників правоохоронних органів основних професійних рис, сприяє формуванню їхньої правосвідомості.

Гіпотези-наслідки:

- інформаційні служби системи МВС України є одним із джерел формування в працівників правоохоронних органів професійних рис;
- працівники правоохоронних органів отримують інформацію про основні професійні риси також з інших джерел, ступінь значущості різних джерел інформації для працівника різний;
- засвоєння соціальної інформації (зокрема масової) працівниками правоохоронних органів залежить від їхніх соціально-демографічних характеристик й інформаційних інтересів;

– вплив інформаційних служб системи МВС України на формування в працівників правоохоронних органів основних професійних рис корелює зі змістом інформації та формою її надання.

Інформаційні служби системи МВС України розповсюджують досвід управління певними підрозділами та службами під час реалізації завдань, що поставлені перед правоохоронними органами України. Тут певну роль щодо формування професійної правосвідомості відомчі ЗМІ виконують шляхом відображення процесів формування в правоохоронців фахових знань, навичок, організаторських здібностей і правових настанов.

Під час висвітлення проблем підготовки та практичної підготовки правоохоронців інформаційні служби системи МВС України охоплюють широкий спектр їхніх особливостей, зосереджуючи увагу на переконанні щодо значущості чіткої взаємодії під час діяльності щодо попередження, розкриття та розслідування правопорушень і злочинів, окреслюють особливості практичної діяльності сучасних правоохоронних органів України.

Відомчі ЗМІ пропагують досвід найкращих фахівців, визначають ефективні заходи з попередження злочинності та можливі шляхи вдосконалення підрозділів поліції.

Удосконалення в будь-якій сфері життєдіяльності, зазначає Н. Шукліна, можливе лише тоді, коли будуть зрозумілі причини, що не сприяють покращанню становища, а можливо, і заважають цьому процесу. У нашому випадку, проаналізувавши правовий статус інформаційних служб МВС України та їхню роботу щодо зміцнення публічного порядку, можна дійти висновків щодо необхідності розроблення стратегії комплексної профілактичної діяльності інформаційних служб МВС України та сфери їх функціонування [211, с. 132].

Можна визначити низку факторів, що сприяють удосконаленню та розвитку інформаційних служб системи МВС України. Одним з таких факторів є оптимізація та універсалізація управління.

Ми поділяємо думку В. Журавського, який, ураховуючи низьку якість дії організаційно-правових гарантій у галузі формування правової культури суспільства загалом і правосвідомості зокрема, пропонує розробити ефективний механізм реалізації єдиної Програми правової пропаганди серед громадян України із залученням спеціалістів правоохоронних органів, юридичних закладів вищої освіти, органів державної влади й місцевого самоврядування, ЗМІ. В умовах сьогодення в більшості таких закладів вищої освіти функціонують «юридичні клініки», де майбутні фахівці надають безоплатну правову допомогу малозабезпеченим верствам населення, сприяючи реалізації конституційного принципу рівності громадян у захисті своїх прав. Серед шляхів підвищення ефективності попередження правопорушень слід виокремити вдосконалення правової регламентації інформаційно-аналітичної роботи інформаційних служб МВС України, запровадження системи соціального моніторингу громадської думки, розроблення належних методик комплексного аналізу й оцінювання оперативної обстановки, єдиної системи збирання та зберігання інформації. Лише за таких умов можливе прийняття оптимальних рішень щодо розстановки сил і засобів поліції [59, с. 4].

Розвитку інформаційних служб системи МВС України також сприяє формування загальної ідеології, що ґрунтується на безконфліктності у світоглядних підходах, усвідомленні необхідності співпраці з правоохоронними органами. Проте лише заходами з удосконалення організації діяльності правоохоронних органів вирішити питання щодо зміцнення правопорядку в державі неможливо. Це потребує від суспільства впровадження у свідомість людей нової ідеології, яка виховувала б представників держави та громадян у дусі рівноправності, розуміння кожним можливості надійного захисту своїх прав і свобод, підтримання профілактичних заходів інформаційних служб МВС України. Така ідеологія має передбачати осмислення нового становища людини в державі, яке ґрунтується на демократичних засадах, нівелюванні стереотипів переважання

державних інтересів над інтересами особистості. Для цього слід визначити інформаційно-ідеологічну складову державної політики на новому етапі розвитку й створити загальнодержавну систему національних інформаційних ресурсів, що забезпечуватиме єдиними методичними й технологічними засадами їх формування, розвиток, поширення та ефективне використання.

Натомість Т. Плугатир розглядає включення кожного суб'єкта в управління взаємодією. Удосконалення діяльності інформаційних служб МВС України щодо забезпечення публічного порядку потребує також налагодження їхньої дієвої взаємодії з громадськими правозахисними організаціями. Форми такої взаємодії можуть бути найрізноманітнішими – від взаємного інформування про результати своєї діяльності до здійснення спільних дій з метою виявлення та припинення порушень прав і свобод людини в різних сферах діяльності правоохоронних органів. Для забезпечення ефективності цієї взаємодії доцільно здійснювати її на наукових засадах [127].

Сприяють удосконаленню та розвитку інформаційних служб системи МВС України також комплексність, системність, універсальність. Профілактична діяльність є комплексною діяльністю, у якій беруть участь Верховна Рада, Президент, Уряд України, значна кількість міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцеві органи влади та громадяни. Характер профілактичної діяльності внаслідок широти та специфіки завдань і функцій зумовлює активні дії не тільки служб та підрозділів правоохоронних органів, а й інших державних і недержавних органів як правоохоронного спрямування, так і решту, що здійснюють різні функції: економічні, соціально-культурні, екологічні, фінансові, охорони здоров'я. Не може існувати державний орган, який не був би зацікавлений у якісній профілактичній діяльності та не сприяв їй, навіть якщо його компетенція не пов'язана із цим.

Формування системи громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів В. Венедіктов розглядає як фактор, що сприяє

вдосконаленню та розвитку інформаційних служб системи МВС України. Для поліпшення контролю за рівнем законності в правоохоронних органах доцільно в Законі України «Про Національну поліцію», нормативних актах МВС України визначити поняття, обсяги, межі громадського контролю, що сприятиме повноті й уніфікуванню контрольної діяльності. Зазначене має забезпечити подолання односторонності розвитку взаємодії, формування загальної цілеспрямованої стратегії розвитку процесу взаємодії організацій, фізичних осіб у роботі з профілактики правопорушень та охороні публічного порядку інформаційними службами МВС України [30, с. 90].

Потребують уваги основні напрями діяльності інформаційних служб МВС України з метою підвищення їхньої ефективності щодо зміцнення публічного порядку та профілактики правопорушень:

1. Науково-методичне забезпечення процесу профілактичної діяльності правоохоронних органів та інших зацікавлених учасників. На жаль, відомча наука не завжди відповідає запитам сьогодення, недостатньою є кількість матеріалів, які можна було б використати в практичній діяльності. Вихід вбачається в тому, що практичним працівникам, які мають значний досвід роботи в цій сфері, необхідно сміливіше братися за наукове розроблення питань, які мають прикладне значення. У відомчих закладах вищої освіти системи МВС України здійснюють підготовку фахівців у сфері зв'язків правоохоронних органів з населенням. Необхідно ввести в усіх цих закладах спеціальності або курси за спеціалізацією «Організація зв'язків з оточенням і взаємодії із засобами масової інформації», охопити системою навчання на різних рівнях якомога більшу кількість працівників правоохоронних органів, щоб навчити їх спілкуватися з населенням, використовувати можливості ЗМІ, тобто тих, хто формує імідж поліції, сприяє їй у протидії правопорушенням, сформувати теоретичне підґрунтя та практичні рекомендації, навички з управління громадським формуванням у роботі з профілактики правопорушень залежно від його спрямованості. Адже сучасний

поліцейський – це передусім психолог й організатор, а не «каральний інструмент держави».

Видається слушним підхід В. Негодченка, який для вдосконалення діяльності інформаційних служб МВС України пропонує: для покращення науково-дослідної діяльності в системі МВС України визначити пріоритетним напрямом наукові дослідження з проблем взаємодії служб і підрозділів МВС України з населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями, ЗМІ з профілактики правопорушень і створення позитивного іміджу правоохоронних органів; ввести загальнообов'язковий курс у всіх закладах вищої освіти МВС України; запровадити систему заліків для оцінювання вміння спілкуватися з оточенням, які будуть складати під час призначення на посаду, отримання чергового спеціального звання; у системі службової підготовки працівників правоохоронних органів. Аналогічну програму слід розробити для курсів підвищення кваліфікації незалежно від спеціалізації працівників; передбачити проведення не рідше ніж двічі на рік науково-практичних конференцій, семінарів з обов'язковим запрошенням на них представників закладів вищої освіти МВС України, керівництва Міністерства, працівників інформаційних служб МВС України; створити загальнодоступні банки інформаційно-методичних матеріалів з роботи щодо взаємодії з населенням, ЗМІ, громадськими організаціями для проведення профілактичної роботи; налагодити випуск інформаційних вісників для обміну досвідом, надання пропозицій щодо розв'язання певних проблем діяльності тощо [109, с. 226].

2. Демократизація системи боротьби з правопорушеннями як організаційно-практичних аспектів діяльності інформаційних служб МВС України. Передбачено створення таких процедур, які забезпечували б активну участь населення, громадськості, трудових колективів, ЗМІ в цьому процесі в контексті розвитку самоврядування в суспільстві та посилення ролі громадської думки; забезпечення соціальної справедливості для всіх

громадян незалежно від інформації про особу; зміцнення законності на підґрунті глибокого вивчення причин її порушень та їх усунення.

Для вдосконалення діяльності інформаційних служб МВС України з профілактики правопорушень ми пропонуємо вжити таких заходів:

1. Забезпечення взаємодії зі ЗМІ, трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, управліннями, самостійними відділами, службами та підрозділами правоохоронних органів, схожими службами органів державної влади. Етапи реалізації цих завдань становитимуть зміст діяльності інформаційних служб МВС України, який полягатиме у: відкритому зіставленні ідей та інтересів шляхом свободи й публічності усного та друкованого слова; наданні громадянам та їхнім об'єднанням інформації, необхідної для участі в обговоренні та вирішенні питань організації протидії правопорушенням на різних рівнях, а також тих, що стосуються прав, обов'язків, законних інтересів громадян, відкритості й досяжності для населення всіх керівних органів поліції; можливості для громадян і працівників правоохоронних органів безперешкодно звертатися до них із пропозиціями та заявами.

Зазначене дасть змогу зміцнити зв'язок між поліцією та населенням, що сприятиме залученню населення до розв'язання проблем боротьби з правопорушеннями шляхом масової участі громадян у певних формах правоохоронної діяльності, а також впливати на формування громадської думки, забезпечить діяльності служб і підрозділів правоохоронних органів прозорість, що призведе до встановлення своєрідної форми громадського контролю та буде спонукати особовий склад правоохоронних органів активно шукати ефективні шляхи діяльності.

2. Повне та своєчасне інформування населення про стан публічного порядку й заходи правоохоронних органів з його зміцнення, для чого проводити роботу щодо: залучення на договірних засадах працівників електронних і друкованих ЗМІ; розширення та поглиблення зв'язків правоохоронних органів з редакціями газет, журналів, телерадіокомпаній,

творчими спілками держави, кореспондентами іноземними ЗМІ, акредитованими в Україні, з метою інформування громадськості про стан публічного порядку в Україні; надання допомоги телерадіокомпаніям, редакціям газет і журналів у підготовці публікацій та передач про діяльність правоохоронних органів з охорони публічного порядку в Україні, протидії організованій злочинності тощо; організація та проведення брифінгів, пресконференцій, зустрічей керівництва з акредитованими при інформаційних службах МВС України журналістами; надання організаційної та методичної допомоги службам правоохоронних органів у підготовці працівників для виступів у трудових колективах, громадських організаціях, перед населенням; узагальнення, аналіз критичних зауважень, побажань на адресу поліції.

Реалізація цих пропозицій безпосередньо пов'язана зі змістом діяльності інформаційних служб МВС України: законодавче впорядкування інформаційної діяльності правоохоронних органів; проведення відео-, фото-, аудіофіксації як засобу попередження протиправних дій та розкриття злочинів; повідомлення з метою профілактичного впливу державним органам, об'єднанням громадян, трудовим колективам і громадськості за місцем проживання особи про факт вчинення нею правопорушення; інформування населення про осіб, які вчинили злочини й переховуються від правосуддя, з метою їх розшуку та затримання, попередження нових злочинів, розшук свідків, потерпілих тощо; акредитація журналістів при відомстві. Це буде спонукати інформаційні служби МВС України, служби й підрозділи правоохоронних органів до активного залучення населення, ЗМІ до боротьби з правопорушеннями; сприятиме активному впливу на явища соціально-психологічного порядку, відображені в суспільних поглядах, уявленнях; відкриє можливості об'єктивного та всебічного оцінювання реально наявної ситуації та пошуку конструктивних пропозицій, поставлення ефективної перешкоди на шляху помилкових міркувань, які виникли на підставі чуток і пересудів.

3. Підвищення рівня правової свідомості населення, шанобливого ставлення до чинного законодавства, діяльності правоохоронних органів щодо зміцнення правопорядку та протидії правопорушенням. Для цього інформаційним службам МВС України та правоохоронним органам необхідно використовувати в боротьбі з правопорушеннями передусім профілактичні методи; підвищувати рівень правосвідомості громадян під час здійснення заходів загальноідеологічного рівня з використанням ЗМІ; постійно підвищувати рівень професійної, правової культури працівників правоохоронних органів; організовувати та здійснювати правове навчання представників громадськості, які беруть участь у роботі з охорони публічного порядку та профілактики правопорушень; координувати діяльність служб поліції щодо взаємодії їх зі ЗМІ й населенням.

Інформаційні служби МВС України мають також забезпечити: підготовку тематичних публікацій, телерадіопередач з проблем діяльності правоохоронних органів щодо охорони публічного порядку й боротьби з правопорушеннями; розроблення, випуск і розповсюдження друковано-ілюстративної, популярної, юридичної та іншої продукції, яка пропагує діяльність правоохоронних органів; правильне тлумачення та застосування норм права працівниками цих органів, уважне зацікавлене ставлення до заяв і скарг громадян; правове виховання в процесі виступів, звітів працівників правоохоронних органів перед населенням у трудових колективах, ЗМІ тощо.

4. Формування громадської думки про необхідність зміцнення публічного порядку в суспільстві. Надання громадянами допомоги правоохоронним органам у боротьбі з правопорушеннями можливе, якщо працівники інформаційних служб МВС України здійснюватимуть такі функції:

– інформаційно-діагностичну (інформаційні служби МВС України аналізують й узагальнюють матеріали преси, телебачення, радіо про діяльність правоохоронних органів);

– планово-прогностичну (інформаційні служби МВС України розробляють пропозиції про затвердження консультантів фільмів, постійних тематичних рубрик у пресі, на телебаченні, радіо, а також щодо їхніх ведучих, про виступи в цих ЗМІ керівників правоохоронних органів);

– координаційну (інформаційні служби МВС України встановлюють і поглиблюють зв'язки правоохоронних органів з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, удосконалюють форми та методи цієї роботи; організовують вивчення громадської думки в трудових колективах, серед населення, на підставі чого розробляють заходи щодо зміцнення довіри до поліції, посилення суспільної підтримки її діяльності);

– просвітницьку (соціологічне діагностування, навчання працівників правоохоронних органів і населення за правовим напрямом, а також пропаганда правоохоронної діяльності);

– методичну (надання інформаційними службами МВС України підрозділам правоохоронних органів різних методик для того, щоб забезпечити необхідний ефект. Оперативний та перспективний аналіз отриманої інформації, розроблення на підставі його результатів пропозицій та рекомендацій, необхідних керівництву правоохоронних органів під час підготовки рішень протягом оперативного управління та перспективного планування роботи).

Отримані дані використовують для оперативного й систематичного інформування керівництва, колегії правоохоронних органів, а також під час проєктування системи дій, за допомогою якої правоохоронний підрозділ пропонує розв'язувати актуальну проблему. Встановлення своєрідних форм громадського контролю за діяльністю щодо боротьби з правопорушеннями.

5. Сприяння підвищенню авторитету працівників правоохоронних органів і довіри до них, створенню в суспільстві соціально престижного образу захисника правопорядку. Крім пропагандистської роботи, на досягнення зазначеної мети спрямоване формування моральної атмосфери в

колективах правоохоронних органів, для чого інформаційні служби МВС України:

- уживають заходів щодо підвищення професійної майстерності, загальнокультурного рівня працівників інформаційних служб МВС України, інших підрозділів, надають їм методичну допомогу;
- взаємодіють з об'єднаннями громадян для залучення їх зусиль до розв'язання соціально-правових і матеріально-технічних проблем діяльності правоохоронних органів;
- надають організаційну й методичну допомогу службам і підрозділам правоохоронних структур.

Для реалізації та розвитку сфери стратегічних комунікацій МВС України доцільним є створення Координаційної групи зі стратегічних комунікацій, склад якої затверджує Міністр внутрішніх справ України. Контроль за діяльністю Координаційної групи здійснює Міністр внутрішніх справ України [172].

Основними завданнями діяльності Координаційної групи є реалізація завдань Концепції та стратегічних документів, що спрямовані на розвиток стратегічних комунікацій.

Відповідно до покладених завдань Координаційна група:

- аналізує ситуацію та причини виникнення проблем, пов'язаних із комунікацією в Міністерстві внутрішніх справ України; надає пропозиції щодо формування річного Плану комунікацій;
- здійснює контроль за виконанням Плану комунікацій, вносить у нього зміни та розробляє відповідні рекомендації;
- аналізує результати виконання річного Плану комунікацій;
- оперативно вирішує позапланові питання, пов'язані з комунікацією в МВС України.

Формою роботи Координаційної ради є засідання (наради), що проводять у робочому порядку, але не рідше ніж раз на місяць [172].

Ми поділяємо позицію Д. Дубова щодо системи стратегічних комунікацій МВС України, згідно з позицією якого шляхами реалізації системи стратегічних комунікацій МВС України є:

- сприяння та підтримання процесу розвитку й налагодження зв'язків із громадськістю шляхом проведення відповідних інформаційних заходів;
- ведення активної комунікації із залученням ключових лідерів, проведення публічних заходів для популяризації політики МВС України;
- налагодження взаємодії між структурними підрозділами апарату Міністерства внутрішніх справ України, а також іншими відомствами, задіяними в процесі, що підвищить ефективність внутрішньої комунікації та розширить можливості протидії негативному інформаційному впливу на особовий склад;
- систематизація процесу виявлення та реагування на виклики й загрози в інформаційному просторі, що передбачає залучення підрозділів, на які покладено функції проведення інформаційних, психологічних та інших дій у кіберпросторі;
- розвиток публічної дипломатії, проведення інформаційних заходів у межах міжнародного співробітництва;
- розбудова системи розповсюдження ключових повідомлень через канали комунікацій МВС України для створення єдиної лінії передавання інформації;
- використання всіх джерел інформації з метою подальшого об'єднання, аналізу, своєчасного й належного використання для комунікаційних та інформаційних заходів;
- постійне підвищення кваліфікації представників суб'єктів стратегічних комунікацій;
- узагальнення та впровадження практик на підставі набутого досвіду [54].

Ми вважаємо, що для сприяння та підтримання процесу розвитку й налагодження зв'язків з громадськістю важливим є використання

можливостей соціальних мереж (соціальних медіа), які останніми роками стають дедалі популярнішими. Середовище соціальних ЗМІ постійно засвідчує зміни в технологіях і комп'ютерних системах. Для різних соціальних груп соціальні мережі є невід'ємною частиною їхнього щоденного споживання інформації. Соціальні мережі надають безліч можливостей спілкуватися, взаємодіяти або ділитися контентом різного типу – від тексту до відео, від зображень до геолокаційних даних тощо. Тому доцільним є проведення постійного моніторингу соціальних мереж як додаткового каналу комунікації.

Загалом використання соціальних медіа в контексті стратегічних комунікацій можна поділити на три аспекти: а) соціальні медіа можуть бути використані як сенсор (чутливий елемент) для поліпшення ситуаційної обізнаності (зон інтересу/зон відповідальності); б) соціальні медіа пропонують додаткові канали для зв'язку, це – ефекторна функція соціальних мереж, яка дає змогу передати певні інформаційні повідомлення, підтримувати діалог з різною аудиторією; в) соціальні медіа можуть також підтримувати системи управління, зокрема з удосконалення процесу обміну інформацією між підрозділами. Крім того, комп'ютерні системи (медіаплатформи) можуть забезпечити конструктивний діалог з неурядовими організаціями.

На думку В. Ліпкана, цифрові медіа охоплюють усю комунікаційну діяльність і мають «потенціал» для використання противниками як «зброї». У цифрових, передусім – у соціальних медіа, значним є обсяг безпосереднього контенту (змісту), зокрема свідчення очевидців, що може стати надзвичайно цінним з позицій досягнення певної мети або, навпаки, створити проблеми. У зв'язку із цим у кожному випадку необхідними є ситуативна обізнаність й оцінювання.

Для забезпечення узгодженості використання стратегічних комунікацій доцільно розробити відповідні настанови, які визначені загальними

принципами до використання цифрових, передусім соціальних медіа. Можна виокремити такі принципи:

1) цифрові, зокрема соціальні, медіа можуть використовувати як сенсор для поглиблення ситуативної обізнаності кожного суб'єкта системи стратегічних комунікацій щодо сектору його відповідальності;

2) соціальні мережі пропонують додаткові канали для комунікацій. Ця ефекторна (що реагує на вплив) функція соціальних мереж може слугувати досягненню різних завдань, що дасть змогу поширювати свої меседжі (за допомогою наративу) і підтримувати діалог з різними аудиторіями;

3) соціальні медіа можуть також формувати позитивне ставлення аудиторії до процесу здійснення певних управлінських рішень (реформ);

4) використання сучасних інформаційних і комунікаційних служб, таких як чат-функції (переговорні функції), можуть допомогти поліпшити обмін інформацією в процесі виконання певних завдань. Платформи соціальних медіа також можуть сприяти вдосконаленню спільного планування та налагодженню конструктивного діалогу з неурядовими організаціями й суспільством загалом [186].

Якщо розглядати питання нормативної бази для здійснення інформаційними службами МВС України координаційної роботи з організації взаємодії правоохоронних органів зі ЗМІ, трудовими колективами, населенням для профілактики правопорушень, то вона наявна та загалом ураховує вимоги сьогодення. Водночас, на нашу думку, нормативна база потребує вдосконалення.

Оскільки згідно зі ст. 3 Закону України «Про інформацію», його дія поширюється на інформаційні відносини, які виникають в усіх сферах життя й діяльності суспільства та держави, то й в усіх статтях, де йдеться про встановлення режиму регулювання відносин у сфері отримання, кваліфікації, зберігання, розповсюдження інформації, їх повинні визначати тільки закони.

Тому пропонуємо внести зміни до ч. 4 ст. 18 «Статистична інформація» цього Закону, яка регламентує: «Правовий режим державної статистичної

інформації визначається Законом України «Про державну статистику», іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України». Ми пропонуємо слова «іншими законами» замінити на «законодавчими актами України».

За умов браку законів, які регулювали б сферу інформаційних відносин за видами інформації, до Закону України «Про інформацію» необхідно також внести доповнення в частині визначення обліку об'єктів інформаційних відносин у різних сферах. Зрозуміло, що за різноманітності сфер використання інформації універсального регулювання не може бути, однак принципи обліку, відповідальність суб'єктів інформаційних відносин за організацію та ведення обліку слід передбачити цим Законом.

Тому пропонуємо викласти зміст відповідних статей у такій редакції:

Стаття «Облік об'єктів інформаційних відносин»

«Облік об'єктів інформаційних відносин – це система фіксації, реєстрації, накопичення, збереження, обробки й видання даних про осіб, предмети, події та взаємозв'язки за їх ознаками, що призначені для здійснення пізнавальної діяльності фізичних, юридичних осіб, захисту прав і законних інтересів громадян, вміщує сукупність взаємообумовлених організаційних, правових, технічних засобів, методів і прийомів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин».

Окрему статтю (яка містила б три частини) варто присвятити відповідальності суб'єктів інформаційних відносин за організацію та ведення обліків, доповнивши нею розділ IV «Відповідальність за порушення законодавства про інформацію».

Стаття «Відповідальність суб'єктів інформаційних відносин за організацію і ведення обліків»

«Відповідальність за організацію обліку, контролю за станом облікової інформації та порядком її надання споживачеві покладається на керівників

підприємств, установ, організацій та їх підрозділів, що ведуть відповідний облік.

Посадові особи несуть відповідальність за повноту й достовірність інформації, яку вони розміщують у певному виді обліку, правомірність і обґрунтованість її розміщення та використання. Відповідальність за відповідність наданої інформації джерелу (оригіналу), що міститься у фонді (банку даних), несе посадова особа, яка безпосередньо обробляє та видає облікову інформацію споживачеві за його запитами.

Посадові особи, які допустили видачу (розголошення) облікової інформації, що становить державну або службову таємницю, притягаються до відповідальності згідно із чинним законодавством».

Отже, розглянувши питання організаційно-правових аспектів удосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України, ми дійшли таких висновків.

Проаналізовано форми й методи вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України з метою відшукування нових напрямів цієї діяльності. У підрозділі констатовано, що ця проблематика відображена в практичній діяльності інформаційних служб системи МВС України. Удосконалення діяльності інформаційних служб системи МВС України дасть змогу налагодити результативну співпрацю із журналістами, підвищити імідж підрозділу.

Організаційно-правові аспекти вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України полягають у: 1) формуванні сучасної інформаційно-комунікаційної політики МВС України на європейських принципах діяльності державних інституцій та МВС України із застосуванням найкращих практик збирання, обробки та подання інформації; 2) створенні багатоцільових і багатофункціональних інформаційних систем висвітлення діяльності органів та підрозділів МВС України; 3) зміцненні кадрового потенціалу інформаційних підрозділів МВС шляхом запрошення до роботи професійних журналістів; 4) подальшій розбудові інформаційної

мережі та створенні умов для ефективного функціонування інформаційних обліків; 5) удосконаленні чинного законодавства в частині визначення правових й організаційних форм висвітлення інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України; 6) удосконаленні форм і методів захисту інформації, унеможливленні несанкціонованого доступу до останньої, з огляду на завдання та функції, покладені на МВС України.

3.2. Найкращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і впровадження їх в Україні

Питання світового досвіду діяльності інформаційних служб правоохоронних органів у своїх роботах досліджували такі вчені: В. Анісімков, О. Банчук, С. Гусарєв, Й. Горінецький, В. Лемак, Б. Леонов, М. Лошицький, О. Мартиненко, О. Матюхіна, Р. Мельник, А. Крилов, О. Проневич, Ю. Черячукін, А. Якубов та ін.

У роботі О. Проневича йдеться про важливість для різних держав плану комунікацій ЄС щодо розвитку соціального діалогу, зокрема в Угорщині: проводять аналіз здійснених заходів протягом останніх років, визначають методи комунікацій, що застосовували для досягнення результатів (консультативні заходи, дискусії щодо європейської соціальної моделі, дебати щодо стратегічних питань, які пов'язані з майбутнім ЄС, телевізійні форуми, семінари, прямий діалог, онлайн голосування тощо) [167, с. 178].

У Великій Британії визначено такі характеристики, які мають три складові: лідери й уряд можуть досягти своєї мети; державні органи та установи реагують на потреби громадян, які обстоюють свої права; громадянське суспільство та приватний сектор можуть притягнути до відповідальності державні установи й уряд на підставі їхнього звіту.

У США (університет Джорджа Вашингтона) обговорювали питання, які є актуальними для світу: потужність урядового зв'язку для досягнення високих результатів управління; прозорість і підзвітність урядів; надання громадянам адекватної інформації про пріоритети та програми діяльності уряду; ефективний потенціал зв'язку з громадянами; роль етики тощо.

Такі фахівці європейських країн, як J. Skolnick, С. McCoy, досліджують питання європейської комунікаційної політики. Ідеться про проблеми відкритості й існування правових питань щодо інформування громадян. Спеціалісти зауважують, що комунікація – це вагома робота, що спрямована на отримання підтримки від громадськості, а також допомагає громадянам зрозуміти їхні права й обов'язки. Увагу акцентують на перенесенні методів комунікації, притаманні системі зв'язків з громадськістю, у цифрові комунікації, що передбачає підвищення стандартів і поліпшення якості [222].

Учені А. Якубов, С. Асямов засвідчують посилення ролі стратегії урядових зв'язків з громадськістю, що ґрунтуються на стратегічних комунікаціях, розроблених центральними органами влади. Вони приділяли увагу питанням медіатизації урядів. Визначальними є питання державних комунікаційних теорій, що пов'язані з процесами медіатизації [130, с. 233–235].

На електронних ресурсах США йдеться про широкий спектр підходів щодо залучення громадян до прийняття рішень, які стосуються їхньої життєдіяльності, що потребує не тільки активного інформування громадян, а й надання можливості їм висловити свою позицію та впливати на важливі державні рішення. Це передбачає розроблення і запровадження комплексних місцевих програм комунікації та участі. Інші спеціалісти акцентують увагу на процесах «транспортування та обміну інформацією» з метою пояснення рішень і дій уряду й підтримання соціальних зв'язків. Сутність полягає у відмінностях між активним урядовим зв'язком і пасивним громадським зв'язком [216].

Досліджуючи комунікації в Британській Колумбії, В. Анісімков стверджує, що вона ґрунтується на процесі інформування громадськості про програми й послуги уряду. Фахівці з урядових комунікацій надають різнопланові послуги та щільно співпрацюють з іншими представниками обласних, федеральних і муніципальних органів влади, ЗМІ, промисловості, асоціацій, груп інтересів, громадськістю. Послуги надають у: плануванні й консультуванні щодо стратегічних комунікацій; питаннях управління; відносинах зі ЗМІ; моніторингу ЗМІ; координації крос-державних проєктів; плануванні подій; онлайн комунікацій тощо [6, с. 30].

Об'єднані Арабські Емірати задля розбудови міцного фундаменту здорового та згуртованого суспільства розробили Національну програму урядового зв'язку до 2021 року. Основним гаслом цієї програми є: «ОАЕ дає пріоритет людського розвитку й добробуту громадян. Громадяни – істинний ресурс на цій землі».

На переконання О. Матюхіна, у Великій Британії актуальними є такі питання: ефективна політика, яку здійснюють завдяки спілкуванню через ЗМІ; сучасні виклики, пов'язані зі спілкуванням міністрів, їхніх радників і посадових осіб; компетенції професійних комунікаторів; використання комунікацій урядом й іншими організаціями для здійснення ефективних стратегій і програм; досвід державних комунікаторів; розширення доступу до публічної інформації; поширення ефективної практики у всьому світі тощо [97, с. 84–86].

Здійснений аналіз комунікацій у деяких державах засвідчує наявність стратегії розвитку комунікацій суб'єктів державного управління. У національній практиці комунікації суб'єкти державного управління перебувають на етапі накопичення, зберігання та надання інформації. У зв'язку із цим необхідно вдосконалювати теоретичну та практичну підготовку професійних комунікаторів [214].

Науковець Й. Горінецький розглядає досвід роботи інформаційних служб правоохоронних органів Данії. У цій країні прокуратура спілкується з

усіма ЗМІ через власний вебсайт, пресрелізи, телефоном та електронною поштою, а також шляхом проведення інтерв'ю. У Данії в судах є спеціальні судді, на яких покладено обов'язок спілкування зі ЗМІ. Суди всіх інстанцій випускають пресрелізи щодо судових рішень, які можуть становити особливий інтерес для громадськості. ЗМІ можуть у разі підвищеного суспільного інтересу отримати дозвіл на трансляцію винесення рішення судом на телебаченні для громадськості. Прокуратура Данії не передбачає наявність посади пресекретарів, натомість на прокурорів покладено повноваження робити заяви для масмедіа щодо кримінальних проваджень, які знаходяться в їхньому провадженні. Складовою основного обов'язкового навчання всіх прокурорів є опанування вміння спілкуватися зі ЗМІ. Крім того, відвідування курсів підвищення кваліфікації із взаємодії зі ЗМІ пропонують усім прокурорам [136, с. 56–58].

Позитивним є приклад служби зв'язків із громадськістю Міністерства юстиції США. Розглядаючи діяльність цієї служби, Р. Мельник зазначає, що вона сприяє співпраці між громадянським суспільством і представниками влади в реагуванні та попередженні злочинів на підґрунті ненависті. Громадянське суспільство вважають важливим партнером у розв'язанні проблеми виявів дискримінації кримінального характеру. У своїй роботі ці служби керуються принципом «виховувати, спілкуватися, примиряти, сприяти та полегшувати». Вони допомагають зацікавленим сторонам, вивчають можливості розроблення та реалізації місцевих стратегій, які можуть допомогти правоохоронцям, працівникам місцевих органів влади, громадським організаціям і зацікавленим громадським групам реагувати на повідомлення про злочини на підґрунті ненависті й шукати шляхи попередження майбутніх інцидентів. Працівники правоохоронних органів штату й місцевих органів, лідери громад можуть звернутися до служб із проханням про надання допомоги в покращенні комунікації між правоохоронцями та членами громади й подоланні наслідків злочину на підґрунті ненависті. Служби зв'язків із громадськістю можуть допомогти

налагодити діалог між правоохоронцями та членами громади для поглиблення взаємного розуміння з приводу процесу розслідування та висунення звинувачень, а також розв'язання проблем, які турбують громаду [98, с. 190–192].

Ці служби оптимізують механізми реагування громади шляхом підвищення її спроможності попереджувати злочини на підґрунті ненависті, зокрема, через надання послуг і розроблення програм примирення, посередництва, навчання, технічної допомоги й інших методів послаблення напруження. Служби зв'язків із громадськістю можуть познайомити громаду з представниками установ, які реагують на злочини на підґрунті ненависті, зокрема працівників федеральних і місцевих правоохоронних органів, органів штату.

Співпраця місцевих органів прокуратури та медіа у Федеративній Республіці Німеччині теж є специфічною. Журналісти в цій країні мають право на отримання відомостей для висвітлення в ЗМІ. Це право обмежується, якщо йдеться про особисті або конфіденційні відомості, захист яких закріплено в кримінальному та цивільному праві. Органи прокуратури та федеральний генеральний прокурор надають підтримку пресслужбі або її представнику.

У дослідженні О. Мартиненка йдеться про те, що під час проведення досудового слідства основне правило для державних органів полягає в тому, що тільки місцева прокуратура може надавати інформацію ЗМІ. У судових установах інколи прокурор має на це право. У штаті прокуратури передбачено посаду прессекретаря (прокурора за професією). Якщо прокурори готові надати інформацію журналістам безпосередньо, вони повинні отримати попередній дозвіл з відділу пресслужби чи начальника прокуратури [95].

Співпраця між правоохоронними органами та ЗМІ на Балканах вирізняється тим, що із часів підписання Дейтонської мирної угоди було вжито різних заходів для розвитку вільного й справедливого висвітлення

відомостей у ЗМІ в Балканському регіоні, однак позитивних змін обмаль. Досі недостатнім є рівень поінформованості щодо необхідності співпраці та партнерства. Правоохоронні органи в ЗМІ часто критикують за успадковані з минулих часів бюрократизм та ієрархічну систему. Політична нестабільність, корупція, недостатнє реформування, повільні темпи побудови нових установ, обмежена автономність судової системи призводять до формування недовіри між правоохоронними органами та ЗМІ. Вони позиціонують себе переважно як суперники чи навіть вороги, а не як партнери в питаннях забезпечення справедливості. Оскільки доступ до правоохоронних органів, як і раніше, є порівняно обмеженим, журналісти змушені використовувати також інформацію з неофіційних джерел.

Недостатньою є кількість журналістів і редакторів, які розуміються на питаннях, що стосуються, зокрема, судової системи, а також обмеженим є рівень журналістських розслідувань. Обов'язкове правило для журналістів передбачає, що вони завжди мають брати інформацію з кількох джерел. Подеколи виникають ситуації, коли вони, не дотримуючись етичних норм, не перевіряють її. Правоохоронні органи стверджують, що деякі ЗМІ й журналісти висвітлюють події необ'єктивно, а під тиском місцевих політичних сил з метою обстоювання їхніх фінансових інтересів. Правоохоронні органи відчують потребу в покращенні зв'язків із громадськістю та розробленні певних правил для налагодження належної співпраці з масмедіа [224].

Правоохоронні органи Сербії часто подають інформацію із запізненням і в недостатньому обсязі, крім того, нерідко певні дані є засекреченими. У низці випадків новини, висвітлені правоохоронними органами, викладені надто офіційно, містять статистичні дані. Спілкування переважно зводиться до розподілу затверджених та офіційних письмових заяв, зроблених правоохоронними органами, що унеможлиблює подальше розслідування. У Сербії представники ЗМІ не мають права спілкуватися зі слідчими суддями.

В Албанії комерційні та політичні інтереси власників агентств ЗМІ часто впливають на звітність. Самоцензура ставить під загрозу незалежність журналістів. Журналісти як представники відділів журналістських розслідувань, що висвітлюють новини правдиво, залишаються винятком. Політизація майже кожного питання відволікає увагу громадськості від важливих аспектів, таких як соціальний та економічний добробут громадян, їхнє політичне представництво та якість правосуддя.

У Республіці Албанії судові розгляди проходять відкрито, за винятком випадків, коли вони були організовані на прохання прокуратури й за розпорядженням суду. В Албанії спілкування правоохоронних органів зі ЗМІ відбуваються тільки через пресекретаря генерального прокурора. В особливих випадках, за дорученням генеральної прокуратури, прокурори можуть поширювати інформацію про кримінальні провадження. Не передбачено висвітлення прокурорської діяльності (з кримінального переслідування першої та апеляційної інстанцій) пресекретарем. Подеколи прокурори можуть взаємодіяти зі ЗМІ після отримання дозволу генерального прокурора [184, с. 364–366].

У Боснії і Герцеговині немає чітко визначених професійних стандартів журналістики, не передбачено освіти, необхідної для того, аби мати можливість працювати журналістом чи на іншій посаді в ЗМІ. У зв'язку із цим, проводять спеціалізовані тренінги для журналістів, на яких висвітлюють діяльність правосуддя та правоохоронних органів для ознайомлення журналістів з нормами, що регулюють цю сферу, а також спрямовані на підвищення якості інформування громадськості журналістами. Водночас згідно з повідомленнями масмедіа в Боснії і Герцеговині відомості, надані судом чи прокуратурою, часто містять технічні та юридичні терміни, які широкий загал не може зрозуміти. Тому існують професійні групи, які об'єднують журналістів і представників ЗМІ з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації для розвитку професійної журналістики [215].

2016 року почала діяти регіональна програма «Зміцнення судової експертизи з питань свободи слова та ЗМІ в країнах Південно-Східної Європи (JUFREX)» у Сараєво, Боснії і Герцеговині, метою якої є сприяння свободі слова та свободі висвітлення інформації ЗМІ відповідно до стандартів Ради Європи.

Досвід роботи правоохоронних органів Північної Ірландії (Сполучене Королівство) розглядає у своєму дослідженні Б. Леонов. У цій країні часто відбуваються громадські заворушення, передусім у сезон щорічного проведення парадів, під час якого опозиційні групи влаштовують демонстрації та контрдemonстрації. Унаслідок цього виникає соціальне напруження, яке часто використовують терористи, що підбурюють до насильства або ініціюють агресивні напади на працівників поліції. Терористи також можуть зображати поліцейських як гнобителів, упереджено ставитися до певної групи населення тощо [90].

Поліція зобов'язана захищати життя та власність, і це потребує прийняття необхідних, пропорційних заходів для попередження ескалації насильства з одночасним дотриманням права на свободу вираження поглядів та свободу мирних зібрань. Подеколи на таких заходах присутня значна кількість захищених спецзасобами поліцейських і бронетехніки, що може бути потрактовано як засіб залякування та порушення звичайного життєвого ладу спільноти.

Тому Поліцейська служба Північної Ірландії розробила політику готовності до обставин, що має назву «Без несподіванок». Ця політика містить обґрунтування причин розміщення сил поліції (передусім довкола місць запланованого проведення заходів, зокрема демонстрацій), їхньої тактики. Конфіденційну інформацію, яка може поставити під загрозу життя та здоров'я громадян або поліцейських, не розголошують. Така політика, поєднана з постійним контактом з громадськими лідерами, допомагає заперечити чутки й плітки, які можуть поширювати окремі особи або групи з метою підірвати принцип верховенства права.

Управління поліції та прикордонної охорони Естонії також проводить в Інтернеті поліцейську діяльність, спрямовану на взаємодію з населенням. Для цього призначені вебконстеблі, основне завдання яких – надавати консультації громадськості й відповідати на різні питання, пов’язані з роботою поліції. Це здійснюють у соціальних мережах, на інтернет-форумах, а також електронною поштою. Якщо констебль виявляє інформацію про дії, які можуть містити склад злочину, він передає цю інформацію в кримінальний відділ відповідної поліцейської префектури, що відповідає за проведення подальшого розслідування. Вебконстебль – це працівник поліції, який працює безпосередньо з населенням, однак замість патрулювання вулиць він захищає безпеку людей через Інтернет [225].

У Нідерландах працівники поліції, які працюють з населенням у декількох департаментах поліції, використовують Твіттер для спілкування з мешканцями країни. Вони пишуть повідомлення про свою повсякденну роботу, висвітлюючи завдання, які доводиться виконувати працівникам поліції, що взаємодіють безпосередньо з населенням. У своїх повідомленнях вони надають інформацію про профілактику злочинів (зокрема фото, відео, вказівки місця і посилання). Через Твіттер працівники поліції, що працюють безпосередньо з населенням, можуть отримати інформацію від населення, звернутися до жителів за допомогою щодо розкриття злочину або, наприклад, у пошуку зниклої дитини, а також попросити очевидців злочинів зв’язатися з поліцією. Твіттер надає додатковий канал для двосторонньої комунікації із жителями в режимі реального часу. Громадяни можуть ділитися з працівниками поліції проблемами, які їх бентежать, а також важливою інформацією про події. Громадськість схвально поставилася до того, що працівники, які співпрацюють з населенням, стали використовувати Твіттер.

На нашу думку, оптимальною моделлю комунікаційної діяльності інформаційних служб поліції є модель Фінляндії. Саме цей досвід може бути прикладом для впровадження в Україні. Поліція державної безпеки Фінляндії

є одним з підрозділів національної поліції в підпорядкуванні МВС Фінляндії, обов'язки цієї служби визначено в національному Акті про поліцейське управління. Основні функції служби охоплюють боротьбу з тероризмом і контррозвідку, а справи для розслідування їй доручає Національне управління поліції. Цей підрозділ (SUPO) є основним правоохоронним органом, що відповідає за попередження терористичної загрози та протидію радикалізації, що призводить до насильства, незаконної екстремістської діяльності у Фінляндії.

Основні цінності Поліції державної безпеки – законність, надійність і якість, важливе значення в ній має комунікація зі ЗМІ та громадськістю. Групу зв'язків з громадськістю та ЗМІ було створено 2008 року, вона підпорядковується безпосередньо директору SUPO. У її складі – три постійні працівники: керівник з комунікацій, його заступник і помічник.

Зовнішні комунікації планують, координують і здійснюють відповідно до політики й комунікаційної стратегії, затвердженої директором SUPO. Передбачено механізми забезпечення постійного внутрішнього обміну інформацією та співпраці, що забезпечують послідовність політики зв'язків із ЗМІ загалом. Наприклад, для того щоб включити внутрішні та зовнішні комунікації в роботу SUPO й полегшити координацію, керівник з комунікацій бере участь у нарадах координаційної групи під головуванням директора цієї служби.

Група з комунікацій відповідає за зв'язки з пресою та громадськістю, а також надає інформацію за запитом іншим підрозділам поліції і різним відомствам.

Основна діяльність групи полягає в:

- координації та проведенні брифінгів, наданні консультацій з різних питань безпеки працівникам міністерств, інших державних органів, місцевих органів влади, а також приватних компаній на їхнє прохання;

- організації регулярних нарад з конкретної тематики з представниками громадськості та ЗМІ;

– оновленні офіційного вебсайту Поліції державної безпеки; комунікації за допомогою Твіттера, що охоплює публікацію стислих інформаційних заяв на офіційній сторінці Поліції в Твіттері, а також участь у тематичних обговореннях за допомогою індивідуальних облікових записів співробітників відділу з комунікацій.

На підставі досвіду цієї служби можна дійти висновків, що успішні методи підтримання зв'язків з громадськістю та ЗМІ мають передбачати:

- забезпечення доступу працівників, що співпрацюють зі ЗМІ та громадськістю, до інформації, наявної в оперативних підрозділах SUPO;
- ознайомлення всіх працівників служби з важливими повідомленнями, опублікованими в ЗМІ;
- наявність чіткої політики, яка визначає обов'язки підрозділів з позицій надання інформації в процесі розслідувань, пов'язаних із тероризмом, насильницьким екстремізмом, які проводять спільно з іншими поліцейськими підрозділами.

Водночас SUPO відповідає за надання інформації про подію загалом, а відділ розслідувань – за надання інформації про конкретні аспекти розслідування. У кожній справі, яку розслідують декілька відомств, розробляють спільний план з комунікацій, визначають роль кожного відомства.

SUPO ретельно відбирає кандидатів у групу з комунікацій, щоб забезпечити оптимальне поєднання досвіду у сфері комунікації та досвіду роботи з певної тематики, а також професійних навичок. Також їм необхідно знати історію Поліції безпеки, її традиції та культуру роботи, а також мати контакти з усіма основними партнерами – як внутрішніми, так і зовнішніми.

Центр суспільних відносин Університету Ковентрі (раніше – Інститут згуртованості спільнот) Сполученого Королівства розробив практичні настанови для працівників місцевих органів влади, поліцейських служб і партнерських відомств з аналізу й моніторингу напруженості та конфліктів у місцевих громадах. Моніторинг напруженості в спільнотах меншин не є тотожним попередженню тероризму, однак ця діяльність може сприяти йому.

У процесі моніторингу напруженості в спільнотах меншин поліція у співпраці з громадськістю може виявити, які проблеми турбують населення, наявність невдоволення, ліквідувати фактори, що загрожують згуртованості спільноти, знизити ймовірність залучення окремих осіб у насильницький екстремізм і радикалізацію.

Настанови було розроблено у співпраці з Лондонською міською поліцією. Вони ґрунтуються на ідеї про те, що напруженість у суспільстві не є негативним фактором. Моніторинг напруженості не передбачає стеження за окремими особами й спільнотами; основне завдання – запобігти заворушенням, загрозам безпеки, фактичній незаконній та злочинній діяльності, яка нерідко активізується в разі посилення напруженості. Для того щоб розуміти відносини між різними спільнотами, державні органи повинні вміти «читати сигнали» й володіти ресурсами та методиками здійснення посередництва між групами, надавати їм допомогу у вирішенні конфліктів, що виникають.

У настановах запропоновано інструкції та рекомендації з таких питань:

- як створити систему моніторингу напруженості;
- інструменти для визначення динаміки процесів у місцевих громадах;
- рекомендації, що ґрунтуються на досвіді роботи в Сполученому Королівстві.

Як одним із перших кроків рекомендовано створити групу моніторингу напруженості, до складу якого мають входити працівники поліції та інших державних органів, а також представники громадськості, асоціації мешканців будинків, релігійних груп і добровільних організацій, які будуть підтримувати між собою зв'язок та інформувати один одного не тільки під час нарад групи, а й у період між нарадами.

Група моніторингу має такі завдання:

- визначити динаміку процесів, що відбуваються в місцевому співтоваристві, і виявити потенційні або наявні суперечності;

- обмежити потенційні негативні наслідки напруженості, попередити ескалацію, послабити конфлікт; розглянути й спланувати заходи реагування в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі;
- надати інформацію та підтримку в ліквідації наслідків масштабних інцидентів;
- сприяти й допомагати згуртованості спільноти.

Завдання групи з моніторингу напруженості передбачають:

- збирання, обмін і координацію інформації про динаміку процесів і напруженості в суспільстві;
- аналіз отриманої від населення інформації про пережиті, побачені або потенційні конфлікти; оцінювання впливу на спільноту, зокрема оцінювання ризику; розроблення необхідних заходів; складання щорічного плану;
- складання комунікаційної діяльності та визначення стратегії відносин зі ЗМІ.

Необхідним є загальне розуміння того, що таке напруженість у суспільстві, чому слід проводити моніторинг, які його переваги. Автори настанов рекомендують проводити моніторинг напруженості в межах чітко визначеної системи управління, щоб гарантувати підзвітність і законність, інформувати й залучати до участі всі основні сторони, забезпечити відкритість процесу для перевірки та аналізу.

У настановах є додаток, що містить рекомендації з питання, якими способами всі без винятку спільноти можуть надавати поліції допомогу в боротьбі з насильницьким екстремізмом і тероризмом. У додатку увагу акцентовано на тому, що ці загрози можуть виникнути на будь-якій території та в будь-якому співтоваристві.

Департамент поліції Гельсінкі здійснює інформаційно-роз'яснювальну роботу з громадськістю, використовуючи соціальні мережі, щоб забезпечити присутність поліції, наочність і взаємодію з громадськістю через Інтернет і соціальні медіа, зокрема Facebook і Microsoft Messenger. Нині в Інтернеті як

працівники віртуальної групи зі співпраці з населенням працюють поліцейські (в їхніх облікових записах у соціальних мережах зазначено їхні імена та прізвища). Вони мають забезпечувати доступ до поліції в онлайн режимі, здійснювати профілактичну роботу в мережі, гарантувати користувачам Інтернету почуття захищеності, а також оперативно реагувати на можливі злочинні дії в інтернет-просторі (наприклад, дитячу порнографію, домагання, розпалювання ненависті). Такі працівники поліції активно використовують онлайн дискусії, надаючи точну інформацію з питань, пов'язаних з роботою поліції, і зв'язуються через Інтернет з окремими користувачами, з якими складніше зв'язатися іншим способом [226].

Якщо поліція припустилася помилки або її дії викликають стурбованість у суспільстві, керівництво поліції має визнавати ці проблеми та усувати їх. Спроби приховати певні дії завдадуть істотнішої шкоди, підірвавши довіру суспільства.

Необхідно розвивати навички поліцейських, які працюють безпосередньо з населенням, щоб вони могли відповідати на питання представників ЗМІ або переадресовувати їх; такі працівники поліції мають бути завжди готові розмовляти зі ЗМІ про свою роботу, функції та обов'язки, успішні програми ефективної взаємодії з місцевими громадами.

Отже, вивчивши питання щодо найкращих світових практик (досвіду) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і впровадження його в Україні, можна дійти таких висновків.

Аналіз діяльності поліції інших країн, вивчення досвіду розвитку їхніх поліцейських підрозділів може бути корисним для України як держави, що дбає про становлення поліції європейського зразка. Кожна поліцейська система має індивідуальну історію розвитку та специфіку. Тому одним з основних завдань, що постало перед МВС України, – це вдосконалення діяльності української поліції з огляду на позитивний досвід поліцейської діяльності провідних країн Європи. У складних умовах реформування поліції, розширення процесу інтеграцій до міжнародного товариства правоохоронних органів об'єктивно підвищується інтерес до досвіду

поліцейських систем іноземних країн і досліджень сучасних проблем їх розвитку.

Розглянуто найкращі світові практики діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і можливості впровадження їх в Україні. Це дало змогу дійти висновку, що комунікаційна політика в різних державах передбачає власні принципи, завдання, рішення, правила, заходи, кодекси поведінки. Кожна держава визначає для себе найдоцільніший формат документа, який є основою для реалізації на практиці комунікаційної політики та створений відповідно до практики й традицій системи правового регулювання в державах. На цій підставі запропоновано комплекс правових та організаційних заходів з удосконалення діяльності інформаційних підрозділів МВС України.

Висновки до розділу 3

Розглянувши шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України, можна сформулювати такі висновки.

1. Удосконалення в будь-якій сфері життєдіяльності можливе лише тоді, коли буде з'ясовано причини, що не сприяють покращанню становища або й заважають цьому процесу. Проаналізувавши правовий статус інформаційних служб МВС України та їхню роботу щодо зміцнення публічного порядку, можна дійти висновків, що необхідно розробити стратегію комплексної профілактичної діяльності інформаційних служб правоохоронної системи та сфери їх функціонування.

Удосконалення діяльності інформаційних служб МВС України щодо забезпечення публічного порядку потребує також налагодження дієвої їх взаємодії з громадськими правозахисними організаціями. Форми такої взаємодії можуть бути найрізноманітнішими – від взаємного інформування про результати діяльності до здійснення спільних дій з метою виявлення та припинення порушень прав і свобод людини в різних сферах діяльності

правоохоронних органів. Для забезпечення ефективності цієї взаємодії доцільно здійснювати її на наукових засадах.

2. Проаналізовано форми й методи вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб МВС України з метою відшукування нових та ефективних напрямів цієї діяльності. У підрозділі констатовано, що ця проблематика відображається в практичній діяльності інформаційних служб системи МВС України, удосконалення якої дасть змогу налагодити результативну співпрацю із журналістами та підвищити імідж й авторитет цього підрозділу.

3. Організаційно-правові аспекти вдосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України полягають у: 1) формуванні сучасної інформаційно-комунікаційної політики МВС України на європейських принципах діяльності державних інституцій та МВС України із застосуванням найкращих практик збирання, обробки й подання інформації; 2) створенні багатоцільових і багатофункціональних інформаційних систем висвітлення діяльності органів та підрозділів МВС України; 3) зміцненні кадрового потенціалу інформаційних підрозділів МВС шляхом запрошення до роботи професійних журналістів; 4) подальшій розбудові інформаційної мережі та створенні умов для ефективного функціонування інформаційних обліків; 5) оптимізації чинного законодавства в частині визначення правових й організаційних форм висвітлення інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України; 6) удосконаленні форм і методів захисту інформації та унеможливленні несанкціонованого доступу до останньої, з огляду на завдання та функції, які покладені на МВС України.

Виокремлено два основні напрями вдосконалення законодавства, що регулює систему й підстави застосування поліцією заходів профілактичного впливу. Перший – це створення нових нормативних актів, розроблення окремих норм, які регламентували б питання взаємодії правоохоронних органів з населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями, ЗМІ. Другий напрям полягає в оптимізації правового регулювання діяльності поліції щодо застосування вже наявних нормативно-правових актів.

4. Аналіз діяльності поліції іноземних країн, вивчення особливостей розвитку їхніх поліцейських підрозділів може бути корисним для України як держави, що прагне розбудовувати поліцію європейського зразка. Водночас кожна поліцейська система має індивідуальну історію розвитку та специфіку. Тому одним з основних завдань, яке стоїть перед МВС України, є вдосконалення діяльності Національної поліції, що враховуватиме позитивний досвід поліцейської діяльності провідних країн Європи. У складних умовах реформування поліції, поглиблення процесу інтеграцій до міжнародного товариства правоохоронних органів об'єктивно посилюється інтерес до досвіду поліцейських систем іноземних країн і досліджень сучасних проблем їхнього розвитку.

5. Розглянуто найкращі світові практики діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і можливості впровадження їх в Україні. Це дало змогу дійти висновку, що комунікаційна політика в різних державах передбачає власні принципи, завдання, рішення, правила, заходи, кодекси поведінки. Кожна держава визначає для себе найдоцільніший формат документа, який є основою для реалізації на практиці комунікаційної політики та створений відповідно до практики й традицій системи правового регулювання у державах. На цій підставі запропоновано комплекс правових та організаційних заходів з удосконалення діяльності інформаційних підрозділів МВС України.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-правове узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. До основних із них належать такі:

1. Доведено, що в умовах сьогодення бракує комплексних досліджень, присвячених організації та функціонуванню інформаційних служб МВС України та їх ролі у формуванні й реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави загалом і в частині висвітлення діяльності органів та підрозділів МВС України. Обґрунтовано положення, що інформаційна діяльність органів і підрозділів МВС України є складною за своєю структурою та функціями системою публічно-правових відносин, які врегульовані здебільшого нормами адміністративного й інформаційного права та мають безпосередній органічний зв'язок із колом і характером державно-владних повноважень, що відображені в компетенції посадових та службових осіб інформаційних підрозділів МВС України щодо реалізації комунікаційно-інформаційної політики держави з метою реалізації останніми основних завдань, поставлених перед МВС України.

2. Визначено, що нормативно-правове регулювання діяльності інформаційних служб МВС України становить взаємозалежну сукупність адміністративно-правових й інформаційних норм, які спрямовані на формування та реалізацію комунікаційно-інформаційної політики МВС України, здебільшого стосуються питань організації та функціонування інформаційних підрозділів МВС України, а також зовнішньоорганізаційних відносин щодо реалізації висвітлення основних завдань, поставлених перед МВС України. Запропоновано авторську класифікацію системи нормативно-

правових актів, які регламентують діяльність інформаційних підрозділів МВС України, визначено їхні особливості.

3. Досліджено генезу інституту становлення та розвитку інформаційних служб системи МВС України, яку відображено за певними періодами. Доведено, що становлення інформаційних служб МВС України – це тривалий і динамічний процес, що має особливості, пов’язані з трансформуванням суспільного запиту на інформацію загалом та інформацію, що стосується діяльності МВС України в межах тих завдань, що покладені на нього.

4. Визначено місце та роль інформаційних служб системи МВС України в здійсненні комунікації в умовах інформаційного суспільства, що дало змогу сформулювати дефініцію поняття адміністративно-правового статусу останніх, визначити його структуру й особливості діяльності цих підрозділів. Доведено, що специфічними ознаками діяльності інформаційних служб МВС України є такі: 1) особливий предмет – інформаційні відносини на внутрішньодержавному, міждержавному й недержавному рівнях з метою профілактики правопорушень і створення соціально престижного іміджу правоохоронних органів; 2) обсяг роботи інформаційних служб МВС України не обмежений завданнями якоїсь однієї служби чи навіть напрямом діяльності МВС України; 3) заходи, у яких беруть участь інформаційні служби МВС України, мають важливе суспільне й політичне значення, а отже, за сферою діяльності та інтересів інформаційні служби МВС України, а саме Департамент комунікації, є номенклатурою, підпорядкованою безпосередньо керівнику МВС України; 4) ця діяльність має чітку правову регламентацію з визначенням відповідних процедур; 5) їх наділено відповідним правовим інструментарієм, зокрема й обмежувального спрямування, для виконання поставлених перед МВС України завдань.

5. Сформульовано зміст діяльності інформаційних підрозділів МВС України, який полягає в адміністративній діяльності посадових осіб зазначених підрозділів у встановленому законом порядку із застосуванням

принципів, методів, способів, правил, схем й алгоритмів, за якими здійснюють пошук даних, їх збирання, обробку, накопичення та зберігання, що спрямована на висвітлення об'єктивної, достовірної, своєчасної інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України в обсязі, достатньому для належної поінформованості всіх зацікавлених суб'єктів діяльності відповідної державної інституції та формування позитивного іміджу останньої.

6. З'ясовано види та форми взаємодії інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо обміну інформацією. Зміст такої взаємодії полягає в спільній, узгодженій за часом, місцем і заходами діяльності органів та підрозділів МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо розроблення єдиної правової позиції на факти та події, у розв'язанні яких брали участь зазначені учасники. З-поміж особливостей аналізованої взаємодії слід виокремити такі: 1) наявність правової регламентації цієї діяльності; 2) узгоджена діяльність; 3) наявність декількох суб'єктів спільної діяльності; 4) сприяння та поєднання зусиль усіх учасників такої взаємодії з метою максимального використання можливостей цих суб'єктів для оприлюднення достовірної, об'єктивної та своєчасної інформації про результати діяльності всіх суб'єктів; 5) уникнення можливостей некоректного висвітлення інформації, що може завдати шкоди як виконанню покладених на відповідні органи завдань, так й іміджу відповідних структур.

7. Виокремлено два основні рівні відносин інформаційних служб МВС України й засобів масової інформації – зовнішній і внутрішній.

Схарактеризовано форми й методи взаємодії інформаційних служб МВС України з представниками ЗМІ в період підготовки до забезпечення масового заходу, у процесі забезпечення публічного порядку під час його проведення та після завершення. Зокрема:

1) на першому етапі правоохоронні органи можуть здійснювати: публікацію матеріалів у ЗМІ з роз'ясненням законодавства України й інших

нормативних актів, заходів безпеки, зокрема обмежувальних і силових; на брифінгах, робочих зустрічах із журналістами називати прізвища, посади керівників правоохоронних органів, які відповідають за забезпечення публічного порядку під час проведення масового заходу, до яких вони, у разі необхідності, можуть звертатися, інформувати про місце дислокації, контактні телефони оперативного штабу правоохоронних органів;

2) на другому етапі керівники, які забезпечують публічний порядок, можуть: встановлювати безпосередні контакти з представниками ЗМІ; коментувати (у разі необхідності) представникам ЗМІ дії підлеглих і власні розпорядження щодо маневру, залучення додаткових сил і засобів тощо; акцентувати увагу представників ЗМІ на конкретних організаторів й активних учасників порушень публічного порядку або порядку проведення масового заходу, надавати журналістам допомогу у фіксації цих протиправних дій; створювати безпечні умови для виконання ними своїх професійних обов'язків;

3) на третьому етапі, якщо необхідно, керівники правоохоронних органів і працівники інформаційних служб МВС України можуть проводити брифінги, робочі зустрічі з представниками ЗМІ, на яких роз'яснювати заходи, ужиті правоохоронними органами з підтримання публічного порядку, безпеки, правового впливу на порушників; уживати заходів з об'єктивного висвітлення ЗМІ дій правоохоронних органів щодо підтримання публічного порядку.

8. Акцентовано увагу на організаційно-правових аспектах удосконалення та розвитку діяльності інформаційних служб системи МВС України, які полягають у: формуванні сучасної інформаційно-комунікаційної політики МВС України за європейськими принципами діяльності державних інституцій із застосуванням найкращих практик збирання, обробки та подання інформації; створенні багатоцільових і багатофункціональних інформаційних систем висвітлення діяльності органів та підрозділів МВС України; зміцненні кадрового потенціалу інформаційних підрозділів МВС

України шляхом запрошення до роботи професійних журналістів; подальшій розбудові інформаційної мережі й створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків; удосконаленні чинного законодавства щодо визначення правових й організаційних форм висвітлення інформації про результати діяльності органів і підрозділів МВС України; оптимізуванні форм і методів захисту інформації для унеможливлення несанкціонованого доступу до останньої, з огляду на завдання та функції, покладені на МВС України.

9. Розглянуто найкращі світові практики діяльності інформаційних служб правоохоронних органів і можливості впровадження такого досвіду в Україні. Сформульовано висновок, що комунікаційна політика, упроваджена в різних державах, має власні принципи, завдання, правила, заходи, кодекси поведінки. На цій підставі запропоновано комплекс правових й організаційних заходів з удосконалення діяльності інформаційних підрозділів МВС України з реалізації ефективної комунікаційної політики в забезпеченні правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев Д. В. Взаємодія влади та громадськості: механізми соціально-правової комунікації: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ; Бізнесполіграф, 2013. 334 с.
2. Андреев Д. В. Забезпечення прав людини в контексті вдосконалення правових механізмів комунікації поліції та громади. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 13–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2017_2_3.
3. Андреев Д. В. Організаційні принципи участі інформаційних служб МВС у процесах деокупації окремих регіонів України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 203–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_20.
4. Андреев Д. В. Правові механізми забезпечення дієвості комунікації поліції та громади. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 1. (Серія «Державне управління»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2017_1_3.
5. Андреев Д. В., Булаєв В. П. Організаційні принципи участі інформаційних служб МВС України у процесах деокупації окремих регіонів України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 203–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_20.
6. Анисимков В. М. Зарубежный опыт подготовки руководителей полиции. *Развитие науки управления и проблемы формирования учебных дисциплин в современных условиях*: материалы I Европ. конгресса по вопросам упр. качеством работы полиции. М.: Акад. МВД России, 1999. С. 29–31.
7. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності ОВС України: організаційно-правові засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2002. 41 с.

8. Артамонова І. М. Інтернет-ЗМІ як нова парадигма теорії української журналістики. *Соціальні комунікації сучасного світу*: матеріали І Міжнар. конф. (Запоріжжя, 19–20 лют. 2009 р.). Запоріжжя, 2009. С. 44–47.
9. Афанасьев В. Г. Системность и общество: учеб. пособие. М.: Политиздат, 1980. 369 с.
10. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом: монография. М., 1975. 408 с.
11. Бабанов Н., Швець М. До питання створення матриці для порівняння інформаційного законодавства. *Правова інформатика*. 2004. № 2. С. 28–33.
12. Бандурка О. М., Джафарова О. В. Міліція і населення: теорія і досвід партнерства: монографія. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. 199 с.
13. Баранов О. А. Теоретико-методологічні основи правового забезпечення інформаційної сфери України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 479 с.
14. Батурич Ю. М. Нужен ли новый закон? *Гласность, мнения, поиски, политика*. М., 1989. С. 34–35.
15. Безуглов А. А., Кряжков В. А. Гласность работы Советов. М.: Юрид. лит., 1988. 144 с.
16. Билль о правах 1689 (первые 10 поправок к Конституции США). URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Билль_о_правах_1689_года.
17. Битяк Ю. П., Зуй В. В., Комзюк А. Т. Переконавання і примус у державному управлінні. *Адміністративна відповідальність*: конспект лекцій. Харків: Укр. юрид. акад., 1994. 44 с.
18. Билль про права (1789–1791 pp.) (перші 10 поправок до Конституції США). URL: http://pidruchniki.com/1931071058670/pravo/bill_pro_prava_1789-1791_persh_i_popravok_konstitutsiyi_ssha#506.
19. Бірбрайер В. Інформаційне забезпечення органів державної влади і управління на основі нових інформаційних технологій. *Інформація і ринок*. 1994. № 2. С. 20–26.

20. Булаєв В. П. Взаимодействие подразделений Национальной полиции с общественностью в сфере обеспечения публичной безопасности и порядка как направление деятельности правоохранительных органов Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика: тез. докл. VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Республика Беларусь, Могилев, 23 апр. 2020 г.)* / редкол.: Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) и др. Могилев: Могилев. ин-т МВД, 2020. С. 197–199.

21. Булаєв В. П. Взаємодія інформаційно-комунікативних служб системи МВС України з правоохоронними підрозділами щодо запобігання правопорушень. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, 28–29 трав. 2020 р.)*. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 150–152.

22. Булаєв В. П. Найбільш поширені порушення авторських прав журналістів. *Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 груд. 2017 р.)*. Київ: Кандиба Т. П., 2018. С. 178–181.

23. Булаєв В. П. Правовая основа взаимодействия органов Национальной полиции с средствами массовой информации. *Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Казахстан, Караганда, 26 окт. 2018 г.)*. Караганда: Караганд. акад. МВД Респ. Казахстан им. Б. Бейсенова, 2018. С. 40–41.

24. Булаєв В. П. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 153–162. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/13491>.

25. Булаєв В. П. Щодо оптимізації партнерських відносин між Національною поліцією та громадськістю як пріоритетний напрям діяльності правоохоронних органів України. *Сучасні проблеми правового, економічного*

та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 30–32. URL: [http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7957/1/Конференція %20 %20 30.11.2018.pdf](http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7957/1/Конференція%20%2030.11.2018.pdf).

26. Бюллетень НКВД УССР. Київ: НКВД, 1924. № 1–2. С. 6.

27. Вакулич В. М., Бухтатий О. Є. Державна інформаційна політика як механізм реалізації інформаційної функції сучасної держави. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 97–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_17.

28. Вакулич В., Бухтатий О. До питання регуляції журналістської діяльності в Україні: етичні та юридичні аспекти. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 4. С. 186–191. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/4/04.pdf>.

29. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь; Перун, 2005. 1728 с.

30. Венедіктов В. С. Національна поліція України: професіоналізм та конкурентоспроможність як перспективи розвитку. *Право і Безпека*. 2017. № 1. С. 89–93.

31. Вербицький П. Корпоративна монополія на інформацію як чинник інформаційної стратегії держави. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2017. Вип. 7 (25). С. 288–297.

32. Взаємодія органів Національної поліції із ЗМІ щодо забезпечення публічного порядку: метод. рек. / Д. В. Андреев, В. П. Булаєв, В. Л. Костюк та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 36 с.

33. Взаємодія поліції та громади. URL: <http://bezpechne.community>.

34. Взаємодія працівників Національної поліції з представниками ЗМІ під час несення служби: метод. рек. / К. Л. Бугайчук, О. О. Сердюк, Є. О. Гладкова та ін. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 26 с.

35. Власюк В. Особливості взаємодії зі ЗМІ на прикладі нової патрульної поліції. *Особливості взаємодії засобів масової інформації з*

правоохоронними органами: міжнародний та національний досвід: матеріали Міжнар. круглого столу (Київ, 23 листоп. 2016 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2017. С. 35–37.

36. Гаврилов О. А. Курс правовой информатики: учебник. М.: Норма–Инфра-М, 2000. 432 с.

37. Гаврілова Я. Образ «нової» поліції на сторінках регіональних інтернет-сайтів (на прикладі м. Херсон). *Обрії друкарства*. 2018. № 1 (6). С. 78–87.

38. Гайдур Н. Вивчення епістемологічних засад істини та правди у засобах масової інформації. *Держава та регіони*. 2018. № 1 (33). С. 4–11. (Серія «Соціальні комунікації»).

39. Гелетко М. Відомчі за статутом, найближчі до народу за суттю. *Іменем Закону*. 2005. № 9 (5448). С. 10.

40. Гелич Ю. О. Інформаційно-правовий статус журналістів в Україні. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2012. № 2. С. 85–89. (Серія «Право та державне управління»).

41. Гласность: мнения, поиски, политика: сборник / сост. Ю. М. Батурин. М.: Юрид. лит., 1989. 366 с.

42. Глущенко С. В. До питання про конституційно-правовий статус державного органу. *Адвокат*. 2012. № 6 (141). С. 28–33.

43. Гребенюк М. В. Основи стратегічних комунікацій за стандартами НАТО: навч. посіб. Київ: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2017. 180 с. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2019/11>.

44. Гречанюк С. К. Теорія та практика взаємодії органів та установ державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2011. 388 с.

45. Грищенко О. М., Шкляр В. І. Преса і політика: проблеми, концепції, досвід: навч. посіб. Київ: Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2000. 82 с.

46. Грушин Б. А. Мнение о мире и мир мнений: монография. М.: Политиздат, 1967. 400 с.
47. Гуда Л. О. Окремі проблеми взаємодії підрозділів комунікації Національної поліції України із засобами масової інформації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 125–127.
48. Декларация прав и свобод человека. *Ведомости Съезда народных депутатов и Верховного Совета СССР*. 1991. № 37. Ст. 1083.
49. Декреты Советской власти. М.: Госполитиздат, 1957. Т. 1. 731 с.
50. Денисова О. С. Роль преси у правовому інформуванні громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Донецьк, 2003. 176 с.
51. Департамент комунікації МВС України. *МВС України*: [офіц. сайт]. URL: <https://mvs.gov.ua/ua/structure/Departament-komunikatsiii.htm>.
52. Довідка Департаменту комунікації МВС України за 2019 р. Київ, 2020. URL: <https://mvs.gov.ua/ua/structure/Departament-komunikatsiii.htm>.
53. Довідка Департаменту комунікації МВС України за I перше півріччя 2020 р. Київ, 2020. URL: <https://mvs.gov.ua/ua/structure/Departament-komunikatsiii.htm>.
54. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної діяльності. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/dubov.pdf>.
55. Ержанова Ф. А. Принцип гласности в советском конституционном праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. М., 1990. 20 с.
56. Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел: лекция. М.: Тр. Акад. МВД СССР, 1971. 31 с.
57. Етичний кодекс українського журналіста. URL: <http://www.cje.org.ua/codecs/43>.
58. Желудкова Т. И. О полицейской цензуре в 19 веке. М., 1977. С. 47
59. Журавський В., Копиленко О. Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Право України*. 2004. № 11. С. 3–6.

60. Журналісти в погонах: навч. посіб. / за заг. ред. О. Ю. Іващенко. Київ: Друк. Бізнес поліграф, 2012. 265 с.
61. За місяць проект «Поліна» попередив близько 400 випадків насильства у сім'ї (інфографіка). URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/9172_za_misyac_proekt_polina_poperediv_blyzko_400_vipadkiv_nasilstva_u_simi_info_grafika.htm.
62. Законы о печати (1905–1906 гг.). Киев: Южное изд., 1911. 40 с.
63. Запотоцька О. В. Адміністративно-правовий статус Національного банку України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 20 с.
64. Запотоцька О. В. Публічне адміністрування у сфері безпечності та якості харчової продукції: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 32 с.
65. Зелений В. І. Позитивний імідж правоохоронних органів та його формування в сучасних умовах. *Військова освіта*. 2016. № 1 (33). С. 104–110.
66. Игошев К. Е., Устинов В. С. Введение в курс профилактики правонарушений. Горький: ВШ МВД СССР, 1977. 93 с.
67. Казанчук І. Д. Управління процесом паблік рилейшнз в діяльності органів внутрішніх справ України (організаційно-правові питання): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2001. 20 с.
68. Канунников А. Б. Гласность в системе социалистической демократии (политико-правовой аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 1990. 17 с.
69. Кисарець І. Роль державних засобів масової інформації і комунікації. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 90. С. 123–130.
70. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
71. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

72. Коробейников В. С. Редакция и аудитория: социологический анализ. М., 1983. 255 с.
73. Котюк В. С. Загальна теорія держави та права: навч. посіб. Київ: Атіка, 2005. 591 с.
74. Кошинець В. В. Профілактика злочинів: деякі аспекти. *Актуальні проблеми профілактики правопорушень підрозділами міліції громадської безпеки*: матеріали наук.-практ. конф. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. С. 116–122.
75. Кравчук О. Поняття та правовий статус засобів масової інформації в Україні. *Право України*. 2005. № 5. С. 125–128.
76. Крижановська А. С. Організаційно-правові питання реалізації принципу гласності в діяльності Президента України. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С. 1–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_23.
77. Кримінологія. Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; за ред. І. М. Даньшина. Харків: Право, 2003. 352 с.
78. Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней та ін.; за заг. ред. В. В. Чернея; за наук. ред. О. М. Джужі. Київ: Маслаков, 2020. 612 с.
79. Кутафин О. Е., Шеремет К. Ф. Компетенция местных Советов: учеб. пособие. 2 изд., доп. М.: Юрид. лит., 1986. 223 с.
80. Кушакова-Костицька Н. Від свободи слова – до інформаційного суспільства. *Право України*. 2004. № 7. С. 129–133.
81. Лапутіна Ю. А. Стратегічні комунікації у секторі безпеки: сучасний стан правового регулювання та перспективи удосконалення. *Information Security of the Person, Society and State*. 2017. № 1 (21). URL: https://j-pdf>iblsd_2.nbuv.gov.ua.

82. Лебедева А. В. Адміністративно-правові та організаційні засади взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.

83. Лебедева А. В. Взаємодія ОВС зі ЗМІ через призму Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації». *Юридична Україна*. 2009. № 3 (75). С. 31–35.

84. Лебедева А. В. Впровадження закордонного досвіду взаємодії ЗМІ і поліції органами внутрішніх справ України. *Іменем Закону*. 2008. № 4. С. 70–72.

85. Лебедева А. В. Напрямки діяльності підрозділів правоохоронних органів по взаємодії з засобами масової інформації. *Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 7–8 груд. 2007 р.)*. Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2007. Вип. 7. С. 157–162.

86. Лебедева А. В. Організаційно-правові питання відносин органів внутрішніх справ та ЗМІ. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2008. № 2. С. 101–109.

87. Лебедева А. В. Роль громадської думки у формуванні відносин ОВС зі ЗМІ. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2008. № 3. С. 35–44.

88. Лейзеров А. Т. Конституционный принцип гласности работы Советов народных депутатов: учеб. пособие. Минск: Изд-во БГУ, 1981. 173 с.

89. Лекарь А. Г. Профилактика преступлений: учеб. пособие. М.: Юрид. лит., 1972. 104 с.

90. Леонов Б. Д. Засоби масової інформації – інформаційний спонсор сучасного тероризму? *Інформація та Безпека*. 2012. № 1–2. С. 32–36.

91. Любар М. Г. Професійно-моральне виховання чинів поліції та жандармерії Російської імперії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2004. № 2. С. 302–307.

92. Малушкина Н. С. Теоретико-правовые основы взаимодействия органов внутренних дел и средств массовой информации: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 1993. 19 с.

93. Малыгин А. Я. К вопросу о гласности в деятельности советской милиции в переходный период от капитализма к социализму. *Профессиональные и общественные начала в деятельности ОВД: история и современность*. М.: Акад. МВД СССР, 1990. 107 с.

94. Маркелов Т. Л. Взаимосвязь органов прокуратуры с общественностью в борьбе с правонарушениями. *Проблемы участия общественности в борьбе с преступностью*. М., 1978. 105 с.

95. Мартиненко О. Профессиональное обучение полиции Германии (по материалам МВД Украины). *Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи*. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1399024677>.

96. Матушевский Р. Г. Правовые основы СМИ и журналистики: конспект лекций. М.: А-Приор, 2006. 97 с.

97. Матюхіна О. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління: монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: Консум, 2001. 130 с.

98. Мельник Р. С. Взаємодія поліції та населення: деякі аспекти українських реалій та американського досвіду. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 1. С. 189–195.

99. Мельничук Т. В. Взаємодія поліції та ЗМІ у протидії злочинам та правопорушенням. *Одеські юридичні читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 листоп. 2017 р.)*. Одеса: Гельветика, 2017. С. 244–248.

100. Методичні рекомендації по проведенню відеозйомки працівниками знімальних груп ЦГЗ ГУМВС, УМВС України в областях та на

транспорті для співпраці з телепрограмою «Вісті» на Першому Національному телеканалі. Київ: Новини НТК України, 2004. 10 с.

101. Михайленко П., Довбня В. Міліція України у складі Міністерства охорони громадського порядку УРСР (1962–1968 рр.). *Міліція України*. 2004. № 3. С. 28–29.

102. Міжнародні стандарти забезпечення свободи слова: збірник. URL: <https://parlament.org.ua/2003/06/10/international-standarts-freedom-expression>.

103. Мітчук О. А. Феномен ліберального контенту в соціальних комунікаціях: дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.01. Запоріжжя, 2015. 437 с.

104. Могілевський Л. В. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин працівників органів внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2008. 20 с.

105. Могілевський Л. В. Щодо захисту трудових прав працівників органів внутрішніх справ України в сучасних умовах. *Форум права*. 2010. № 4. С. 641–647. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

106. Москаленко А. З. Проблеми розвитку масової комунікації на сучасному етапі. *Вісник Київського університету*. 1995. Вип. 2. С. 3–25. (Серія «Журналістика»).

107. Мулукаев Р. С., Скилягин А. Т. История советской милиции. Хронологический справочник: учеб. пособие. Л.: НИиРИО ВПУ МВД СССР, 1976. 175 с.

108. Наумкин Ю. В. Взаимодействие правоохранительных органов и учреждений массовой информации в обеспечении социалистического правопорядка: дис. ... д-ра юрид. наук. М., 1988. 340 с.

109. Негодченко В. О. Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами Національної поліції України: монографія. Харків: Діса плюс, 2016. 476 с.

110. Ненов И. Г. Средства массовой информации Украины в условиях политического трансформирования общества: дис. ... канд. полит. наук: 23.00.02. Одесса, 1997. 139 с.

111. О печати и других средствах массовой информации: Закон СССР от 12 июня 1990 г. № 1552-I. *Ведомости Съезда народных депутатов СССР и Верховного Совета СССР*. 1990. № 26. Ст. 492.

112. О порядке рассмотрения предложений, заявлений, жалоб граждан: Указ Президиума Верховного Совета СССР от 12 апр. 1968 г. № 2534-VII. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1968. № 17. Ст. 144.

113. О практике взаимодействия ОВД с общественностью в охране общественного порядка и борьбе с преступностью в Донецкой, Львовской, Николаевской областях УССР: решение коллегии МВД СССР от 4 апр. 1972 г. № 5км/17. М.: МВД СССР, 1972.

114. О советской милиции: Закон СССР от 6 марта 1991 г. № 2001. *Ведомости Съезда народных депутатов и Верховного Совета СССР*. 1991. № 12. Ст. 319.

115. Об организации работы по использованию средств массовой информации: указание МВД СССР от 21 марта 1984 г. № 28. М.: МВД СССР, 1984.

116. Организация и деятельность правоохранительных органов. *Борьба с преступностью за рубежом по материалам зарубежной прессы*. 1994. № 11. С. 3–11.

117. Организованная преступность. Проблемы, дискуссии, предложения: учеб. пособие / под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова. М.: Юрид. лит., 1989. 352 с.

118. Основы взаимодействия органов внутренних дел со средствами массовой информации и общественными организациями: учеб. пособие / под общ. ред. В. П. Сальникова. СПб.: Университет, 2001. 176 с.

119. Отчет о деятельности НКВД за 1 полугодие 1921 г. и краткий обзор развития НКВД с 1917 по 1921 гг. М.: НКВД, 1922. 36 с.

120. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурка. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 352 с.

121. Пелепейченко Л. М. Стратегічні комунікації силових структур України в сучасному соціальному контексті. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2017. № 1 (21). С. 34–41.

122. Петров Є. В. Інформація як об'єкт правовідносин. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2001. Спецвип. С. 249–252.

123. Петроченко А. Л. Система средств массовой информации и пропаганды (компоненты, структура, функции, интегративные свойства, связь со средой): монография. Ташкент: Узбекистан, 1988. 157 с.

124. Петков С. Менеджмент в органах внутрішніх справ. *Право України*. 2005. № 8. С. 79–82.

125. Пилипко А. Формула вирішення управлінських завдань – марево чи реальність. *Право України*. 2005. № 8. С. 118–121.

126. Письменицкий А. А. Взаимодействие государства и средств массовой информации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харьков, 1997. 194 с.

127. Плугатар Т. А. Організаційно-правові засади поліцейської діяльності щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини. *Allbest*: [офіц. сайт]. URL: https://otherreferats.allbest.ru/law/00920104_0.html.

128. Плугатир М. В. Імплементация Україною міжнародно-правових зобов'язань щодо відповідальності за злочини у сфері комп'ютерної інформації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ: ДНДІ МВС України, 2010. 24 с.

129. Подаряща О. І. Особливості соціокультурного контенту соціальних комунікацій: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.01. Дніпро, 2017. 18 с.

130. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров: учеб. пособие / А. С. Якубов,

С. М. Асямов, А. А. Таджиев, Д. М. Миразов. Ташкент: Акад. МВД Респ. Узбекистан, 2010. 452 с.

131. Положення про Департамент зв'язків із громадськістю МВС України та Типового положення про підрозділ зв'язків із громадськістю органу внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 18.06.2010 р. № 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0254320-10#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

132. Положення про Центр громадських зв'язків МВС України: затв. наказом МВС України від 31.10.2003 р. № 1357 (втратило чинність на підставі наказу МВС України «Про затвердження Положення про Департамент зв'язків із громадськістю МВС України та Типового положення про підрозділ зв'язків із громадськістю органу внутрішніх справ України» від 18.06.2010 р. № 254). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0254320-10#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

133. Полуэхтова И. А. Телевидение как механизм социального контроля. *Вестник Московского университета*. 1998. № 1. С. 49–61. (Серия 18 «Социология и политология»).

134. Порфімович О. Л. Проблеми координації діяльності засобів масової інформації та правоохоронних органів України (за матеріалами української преси періоду незалежності): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2000. 18 с.

135. Почепцов Г. Г. Имиджелогия: учебник. 4-е изд., испр. и доп. М.: Рефл-бук; Ваклер, 2004. 576 с.

136. Порінецький Й. І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 203 с.

137. Прижбило О. В. Ситуативне запобігання злочинності в контексті взаємодії поліції та ЗМІ. *Одеські юридичні читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 листоп. 2017 р.)*. Одеса: Гельветика, 2017. С. 288–290.

138. Про вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ із засобами масової інформації: наказ № 88 від 23.03.2010 р. URL: <http://cedem.org.ua/library/nakaz-mvs-88> (дата звернення 01.12.2020).

139. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.1997 р. № 540/97-ВР. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр> (дата звернення 01.12.2020).

140. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення 01.12.2020).

141. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Дата оновлення: 01.05.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення 01.12.2020).

142. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text> (дата звернення 01.12.2020).

143. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575. Дата оновлення: 16.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>. (дата звернення: 30.07.2020).

144. Про затвердження Комплексної програми кадрової політики в органах внутрішніх справ та забезпечення законності і дисципліни на 2001–2005 роки: наказ МВС України від 30.06.2001 р. № 515. Київ: МВС України, 2001. 25 с.

145. Про затвердження Положення про Департамент комунікації Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 04.12.2015 р. № 145. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1854459>; <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/> (дата звернення 01.12.2020).

146. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878. Дата оновлення: 30.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-p#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

147. Про затвердження Положення про порядок реагування МВС України на критичні виступи в засобах масової інформації стосовно діяльності органів внутрішніх справ та їх обліку: наказ МВС України від 20.08.1996 р. № 588. Київ: МВС України, 1996. 3 с.

148. Про затвердження Положення про технічний захист інформації в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 09.09.1994 р. № 632. *Збірник постанов Уряду України*. 1994. № 12. Ст. 302.

149. Про затвердження Програми розвитку партнерських відносин між міліцією і населенням на 2000–2005 роки: рішення колегії МВС України від 16.12.1999 р. № 8/км. Київ: МВС України, 1999. 27 с.

150. Про затвердження Програми формування позитивного іміджу міліції України на 2003-2007 роки: рішення колегії МВС України від 10.01.2003 р. № 1км/1дск. Київ: МВС України, 2003. 25 с.

151. Про затвердження Типових штатів та Типового Положення про підрозділи органів внутрішніх справ по роботі з населенням та громадськими формуваннями: наказ МВС України від 26.06.1997 р. № 400. Київ: МВС України, 1997. 8 с.

152. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

153. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Дата оновлення: 05.10.2016. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/393/96-ВР>. (дата звернення: 01.12.2020).

154. Про інформаційні агентства: Закон України від 28.02.1995 р. № 74/95-ВР. Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

155. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Дата оновлення: 01.01.2017. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 01.12.2020).

156. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

157. Про основні заходи щодо виконання Директиви МВС України на 1998 рік: наказ МВС України від 30.12.1997 р. № 905. Київ: МВС України, 1997. 35 с.

158. Про підсумки роботи ОВС України у першому півріччі 1995 р. та заходи щодо виконання завдань Президента, Верховної Ради та Уряду України: рішення спільного засідання Ради національної безпеки й координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України від 03.08.1995 р., спрямованих на посилення боротьби зі злочинністю: рішення колегії МВС України від 04.08.1995 р. № 10км/1. Київ: МВС України, 1995. 6 с.

159. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР. Дата оновлення: 06.01.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр> (дата звернення: 01.12.2020).

160. Про роботу багатотиражних видань, засновниками (співзасновниками) яких є УМВС України в областях, по підвищенню рівня інформування населення щодо діяльності органів внутрішніх справ: Рішення колегії МВС України від 24.04.1996 р. № 4км/2. Київ: МВС України, 1994. 3 с.

161. Про роботу органів внутрішніх справ ГУМВС України в м. Києві щодо розвитку гласності в їх діяльності, поглиблення зв'язків з трудовими колективами, громадськими організаціями відповідно до Закону України «Про міліцію», «Державної Програми боротьби зі злочинністю»: рішення

колегії МВС України від 08.06.1995 р. № 9км/2. Київ: МВС України, 1995. 5 с.

162. Про створення робочої групи зі збору, опрацювання інформації про масові заходи та акції, підготовки управлінських рішень та інформування керівництва МВС України: розпорядження МВС України від 25.03.2005 р. № 219. Київ: МВС України, 2005. 3 с.

163. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-p#Text>.

164. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

165. Про хід виконання вимог Президента України щодо посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією: рішення колегії МВС України від 20.07.1997 р. № 6км/-1. Київ: МВС України, 1997. 4 с.

166. Програма з налагодження співробітництва органів внутрішніх справ з населенням, залучення громадян до профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю: наказ МВС України від 31.08.2005 р. № 12499/Лц. Київ: МВС України, 2005. 12 с.

167. Проневич О. С. Community policing – концепція партнерської взаємодії поліції та населення: сутність і сучасні зарубіжні підходи до практичної реалізації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 1. С. 175–182.

168. Пронина В. И. Конституционный статус органов межотраслевого управления: учеб. пособие. М.: Юрид. лит., 1981. 158 с.

169. Ребрий В. А. Милицейская тематика в средствах массовой информации города. *Организация общественных связей ОВД*: материалы науч.-практ. конф. М., 1997. С. 83–95.

170. Регульський В.Л. Концептуальні положення ОРД ОВС в екстремальних умовах. *Бюлетень по обміну досвідом роботи*. 1997. № 120. С. 22.

171. Резвых В. Д., Скляров И. А. Взаимодействие в процессе административно-правового обеспечения режима социалистического хозяйствования: учеб. пособие. Горький: ГВШ МВД СССР, 1977. 150 с.

172. Розбудова стратегічних комунікацій МВС: роль, повноваження та механізми координації: інформ.-аналіт. довідка. Київ: Департамент комунікацій МВС України, 2020. 27 с.

173. Сборник нормативных актов по истории органов внутренних дел дореволюционной России. *Система органов внутренних дел дореволюционной России*. М: Акад. МВД СССР, 1979. Вип. 1. 222 с.

174. Сербин Р. А. Взаємозв'язок правової культури і правомірної поведінки. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2007. Вип. 13. С. 155–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2007_13_27.

175. Сербин Р. А. Критерії оцінки благодійності громадськістю, ЗМІ та державними органами. *Оперативно-розшукове запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням: матеріали круглого столу* (Київ, 24 черв. 2015 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, М. М. Алексійчук, О. В. Хуторянський та ін. Київ: Кандиба Т. П., 2015. С. 205–206.

176. Серьогін В. О. Конституційний принцип гласності у діяльності органів державної влади України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 1999. 192 с.

177. Систематический сборник действующих руководящих приказов, циркуляров, инструкций по милиции (по 1 марта 1926 г.). М.: Изд. НКВД, 1926. 842 с.

178. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ: Правова єдність, 2011. 524 с.

179. Смирнов Ю. О. Українська міліція пройшла відстань, яка була складною, але значимою. *Іменем Закону*. 2001. № 50. С. 3–4.

180. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. 2-е изд. М.: Сов. энциклопедия, 1983. 1600 с.
181. Соснін О. Передумови формування в Україні інформаційного права. *Право України*. 2005. № 11. С. 99–103.
182. Социологический справочник / под общ. ред. В. И. Воловича. Киев: Политиздат Украины, 1990. 382 с.
183. Соціологія: підручник / за заг. ред. В. П. Андрущенко, М. І. Горлача. Харків; Київ: Єдинорог, 1998. 624 с.
184. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ: Москаленко О. М., 2013. 588 с.
185. Створення іміджу правоохоронних органів за допомогою взаємодії із засобами масової інформації. *Національна поліція України*: [офіц. сайт]. URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1819839>.
186. Стратегічні комунікації: словник / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ: О. С. Ліпкан, 2016. 416 с.
187. Субота С. І. Довіра населення як критерій оцінювання ефективної діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 31. С. 59–62. (Серія «Юриспруденція»).
188. Сухоруков В. А., Доронин Ю. П. Проблемы формирования позитивного имиджа сотрудников правоохранительных органов. *Вестник Волгоградской академии МВД*. 2009. № 4. С. 193–195.
189. Тарасенко Р. Б. Інформаційне право: навч.-метод. посіб. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. 512 с.
190. Теорія держави і права: навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчиков. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 368 с.
191. Теорія держави та права: навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: Нац. акад. внутр. справ; Освіта України, 2017. 320 с.

192. Терещеня О. В. Стратегічні комунікації у науково-теоретичному дискурсі. *Communications and Communicative Technologies*. 2020. Вип. 20. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/fszmk/program_5e58ee9f441be.pdf.
193. Тернер Дж. Структура социологической теории: монография / под общ. ред. Г. В. Осипова. М.: Наука, 1985. 471 с.
194. Тодика Ю. М., Серьогін В. О. Конституційний принцип гласності, поняття та сутність. *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1 (12). С. 50–58.
195. Тодика Ю. М., Серьогін В. О. Конституційний принцип гласності як гарантія основних прав і свобод громадян. *Право України*. 1998. № 6. С. 22–24.
196. Токарська А. С. Комунікація у праві та правоохоронній діяльності: монографія. Львів: Львів. юрид. ін-т МВС України, 2005. 284 с.
197. Трофименко В. Медійно-інформаційна сторона роботи Національної поліції. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 1. С. 114–122. (Серія «Філософія»).
198. Управління комунікації Національної поліції України. *Національна поліція України*: [офіц. сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1819839>.
199. Фирсов Б. М. Массовая коммуникация в условиях научно-технической революции: монография. Л.: Наука, 1977. 188 с.
200. Фінклер Ю. Е. Особливості функціонування друкованих мас-медіа в сучасному українському суспільстві: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.03. Київ, 1998. 160 с.
201. Харламов А. В. У боротьбі зі злочинністю в сфері економіки потрібні чіткі орієнтири. *Бюлетень по обміну досвідом роботи*. 1997. № 120. С. 7.
202. Хелемендик В. С. Союз пера, микрофона и телекамеры (опыт системного исследования): учеб. пособие. М.: Мысль, 1977. 136 с.

203. Цабрия Д. Д. Статус органа управления. *Советское государство и право*. 1978. № 2. С. 126–127.

204. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

205. Чубенко Л. М. Аналіз підходів до побудови інформаційного забезпечення. URL: <http://khnu.km.ua/root/kaf/ksm/Chubenko.doc>.

206. Чукут С. А., Джига Т. В. Інформаційна політика в Україні: навч. посіб. Київ: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2007. 94 с.

207. Шванков В. М. Теоретические основы координации и взаимодействия в органах внутренних дел. М: Тр. Акад. МВД СССР, 1978. 130 с.

208. Шевчук О. Б., Голобуцький О. П. E-Ukraine. Інформаційне суспільство в Україні: бути чи не бути? Київ: Атлант UMS, 2001. 104 с.

209. Шинджикашвили Д. И. Министерство внутренних дел царской России в период империализма. Омск: ВШ МВД СССР, 1974. 111 с.

210. Ширченко Я. І. Журналістська етика: проблеми і концепції (світовий та вітчизняний досвід): автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.01. Київ, 2008. 16 с.

211. Шукліна Н. Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики): монографія. Київ: Центр навч. літ., 2005. 424 с.

212. Энтин В. Л., Туманов Г. А. Цели, задачи и функциональная структура органов внутренних дел. *Научная организация управления органами внутренних дел*: учеб. пособие. М., 1984. 256 с.

213. Якимов А. Ю. Статус субъекта административной юрисдикции. *Государство и право*. 1996. № 8. С. 100–111.

214. Brief for policy makers: The Contribution of Government Communication Capacity to Achieving Good Governance Outcomes. *The George Washington University & Elliott School for International Affairs Linder*

Commons Room. February 19, 2009. 9 am to 4 pm. URL: <http://siteresources.worldbank.org/Extgovacc/Resources/BriefGovCommCapacity>.

215. Chan J. L. The Technogical Game: How Information Technology is Transforming Police Practice. *Criminal Justice*. 2007. No. 1 (2). P.139–159.

216. Communication and Electronic Public Administration: Some Issues in the Context of the Czech System of Public Administration. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan027501.pdf>.

217. Community policing. URL: <http://cop.org.ua/ua/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyidosvid/programa-polis-politsiya-i-spilnota>.

218. Gend'info. La Gendarmerie Recrute.fr. URL: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/Notre-communication2/Publications-Documentations/Gendinfo>.

219. Illinois State Police magazine. Full view 2001: Summer; University of Illinois at Urbana-Champaign. P. 10–43. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uiug.30112053641756&view=1up&seq=8>.

220. Police Scotland Communications & Engagement Strategy. URL: <https://www.and-engagement-strategy?view=Standard.Scotland.police.uk/assets/pdf/138327/150739/police-scotland-comms-and-engagement-strategy?view=Standard>.

221. Police: the voice of the service. *Police Male Voice Choir*. URL: <https://www.durham.police.uk/Information-and-advice/Pages/Police-Male-Voice-Choir.aspx>.

222. Skolnick J., Mccoy C. Police Accountability and the Media. In. W. Geller. *Police Leadership in America: Crisis and opportunity*. New York, 2005.

223. Strategie Communication Practices: A Toolkit for Police Executives / W. Darrel, J. H. Stephens, Sh. Greenberg. URL: <http://Publications/cops-p222-pub.pdf>. <https://cops.usdoj.gov/RIC>.

224. The Community Relations Service and the Matthew Shepard and James Byrd, Jr. Hate Crimes Prevention Act. URL: <https://www.justice.gov/sites/default/files/crs/legacy/2010/08/26/hate-crimes-prevention-act.pdf>.

225. The Estonian Police, Web constables give advice on the Internet. URL: <http://politsei.ee/en/nouanded/veebikonstaablid>.

226. The Finnish Police, Helsinki Police on Internet and Online Local Police. URL: <http://www.poliisi.fi/nettipoliisi>; Sergeant Marko Forss, Helsinki Police Department, Virtual Community Policing. URL: <http://www.poliisi.fi/nettipoliisi>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати анкетування працівників інформаційних служб системи МВС України стосовно адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України

З метою вивчення особливостей такого регулювання було проведено анкетування 100 працівників інформаційних служб системи МВС України. Опитування здійснено в різних регіонах України (у Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Київській, Одеській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернігівській областях і м. Києві).

Мета анкетування: з'ясувати думку респондентів щодо проблем діяльності та шляхів удосконалення діяльності інформаційних служб системи МВС України, на підставі чого підтвердити чи спростувати результати проведеного дисертаційного дослідження, а також використати отримані відомості для формулювання висновків і розроблення пропозицій (рекомендацій) з удосконалення положень адміністративного законодавства.

Категорія респондентів: 100 працівників різного рівня інформаційних служб системи МВС України.

Підстави для анкетування: наявність у респондентів досвіду практичної роботи, професійності й компетентності, а також сформованої позиції (думки) та власного уявлення щодо питань, які поставлено в анкеті.

Форма анкетування: письмова, шляхом заповнення/давання відповідей респондентами.

Час для відповіді на одну анкету респондентом: 15–20 хв.

Структура анкети: 14 питань із пропонованими відповідями, які різняться за спрямуванням і змістом.

Зміст пропонованих питань ґрунтується на отриманих за результатами дисертаційного дослідження персональних результатах, дискусійних положеннях, що мають бути спростовані чи підтверджені респондентами, позиціях, рейтинг яких має бути визначено чи уточнено, тощо.

№ з/п	Досліджуване питання	Можливі варіанти відповідей	Результат	
			К-ть осіб	%
1.	Чи хотіли б Ви бачити більше інформації в ЗМІ щодо діяльності	а) так;	85	85 %

№ з/п	Досліджуване питання	Можливі варіанти відповідей	Результат	
			К-ть осіб	%
	Національної поліції за напрямом розкриття злочинів, насамперед резонансних?	б) ні	15	15 %
2.	Новини якого спрямування Вам цікавіші?	а) політика	28	28 %
		б) фінанси	18	18 %
		в) кримінальні події	34	34 %
		г) спорт	7	7 %
		д) здоров'я	8	8 %
		е) інше	5	5 %
3.	Чи потребує реформування масмедійна система сучасної України, адаптування її до реалій сьогодення?	а) так	100	100 %
		б) ні	0	0 %
4.	Чи доцільним є та в якій формі має бути випуск спеціалізованих періодичних видань?	а) так	96	96 %
		б) ні	4	4 %
		в) інформацію слід відображати через електронні ЗМІ, соціальні мережі тощо	87	87 %
		г) інформація повинна мати друкований вигляд	13	13 %
5.	Як протягом останніх п'яти років змінився обсяг інформації (збільшився/зменшився), що надходить до Вас у процесі службової діяльності й потребує обробки?	а) збільшився на 30 %	23	23 %
		б) збільшився на 50 %		65 %
		в) збільшився на 70 %	12	12 %
		г) зменшився	0	0 %

№ з/п	Досліджуване питання	Можливі варіанти відповідей	Результат	
			К-ть осіб	%
6.	Основною ланкою комунікації між МВС України, державними органами та суспільством є:	а) керівник підрозділу	10	10 %
		б) уповноважена особа	7	7 %
		в) пресслужба МВС України	83	83 %
7.	Чи потребують змін, на Вашу думку, нормативно-правові акти, зокрема Закон України «Про інформацію»?	а) так	74	74 %
		б) ні	26	26 %
8.	Чи буде співпраця Департаменту комунікації із закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (юридичні клініки), корисною для проведення правопросвітницьких занять серед дітей і молоді в закладах освіти, зокрема з питань попередження правопорушень?	а) так	100	100 %
		б) ні	0	0 %
9.	Чи має проведення тренінгів для поліцейських позитивний вплив на підвищення рівня професійності поліцейської комунікації?	а) так	100	100 %
		б) ні	0	0 %
10.	Чи проходили Ви тренінги, курси підвищення кваліфікації?	а) так	94	94 %
		б) ні	6	6 %
11.	У якому органі/підрозділі системи МВС Ви працюєте?	а) МВС України	34	34 %
		б) Національна поліція України	42	42 %
		в) інше	24	24 %
12.	На якій посаді?	а) керівна ланка	26	26 %

№ з/п	Досліджуване питання	Можливі варіанти відповідей	Результат	
			К-ть осіб	%
		б) підлеглий	74	74 %
13.	Який маєте стаж практичної діяльності в МВС?	а) до 5 років	1	1 %
		б) до 10 років	3	3 %
		в) до 15 років	10	10 %
		г) до 20 років	27	27 %
		д) понад 20 років	59	59 %
				14 %
14.	Ваш вік?	20–30 років	14	14 %
		31–40 років	22	22 %
		41–50 років	51	51 %
		Понад 51 рік	13	13 %

**Аналітична довідка результатів роботи пресслужб
за 2011, 2012, 2013, 2019, 2020 роки**

2011 рік

Проведено:

- 36 брифінгів і пресконференцій за участю керівництва Міністерства;
 - 1011 брифінгів і пресконференцій відділами зв'язків із громадськістю в ГУ-УМВС України в областях;
 - 645 інтерв'ю та коментарів керівництва МВС України;
 - 18835 виступів керівництва ГУ-УМВС України в областях;
- У центральних ЗМІ вийшло 33 550 матеріалів:
- на каналах телебачення – 11 835 матеріали;
 - на сторінках друкованих видань – 8543 матеріали;
 - в інтернет-виданнях – 6537 матеріалів;
 - на хвилях радіо – 6636 повідомлень.

На вебсайті МВС України розміщено 15 443 інформаційних повідомлень. На вебсайтах ГУМВС, УМВС – 25 890 матеріалів про роботу органів внутрішніх справ, з яких 2384 – виступи керівництва обласних управлінь.

Підготовлено 53 випуски власного телевізійного проєкту МВС України «Право на захист».

Підрозділами зв'язків з громадськістю в областях організовано висвітлення в засобах масової інформації 386 прямих телефонних ліній за участю керівництва ГУ-УМВС України.

Здійснюється щоденний моніторинг матеріалів у ЗМІ щодо діяльності ОВС у центральній пресі (28 видань), інтернет-ресурсах (46 видань) і на телебаченні (12 телеканалів).

Забезпечено підготовку відповідних службових доручень щодо реагування на 35 критичних матеріалів про роботу органів внутрішніх справ.

2012 рік

Проведено:

- 31 брифінг і пресконференція за участю керівництва Міністерства;
- 957 брифінгів і пресконференцій відділами зв'язків із громадськістю в ГУ-УМВС України в областях;
- 307 інтерв'ю та коментарів керівництва МВС України;
- 31 184 виступи керівництва ГУ-УМВС України в областях (9691 – у центральних, 21 493 – обласних ЗМІ).

У центральних ЗМІ вийшло 29 558 матеріалів про результати роботи органів внутрішніх справ:

- на каналах телебачення – 12 649 матеріалів;
- на сторінках друкованих видань – 7985 матеріалів;

- в інтернет-виданнях – 5324 матеріали;
- на хвилях радіо – 3600 повідомлень.

На вебсайті МВС України розміщено 13 157 інформаційних повідомлень.

На вебсайтах ГУМВС, УМВС – 31 569 матеріалів про роботу органів внутрішніх справ, з яких 3072 – виступи керівництва обласних управлінь

Підrozділами зв'язків з громадськістю в областях організовано висвітлення в засобах масової інформації 371 прямої телефонної лінії за участю керівництва ГУМВС, УМВС України.

Здійснюється щоденний моніторинг матеріалів у ЗМІ щодо діяльності ОВС у центральній пресі (15 видань), інтернет-ресурсах (55 видань) і на телебаченні (14 телеканалів)

2013 рік

Від засобів масової інформації до УЗГ МВС України надійшло 1153 інформаційні запити.

Проведено:

– 61 брифінг, пресконференція та круглий стіл за участю керівництва Міністерства;

– 2437 брифінгів і пресконференцій відділами зв'язків із громадськістю в областях;

– 494 інтерв'ю та коментарів керівництва МВС;

– 33 499 виступів керівництва ГУ-УМВС України в областях (10 609 – у центральних, 22 890 – в обласних ЗМІ).

У ЗМІ вийшло 164 601 матеріал про результати роботи органів внутрішніх справ (29 413 – у центральних, 135 188 – в обласних ЗМІ).

На вебсайті МВС України розміщено 6714 інформаційних повідомлень.

На вебсайтах ГУМВС, УМВС – понад 37 000 матеріалів про роботу органів внутрішніх справ.

Працівники УЗГ МВС України отримали та опрацювали 3007 відеоматеріалів, які надійшли з обласних підрозділів зв'язків з громадськістю та служб МВС.

Підготовлено:

– 40 випусків відомчої програми «Право на захист»;

– 244 випуски програми «Crime News».

Загалом було проаналізовано 27 846 матеріалів. З них:

– 6668 – у друкованих виданнях;

– 13 653 – на центральних телеканалах;

– 7525 теми – у мережі Інтернет;

– на адресу УЗГ із Секретаріату Кабінету Міністрів України надійшло 116 критичних зауважень щодо діяльності міліції.

2019 рік

Офіційний вебсайт МВС: 2019 року ознайомились із наявною інформацією – 1 млн 200 тис. громадян. За 6 місяців 2020 року кількість

користувачів – 1 млн 300 тис., що засвідчує високий запит суспільства щодо інформації про діяльність МВС.

У соцмережах Департамент комунікації МВС має власні сторінки, у яких щоденно публікують новини, вони мають підписників: Офіційний вебсайт МВС – Facebook – 120 506, Instagram – 37 900, Twitter – 128 210, Telegram – 12 000, які цікавляться новинами та щоденно отримують всю інформацію про МВС України.

Кількість відповідей на журналістські запити, запити громадських організацій, за доступом до публічної інформації:

- Міністерство внутрішніх справ – 774;
- Національна поліція – 16 512;
- Головний сервісний центр – 84;
- Державна міграційна служба – 3504;
- Державна прикордонна служба – 330;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 1770;
- Національна гвардія – 1788;
- загалом – 24 762.

Організовані/записані/надані інтерв'ю та коментарі:

- Міністерство внутрішніх справ – 144;
- Національна поліція – 91 248;
- Головний сервісний центр – 30;
- Державна міграційна служба – 1290;
- Державна прикордонна служба – 1782;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 12 042;
- Національна гвардія – 1032;
- загалом – 107 568.

Пости в соцмережах Facebook, Instagram, Telegram, Youtube, Twitter:

- Міністерство внутрішніх справ – 8286;
- Національна поліція – 146 862;
- Головний сервісний центр – 204;
- Державна міграційна служба – 6960;
- Державна прикордонна служба – 10 380;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 59 160;
- Національна гвардія – 4050;
- загалом – 235 902.

Пресзаходи-брифінги, пресконференції, круглі столи тощо:

- Міністерство внутрішніх справ – 230;
- Національна поліція – 5304;
- Головний сервісний центр – 18;
- Державна міграційна служба – 30;
- Державна прикордонна служба – 120;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 1134;
- Національна гвардія – 8694;
- загалом – 15 530.

Розроблена інфографіка та інші графічні матеріали:

- Міністерство внутрішніх справ – 24;
- Національна поліція – 10 512;
- Головний сервісний центр – 204;
- Державна міграційна служба – 612;
- Державна прикордонна служба – 18;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 3936;
- Національна гвардія – 264;
- загалом – 15 570.

Створені відеоматеріали – сюжети, ролики, програми, оперативна зйомка тощо:

- Міністерство внутрішніх справ – 48;
- Національна поліція – 17532;
- Державна міграційна служба – 324;
- Державна прикордонна служба – 1794;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 10 608;
- Національна гвардія – 612;
- загалом – 30 918.

Підготовлено текстові матеріали на сайті – новини, пресрелізи, анонси:

- Міністерство внутрішніх справ – 108;
- Національна поліція – 66 078;
- Головний сервісний центр – 42;
- Державна міграційна служба – 2892;
- Державна прикордонна служба – 9468;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій – 58 470;
- Національна гвардія – 1092;
- загалом – 138 150.

2020 (6 місяців)

Департамент на офіційному вебпорталі МВС розмістив 1712 новин, створено 4 нові рубрики.

Проведено 42 брифінги та пресконференції керівного складу апарату Міністерства з актуальних питань діяльності МВС.

Інформаційним агентствам, телерадіокомпаніям, друкованим засобам масової інформації, інтернет-виданням було здійснено 42 розсилки новин і надано відповіді на 285 інформаційних запитів.

**Постанова
Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Порядку проведення оцінки
рівня довіри населення до Національної поліції»**

1. Цей Порядок визначає механізм проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції (далі – оцінка).

2. Основними завданнями проведення оцінки є отримання інформації про оцінку населенням якості виконання органами й підрозділами Національної поліції покладених на них завдань і функцій, про відповідність роботи органів і підрозділів Національної поліції очікуванням населення, виявлення тенденцій зміни рівня довіри населення до Національної поліції та факторів, що на них впливають.

3. Основними принципами проведення оцінки є об'єктивність опрацювання інформації про роботу органів і підрозділів Національної поліції, системність оцінювання якості їх роботи.

4. Індикатори, за якими здійснюється проведення оцінки, визначаються МВС.

5. Об'єктами оцінки є:
рівень задоволення потреби населення в поліцейських послугах;
процеси, що відбуваються в системі Національної поліції, та характеристики і результати її діяльності.

6. Оцінка проводиться незалежною соціологічною службою на підставі укладеного відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»» договору з Національною поліцією:

на загальнодержавному рівні – не рідше ніж один раз на рік;

на територіальному рівні – у разі потреби.

На загальнодержавному рівні оцінюються органи і підрозділи Національної поліції, які становлять систему Національної поліції відповідно до положень <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 - n60> статті 13 Закону України «Про Національну поліцію», на територіальному рівні – структурні підрозділи Національної поліції, які входять до структури територіальних органів Національної поліції.

7. Національна поліція:

визначає:

– питання, за якими проводиться дослідження рівня довіри відповідно до повноважень Національної поліції, визначених Законом України «Про Національну поліцію»;

– строки проведення оцінки;

– у порядку, передбаченому Законом України «Про публічні закупівлі», незалежну соціологічну службу, яка проводитиме оцінку;

– ступінь репрезентативності соціальних груп населення;
отримує підсумкову аналітичну інформацію про результати проведення оцінки;

враховує результати проведення оцінки у своїй діяльності;

готує звіт про результати проведення оцінки відповідно до вимог пункту 24 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 84, ст. 2945);

оприлюднює звіт про результати проведення оцінки на офіційних вебсайтах МВС, Національної поліції та в інший прийнятний спосіб.

8. Незалежна соціологічна служба, яка проводить оцінку:

готує:

– програму проведення дослідження;

– опитувальник за визначеними Національною поліцією питаннями;

проводить дослідження рівня довіри населення до Національної поліції;

узагальнює та аналізує результати дослідження, оцінює рівень довіри населення до Національної поліції;

готує підсумкову аналітичну інформацію про результати проведення оцінки;

надає Національній поліції підсумкову аналітичну інформацію про результати проведення оцінки.

Прем'єр-міністр України

Володимир ГРОЙМАН

Додаток Д

Проект

НАКАЗ
Міністерства внутрішніх справ України
«Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення
оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України»

Відповідно до [статті 11](#) Закону України «Про Національну поліцію», [пункту 4](#) Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2018 року № 58, з метою проведення оцінювання ефективності діяльності органів та підрозділів Національної поліції України

НАКАЗУЮ:

1. Установити, що проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України здійснюється за такими індикаторами:

стан злочинності;

результативність діяльності органів та недоліки поліцейської діяльності;

довіра до поліції та стосунки з населенням.

2. Управлінню взаємодії з Національною поліцією (Соколовський О.О.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра внутрішніх справ України полковника поліції Трояна В.А.

Міністр внутрішніх справ УКРАЇНИ

АРСЕН АВАКОВ

Акти впровадження

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КОМУНІКАЦІЙ

01601, м. Київ, вул. Академіка Богомольця, 10

Тел./ Факс: (044) 256-15-94, e-mail: zmi@mvs.gov.ua

“ 31 ” 08 2020 року

№ 34/411

АКТ**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Буласва Віктора Петровича у діяльність Департаменту комунікації**

м. Київ

31 08 2020 року

Комісія у складі: директора Департаменту комунікації МВС Шевченка Артема Валерійовича, начальника відділу забезпечення внутрішніх комунікацій Департаменту комунікації МВС Павлової Анастасії Олександрівни, начальника відділу роботи із запитами та зверненнями Департаменту комунікації МВС Іващенко Володимира Миколайовича склала даний акт з приводу того, що матеріали Буласва Віктора Петровича на тему «Адміністративно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України» були використані при реалізації інформаційної політики МВС та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, підготовці та проведенні дослідження комунікаційної функції у системі органів МВС – 2019.

Результати дисертаційного дослідження використані у частині пропозицій з удосконалення законодавства, вивчення громадської думки та її формування на користь правоохоронним органам, а також орієнтування діяльності Інформаційних служб МВС, центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Міністром, Національною гвардією, закладами, установами і підприємствами, що належать до сфери управління МВС, і засобів масової інформації на

формування необхідного рівня правової і моральної свідомості населення щодо діяльності правоохоронних органів.

Висновок. Представлені пропозиції, обґрунтовані у підрозділі 2.2. «Взаємодія інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень» та 3.2. «Кращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів та впровадження його в Україні» дисертації, виявили в цілому їх ефективність і практичну значимість й були використані при проведенні дослідження комунікаційної функції у системі органів МВС – 2019, взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю, мінімізації впливу сучасних викликів і загроз, насамперед, гібридні, зумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних факторів.

Голова Комісії:

Член комісії:

Артем ШЕВЧЕНКО

Анастасія ПАВЛОВА

Володимир ІВАЩЕНКО

ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ
ПРЕС-СЛУЖБА

01601, м. Київ, вул. Липська, 18/5

Тел / Факс: (044) 277-76-41, e-mail: pressoffice@court.gov.ua

“27” серпня 2020 року

№ 68/117

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Булаєва Віктора Петровича у діяльність Прес-служби ДСА України**

м. Київ

27 08 2020 року

Комісія у складі: завідувача Прес-служби ДСА України Лисенка Андрія Миколайовича, спеціаліста Прес-служби ДСА України Пастухової Валентини Миколаївни склала даний акт з приводу того, що матеріали Булаєва Віктора Петровича на тему «Адміністративно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України» були використані при реалізації інформаційної політики ДСА України.

Результати дисертаційного дослідження використані у частині удосконалення інформаційного наповнення офіційного веб-порталу Судова влада України під час проведення конференцій, семінарів, круглих столів та взаємодії із засобами масової інформації.

Висновок. Представлені пропозиції, обґрунтовані у підрозділі 2.2. «Взаємодія інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень» та 3.2. «Кращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів та впровадження його в Україні» дисертації, виявили в цілому їх ефективність і практичну значимість й були використані при інформаційному наповненні офіційного веб-порталу Судова влада України, формування необхідного рівня правової і моральної свідомості населення щодо діяльності судової гілки влади.

Голова Комісії:

Андрій ЛИСЕНКО

Член комісії:

Валентина ПАСТУХОВА

А. Лисенко
В. Пастухова
3 вересня 2020

Прим. № 1

АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження
Булаєва Віктора Петровича у діяльність Управління
взаємодії зі ЗМІ та громадськістю СБ України

м. Київ

27 08 2020 року

Комісія у складі: начальника Управління взаємодії зі ЗМІ та громадськістю СБ України Гітлянської Олени Самійлівни, тимчасово виконуючого обов'язки начальника 1 відділу цього ж Управління Трифонов Олексія Ігоровича та начальника 2 відділу Управління Поліщук Тетяни Анатоліївни

склала даний акт з приводу використання матеріалів Булаєва Віктора Петровича на тему «Адміністративно-правове регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України» в ході реалізації інформаційної політики Служби, забезпеченні захисту національної державності.

Результати дисертаційного дослідження використані у частині розроблення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Інформаційної служби з роз'ясненням низки правових, організаційних та методичних питань в частині формування необхідного рівня правової і моральної свідомості населення щодо діяльності СБУ.

Висновок. Представлені пропозиції, обґрунтовані у підрозділі 2.2. «Взаємодія інформаційних служб системи МВС України з іншими підрозділами правоохоронних органів щодо профілактики правопорушень» та 3.2. «Кращі світові практики (досвід) діяльності інформаційних служб правоохоронних органів та впровадження його в Україні» дисертації, виявили в цілому їх ефективність і практичну значимість. Пропозиції були використані при взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю, мінімізації впливу сучасних викликів і загроз, насамперед, гібридних, зумовлених впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних факторів.

Голова Комісії:**Олена ГІТЛЯНСЬКА****Член комісії:****Олексій ТРИФОНОВ****Тетяна ПОЛІЩУК**

[Handwritten signature]

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Булаєв В. П. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 153–162. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/13491>.
2. Булаєв В. П. Діяльність інформаційних служб системи МВС України з профілактики правопорушень. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 9. С. 108–114.
3. Андреев Д. В., Булаєв В. П. Організаційні принципи участі інформаційних служб МВС України у процесах деокупації окремих регіонів України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 203–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_20.
4. Булаєв В. П. Засади інформаційно-комунікативної політики МВС та Національної поліції України в контексті реформування сектору безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 132–141. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/23.pdf>.
5. Булаєв В. П. Аспекти координації діяльності й інформаційного забезпечення інформаційно-комунікативних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 120–127.
6. Булаєв В. П. Інформаційно-комунікативна політика Національної поліції та МВС України. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/3. С. 69–15. (Словацька Республіка).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Булаєв В. П. Щодо оптимізації партнерських відносин між Національною поліцією та громадськістю як пріоритетний напрям діяльності правоохоронних органів України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 30–32. URL: [http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7957/1/Конференція %20 %20 30.11.2018.pdf](http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7957/1/Конференція%20%2030.11.2018.pdf).

8. Булаєв В. П. Найбільш поширені порушення авторських прав журналістів. *Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15 груд. 2017 р.). Київ: Кандиба Т. П., 2018. С. 178–181.

9. Булаєв В. П. Правовая основа взаимодействия органов Национальной полиции со средствами массовой информации. *Актуальные вопросы современной науки. Бейсеновские чтения*: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Казахстан, Караганда, 26 окт. 2018 г.). Караганда: Караганд. акад. МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова, 2018. С. 40–41.

10. Булаєв В. П. Взаимодействие подразделений Национальной полиции с общественностью в сфере обеспечения публичной безопасности и порядка как направление деятельности правоохранительных органов Украины. *Борьба с преступностью: теория и практика*: тез. докл. VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Республика Беларусь, Могилев, 23 апр. 2020 г.) / редкол.: Ю. П. Шкаплеров (отв. ред.) и др. Могилев: Могилев. ин-т МВД, 2020. С. 197–199.

11. Булаєв В. П. Взаємодія інформаційно-комунікативних служб системи МВС України з правоохоронними підрозділами щодо запобігання правопорушень. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпро, 28–29 трав. 2020 р.): у 2 т. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 150–152.

12. Взаємодія органів Національної поліції із ЗМІ щодо забезпечення публічного порядку: метод. рек. / В. Л. Костюк, Д. В. Андреев, В. В. Литвин та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 36 с.

13. Методичні рекомендації «Організація роботи підрозділів превентивної діяльності Національної поліції із забезпечення безпеки і порядку під час проведення чергових виборів депутатів обласних, районних, міських, селищних рад» / В. Л. Костюк, В. П. Булаєв. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020 с.

14. Діяльність інформаційних служб МВС України щодо профілактики правопорушень: метод. рек. / В. П. Булаєв, В. Л. Костюк, О. М. Жук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 63 с.